Karel Čapek: První parta

SPISY BRATŘÍ ČAPKŮ

SPISY BRATŘÍ ČAPKŮ

KAREL ČAPEK

PRVNÍ PARTA

FR. BOROVÝ — PRAHA — 1937

K A R E L Č A P E K

PRVNÍ PARTA

FR. BOROVÝ — PRAHA — 1937

Sedmé vydání

PRVNÍ PARTA

I.

Je to bída, bože, je to bída: pět let studovat na reálce, a najednou konec; umře ti teta, která tě krmila aspoň tou šedivou culifindou, a ty se jdi živit sám. Teď si můžeš dát za čepici ty své logaritmy, deskriptivní geometrii a kde co; už jsi byl zpitomělý strachem a dřením, a ještě to nebylo kantorům dost; prý takový chudý chlapec jako vy, Půlpáne, si má víc vážit vzdělání, kterého se mu poskytuje, a snažit se, aby to někam přivedl — — Snažit se, snažit se, snažit se; a pak prásk, teta si zamane umřít, a je dosnaženo s deskriptivní geometrií. Neměli by chudé kluky dávat na studie. Teď tady sedíš se svou geometrií a francouzskými slovíčky a loupeš si na dlaních mozoly. Jak že to je? Nejdřív je pšouk od havíře, pak dlouho nic a teprve potom přijde vozač. A pak se řekne snažit se!

Pravda, byla tu ještě ta dvě léta. Dvě léta ve stavitelské kanceláři. Říká se tomu kreslič a má to pět nebo šest stovek měsíčně, ale člověk ještě může věřit, že po večerech dostuduje a jednou udělá zkoušky, nu, a dotáhne to třeba i na ne-

zaměstnaného inženýra, ne? Ale ty večery, to snad bylo to nejhorší: sedět nad školními knihami a brejlit na vzorce a rovnice — pro pána krále, jak to vlastně je? Kdyby tu byl ten nejhorší pes z profesorského sboru, řekl by na vysvětlenou jen pár slov, a už bys věděl, co je a jak se na ten vzorec přijde; ale takhle na to koukáš hodiny a hodiny, a pořád je ti z toho tíž a vrtohlavěji. Kriste, to byla dvě léta! Ať někdo řekne, že jsem se dost nesnažil! Dvě léta, prosím pěkně: každý večer až do noci dřepět nad knížkami a tlouci se pěstí do hlavy, musíš to pochopit, musíš se tomu naučit — to není žádná maličkost, pane. Divné, co člověk vydrží; měl by vlastně dávno chcípat na souchotiny z hladu a beznaděje. A pak se stal firmě ten malér, poroučela se novostavba; inu, okrádalo se na betonu a železech, že už se na to Pán Bůh nemohl dívat; zasypalo to sedm zedníků, a stavitel se raději zastřelil, když ho chtěli sbalit ve jménu zákona. Co dělat, stavitelský kreslič Půlpán Stanislav měl zase dosnaženo; kampak by se hrabal o místo, kdyby se zmínil, že pracoval u té nešťastné stavební firmy? Co vás nemá, mladíku, s tím se moc neohánějte; nikdo nedá práci lidem, kteří byli zaměstnáni při takové lumpárně.

A tož, ve jménu božím, staň se, co bylo souzeno. Nebožtík táta pracoval v koksárně; i bude syn rubat uhlí. S pěti ročníky reálky a po dvou

letech nad stavitelskými modráky bude Standa kopat na Kristině. Něčím se člověk musí živit, když mu je pomalu osmnáct let. Asi je to u Půlpánů v rodě: děda byl důlním tesařem, a tatíka dali na koksárnu, když mu to v dole zlomilo nohu. Vy Půlpáni jste tu jen proto, abyste dělali černou práci. Žádné rýsovací prkno, žádná deskriptivní geometrie; s uhlím budeš pracovat, jako že jsi Půlpán. Tak je to, holenku, a z toho se už nevysnažíš. Ne, nevysnažím; ale aspoň nebýt dlouho vozačem, hergot, aspoň ty vozíky nemuset pořád strkat! Nikdy se tomu nenaučím, myslí si Standa zoufale; to už je jedno, že od toho bolí kříž a ruce; ale jen kdyby se mi každou chvíli nezasekl hunt na výhybce! A pak jím strkej a lomcuj, až hekáš námahou; ještě tu mrchu vykolejíš, a máš ostudu. ‚Koukej, ty vole, to musíš takhle,' ucákne potom Baďura nebo Grygar, a jen tak jednou rukou ti ten vozík postrčí, a už to jede, jako když namaže. Takový jednoduchý fortel je to. Koukej, ty vole, už to jede. Tak nač má člověk pět tříd reálky, nač se mořil s francouzskými slovíčky, nač bylo všechno to kreslení a rýsování! Nač, povídáš? Asi na to, člověče, abys ještě víc cítil svou bídu a samotu.

Ano, samota: to je to slovo. Jako by jí nebylo dost už na reálce! Takový chudý kluk to na škole nemá lehké: musí se víc učit, musí být snaživější a hodnější než ti druzí; pořád se mu

1*

dává najevo, že jí jenom z milosti chléb vzdělání a že si jej tedy musí zvlášť zasloužit vzorným chováním, pílí a vděčností. Kdybyste raději dával pozor, Stanislave Půlpáne! Já vám to vyložím ještě jednou, žáku Půlpáne, abyste byl lépe připraven pro postup do vyšších tříd a vůbec pro život; máte toho zapotřebí. — Malý Půlpán si uvědomuje už ve škamnech, že se s ním zachází nějak krutěji a soucitněji než s těmi druhými kluky, jako by byl kdovíjak slabší, jako by byl zrovna nemocný či co; cítí se tím jaksi vyřazen a pokořen, až se mu tlačí do očí slzy vzteku a lítosti — kde jen se v člověku nabere té citlivosti a zatvrzelosti! — Nač zase myslíte, žáku Půlpáne? Kdybyste raději sledoval vyučování, abyste byl náležitě vyzbrojen pro praktický život!

Praktický život: tohle je, pane, praktický život. Tlačit po kolejkách vozík s uhlím nebo hlušinou a dávat pozor, aby se ti nezasekl ve špičkách. ‚Pusť, já ti to vytlačím,' zahučí Grygar nebo Baďura a jednou rukou, jen tak mimochodem a pohrdavě, postrčí vozík, že běží sám, stěží jej stačíš bremzovat. Tak se to dělá. Pravda, mají zlost, zdržuje je to; ale když jim dají na porub takového nedomrlého spratka, takovou pápěru ze škol, — kdo se má na to dívat, jak zápolí s huntem, až mu oči z hlavy lezou? ‚Jdi od toho, ty poseroutko jeden,' utrousí koutkem huby mladolamač Baďura a vezme mu z rukou

lopatu. ‚Takhle se nakládá na vozejk, ty prezente.‘ A Standovi je pokořeně a bídně, jako by stál před školní tabulí. Jste slabý v počtech, žáku Půlpáne, musíte se víc učit. A zatínaje zuby opře se vozač Standa o vozík. Já vám ukážu, jsem-li slabý! Já už toho mám dost, aby se se mnou zacházelo jako s onucí! Kdyby to byl Grygar, — Grygar je lamač a silák, hnáty má jako pivovarský valach; ale Baďura, takový mizerný scvrklý človíček, vyschlý jako došek — Vozač Půlpán se kradmo porovnává s druhými, když se všichni po šichtě myjí pod sprchami. Pravda, nemá ještě tak naběhlé žíly a uzlovité klouby jako ti ostatní; ale nemyslete si, lidičky, že vy jste nějací krasavci, co se toho těla týče; čert ví, kde se v těch kostrounech nabere tolik síly a šikovnosti! Kostrouni, pravda; ale ty jsi hadr proti nim a se svými osmnácti lety — nejlepší věk, říká se; ani vozík nestačíš nazvednout, když se vsunuje na točnici. ‚Pusť, já ti to tam šoupnu,‘ vycedí mezi zuby malý Baďura a odplivne si do toho mouru. ‚Pozdrav bůh, z tohohle kluka že má být havíř? Kdybys raději šel do kantiny nosit pořádným mužským pivo!‘

Nemají mě rádi, myslí si Standa zraněně a uraženě. Nemyslete si, já se vám nebudu vnucovat; beztoho nemám s vámi o čem mluvit. Jako ten Baďura — leda o své králikárně dovede žvanit. Mají na mne vztek, že jsem chodil do škol, to je to celé. Chtějí mi ukázat, že nepatřím mezi

ně. Nu, nepatřím. Ve škole jsem nepatřil mezi ty druhé, protože jsem byl syn dělníka. A tady — protože jsem vzdělanější než vy všichni. Ledacos bych vám mohl povídat, takových knížek jsem četl; ale když něco řeknu — třeba o našich dělnických věcech, utrhne se na mne takový Grygar jako pes. ‚Kdybys nekecal,' řekne; ‚ještě by bez nás netrefil domů, a už nám chce tady kázat!' Tak dobře, pane Grygare, vám nic povídat nebudu; ale jsem dělník jako vy, i když jsem jenom vozač, a mám právo na své názory jako vy; jenom že vy nejste dost vzdělaný, abyste si se mnou mohl rozumět. Ale jen počkejte, jednou budu já mluvit a vy budete poslouchat; budu mluvit za všechny vozače a havíře, za strojníky a lidi z koksáren, za vás horníky z Kristiny, z Murnau, z Berchtolda i z Rudolfovy šachty. Budu mluvit o vaší černé práci a vaší černé bídě; s pány u zeleného stolu budu jednat za vás. Pánové, my havíři se hlásíme o své právo. Kde by bez nás byl váš průmysl, vaše elektrárny, vaše vyhřáté vily a zářící paláce? Bez tohohle černého uhlí by byl konec s celou vaší nádhernou civilisací. Ale jděte se, pánové, jednou podívat šest set metrů dolů na ort; jděte se podívat na takového lamače Grygara, nahého po pás, zalitého potem a mourem, jak vrtačkou razí novou přerážku; jděte se podívat na mladolamače Baďuru, jak vyrubává sbíjecím kladivem uhelný pilíř a zastaví se jen, aby vykašlal chrchel uhel-

ného prachu; nebo na toho chudáka vozače, jak krvavými dlaněmi tlačí vozík naložený tímhle drahocenným uhlím; honem, člověče, honem, abys udělal svůj denní počet huntů! Tady vidíte, pánové, jak se dělá uhlí; ale pozor, aby vám nespadl na hlavu kus z nadložních vrstev, abyste se nenadýchali křenu, aby vás nepřimáčkl utržený hunt; my havíři jsme už zvyklí se ohlížet, kde na nás čeká zubatá. U nás i smrt dělá černou práci. A teď nám řekněte, pánové, co by *vám* museli dát, abyste dělali tuhle robotu! Nemyslete si, my ji milujeme a nechtěli bychom ji měnit za žádnou jinou; my jenom žádáme, aby se horníkově práci dostalo tak vysoké cti a odměny, jaká jí náleží. Domluvil jsem, pánové. — Prosím vás, kdo je ten statečný havíř? — To je soudruh Půlpán Stanislav. Mohl by být naddůlním nebo šichtmajstrem, je to vzdělaný a študovaný člověk; ale nechce opustit své kamarády v černé práci. Má ohromný vliv v celém revíru, havíři ho zbožňují; je to muž, se kterým se musí mluvit.

Standa se sám zastyděl, když si to takhle představil. Pravda, jsou to hlouposti; ale jistě bych ledacos mohl — Jen kdybych už nemusel ty pitomé vozíky strkat! Teprve pět neděl, a už mám ty pracky křivé a ztuhlé, že ani prsty nenarovnám; už nikdy v nich neudržím rýsovací pero — Vozač se tomu říká. A Standa se zkřivenou hubou si vyssává na dlani mozol stržený do krve.

II.

Teprve pět neděl, a jaká se to zdá být nekonečná doba. Jako by člověk zapadal hloub a hloub a cítil, ne, z tohohle se už nedostanu, to už mám naděleno pro celý život. Standa se pokouší představit si celý život, ale nějak mu to nejde; představuje si sebe sama, jak navrtává uhelnou flec jako Grygar, ale najednou, bum! vytvoří se taková zvláštní situace, třeba je to důlní katastrofa, a Standa něco udělá, to budete koukat; a pak si ho zavolá nahoru sám ředitel a řekne, Půlpáne Stanislave, gratuluju vám, to bylo havířsky jednáno; vzhledem k vašemu mládí z vás můžeme udělat zatím jenom dozorce v poli, ale vy to jistě přivedete dál. Takových mužů, jako jste vy, je nám na dole třeba. Cože, vy máte dokonce pět tříd reálky? Tak vidíte, a takovou sílu jsme nechávali bůhvíjak dlouho strkat vozíky!

Proč ne, myslí si potají Standa. Jako tuhle, když ten Švéd zaměřoval tu novou směrnou třídu. Inženýr Hansen, ale tady mu v osazenstvu říkají Hans; prý pracuje na nějakém novém

důlním patentu; a prý pašák je to, i když dovede stěží pět slov česky. Standa zrovna tlačil prázdný hunt k porubu, a Hans se na něho pěkně modře podíval a ukázal rukou, podržte mi tu tyč. Tak vida, zrovna Standu si k tomu vybral! Za chvíli už šmejdil vozač Půlpán nosem kolem Švédova instrumentu — byl to Breithauptův důlní theodolit — a pašák Hansen mu tvrdou němčinou vysvětloval, kde a jak se na něm odečítá nonius. A nazítří si už sám poslal palního Zítka pro Standu, aby mu šel pomáhat při měření. Standa se nafoukl až trýznivým blahem a šel za inženýrem. To koukáte, kluci, co dovede ten váš poseroutka! Mohl oči nechat na dlouhém Švédovi, aby mu vyčetl z mrknutí oka, co má dělat a jak se má k tomu měření postavit; ale Hans nic, jen kývl opoceným nosem, gut, gut, a hleděl si svého, jako by nebylo na světě žádného horlivého Půlpána. Kdyby se aspoň zeptal, jak se jmenuju, myslí si Standa rozechvěle; třeba bych mu mohl nějak naznačit, že mám skoro celou reálku — Soll ich noch etwas machen, Herr Ingenieur? — Mladý Švéd s koženou přílbičkou kroutí hlavou. ‚Is gut, danke.‘ A Standa se s krvácejícím srdcem vrací na ort, aby zase nakládal uhlí do vozíku. Grygar se ani neobrátí, malý Baďura špulí pod černým rypákem rty a píská; mají asi vztek, že Standa se něčím vyznamenal. — ‚Ten Hansen je báječný pašák,‘ hlásá Standa bezmála mstivě.

— ‚Jen si u něj šplhni, ty,' chrchlá Baďura a zachmuřeně vytlouká sbíječkou uhelný plást. ‚A koukej nakládat, jo?'

Nic platno, Standa se do dlouhého Švéda zamiloval, až mu je stydno. Šel by za ním jako pes, nosil by mu měřicí přístroje, byl by šťasten, kdyby se mohl otřít o jeho kožený kabátec. Je to blbé, ale má strašně rád jeho dlouhé nohy, jeho nedbalou a trochu chlapeckou chůzi; pan Hansen má takovou světlou švédskou kušničku, a když si kolem nosu rozmaže mour, vypadá legračně jako veliký a ušňupaný kluk. Stanislav Půlpán by asi nemohl říci, co je to zbožňování; ale když ví, že *jeho* inženýr je v poli, jede mu vozík sám od sebe jako hrom. Heleďte, jaký já jsem vozač! A Hansen mu vždycky maličko pokývne lesklým nosem, když ho potká na třídě; ani to vidět není, ale Standa ví, že to platí jemu, a po nějakou chvíli se nadouvá nevýslovným štěstím. Je ukrutně hrd na to, že všichni na Kristině mají jeho mladého Švéda rádi. Hansen je pašák, jen že se nemůže s lidmi domluvit. Však onehdy se Standa rozběhl do města a rovnou ke knihkupci. Nemáte nějakou učebnici švédského jazyka? Ne, neměli; a tak Standa marně hloubá, co by pro pana Hansena udělal.

Je zrovna léto, a tož Standa po šichtě ze samé osamělosti obchází kolem Hansenovic vily; kvetou tam pnoucí růže, celé slapy a gejzíry pnou-

cích růží, modré ostrožky a jakési žluté slunečnice; a mezi tím vším se ohání s kropicí konví paní Hansenová, dlouhá jako sám Hans, světlovlasá a nohatá v dlouhých plátěnkách, a něco po švédsku volá na čtoucího Hansena, a oba se řehtají jako uličníci; nebo vyjdou zavěšeni, mávajíce tennisovými raketami, žďuchají se, skáčou přes patníky a hvízdají jako švícka. Standa bezmezně zbožňuje paní Hansenovou, předně proto, že patří k jeho Švédovi, a za druhé proto, že je taková, jak bychom to řekli; inu, docela jinačí, než ženské bývají, spíš něco jako kluk, a při tom pěkná, — člověk ani neví, kam s očima, když ji vidí běhat v těch plandavých nohavicích. Jednou div nevrazili před vilou do Standy; Standa se začervenal, že by se raději propadl, a zamračeně ze sebe vypravil Zdař bůh. Hans se přátelsky zašklebil a paní přelétla Standu jasnýma zelenýma očima. Standa byl tehdy hrozně, zmateně nešťasten a při tom se bůhví proč zalykal prudkou blažeností; už by se u té vily za nic na světě neukázal, a když už, tedy v noci, kdy růžově a zlatě září okna Hansenovic domova nad kaskádami pnoucích růží. Jak je tu krásně, myslí si vozač Standa skoro se slzami v očích. Hansen je pašák.

Co bych mohl udělat, přemýšlí Standa. Kdyby se tak naskytla příležitost a já utrousil před panem Hansenem pár slov francouzsky, — ten by se podivil! Koukejme, pouhý vozač, a dovede

mluvit francouzsky! (Standa si už ze svých francouzských slovíček sestavil pár vět, dokonce jednu se subjonctivem; ale není si jist, nemá-li v tom nějakou chybu.) Paní Hansenová jistě umí francouzsky; třeba by potom pozvali Standu na čaj — — Nebo ne, to nic není; ale kdyby takhle paní Hansenová šla sama na procházku tou pěšinou mezi haldami a rybníčkem — je to špatné místo a potloukají se tam všelijací lidé, i Standovi tluče srdce, když tamtudy někdy ze zvědavosti projde; a tam by ji přepadl jeden takový otrapa — nebo ne, dva by byli. Paní Hansenová se zoufale brání, chtěla by volat o pomoc, ale ten pobuda ji škrtí. A vtom je tu Standa. Jednoho kopnout pod břicho, druhému pěstí do brady, a je to. Paní Hansenová zvedá zářivě zelené oči (ne, to jsou tak světle šedé), chce něco říci, ale jenom se jí chvějí rty. Pas de quoi, Madame, řekne prostě Standa. N'ayez plus peur. Já tady počkám, až budete v bezpečí. — A den na to přijde pan Hansen za vozačem Standou na porub. Nic neřekne, jenom mu silně stiskne ruku jako muž muži. Musíte k nám přijít, pane Půlpáne, na čaj; má paní vám chce poděkovat. — Grygar a Baďura budou při tom stát v pozoru a mrkat. Vida, cápka, kdo by to do něho řekl! — A paní Hansenová bude nalévat zlatý čaj v té růžové besídce. Třeba bude mít na sobě ty plandavé nohavice — žádná jiná ženská je nenosí. A prý

musíte k nám přijít častěji, pane Půlpáne. Standa se rozhodně bude učit švédsky. A pak paní Hansenová půjde zalévat květiny, a Standa zůstane se Švédem sám v besídce. A teď si, Půlpáne, musíme promluvit vážně o vaší budoucnosti; nemůžete zůstat pouhým vozačem mezi těmi lidmi. Vezmu vás k sobě do kanceláře, abyste mohl dál soukromě študovat. — Standa zavrtí hlavou. Děkuju, pane Hansene, ale já žádnou odměnu nepřijmu. Mně stačí, že jsem mohl... pro vás... něco... Standovi se až rozbouchalo srdce pýchou a radostí. Ano, tak bych mu to řekl. Aby Hansen viděl, jaký jsem.

A k vůli ní ne, člověče? Nebylo by to k vůli ní?

III.

Tak co, je Standa zamilován do té paní nebo ne? Arci že je, i když to za nic na světě nepřizná ani sám sobě; ale je to takový divný a slavnostní cit — na příklad nejvíc a ukrutně se mu na ní líbí, že má tak nesmírně ráda svého chlapeckého Švéda; je to až příliš vidět na každém jejím pohybu, zrovna to s ní hází, hned by mu visela na krku, a tu mě máš, ty můj jediný; až to trká, jak ti dva čahouni jsou spolu šťastni a opojeni jeden druhým. Standa není dnešní a dovedl by si živě představit, co ti dva spolu, když stáhnou rolety, a tak; ale tohle si zakázal, a dost. Kdepak, ani pomyšlení; něco by se mu tím porušilo a zkazilo — i na panu Hansenovi. Snad je to hloupost, ale už by se na ně nemohl dívat s takovým nadšeným obdivem, kdyby si o nich myslel to a ono. Takhle jsou jako z jiného světa, takoví krásní a zářící a úžasně cizokrajní; ať se to, čím přetéká Standovo srdce, jmenuje jakkoliv, platí to jim oběma. Pravda, není to snadné, člověk má srdce jako ve dví; ale každá láska musí nějak bolet.

Každá láska. Standa to ví až příliš dobře, neboť prodělává ještě jednu lásku — to je hrozné, co se toho někdy člověku nahrne do srdce. Tohle je ovšem jiná vášeň, těžká a zarytá, tím těžší, že ji má Standa doma; kdož ví, třeba právě proto zbožňuje na dálku svou nohatou švédskou bohyni, aby si vydechl z té trýznivé lásky, která ho dusí doma. Ahah, jaká úleva, dívat se z povzdálí, jak se míhají mezi kvetoucími růžemi štíhlé nohy paní Hansenové; pak se za ní přiklackuje pan Hansen ve světlých šatech a položí jí ruku kolem krku, ona se na něho rychle podívá — taková je to pohoda, taková radost na pohled; i ty růže u Hansenů zrovna řičí samou radostí. Na zahrádce pod Standovým oknem taky kvetou růže, ale docela jiné; to aby člověk jednu utrhl, připjal si ji na srdce a potichu řekl sbohem, sbohem, raději zmizím jako ve vodě kámen. Tak je to v domku Adamově.

A bylo to takhle: Když Standu vzali na Kristinu, řekli mu lidé, u Adamů budou mít volný pokoj; on Adam je taky lamačem na Kristině, tak tam budete jako doma. Standa se šel pozeptat — pěkný nový domek se zahrádkou; a u okna šila paní. Prý až se vrátí muž ze šichty, řekla a šila dál nějaké modré šatečky. A když Standa k večeru přišel znovu, ryl na zahrádce dlouhý a hubený člověk. Prý tady pronajímáte pokoj, povídá Standa přes plot. Tu ten člověk zvedl hlavu, a Standa se skoro lekl: takové měl

zapadlé a divné oči. ‚Co? Pokoj?' řekl, jako by to nemohl pochopit, a poškrabal se na bradě, až mu štětiny chrastěly. ‚A, vy myslíte pokoj,' vyhrkl potom a obrátil se k oknu. ‚Co myslíš, Mařenko, máme tady pokoj?' — ‚To ty víš sám,' vydechla skloněná hlava za oknem. — Člověk si hladil týl a díval se zamyšleně dolů na vozače Půlpána. ‚Pokoj by byl,' řekl neurčitě. ‚A proč —' Trvalo to chvíli, než Standovi ukázal ten pokojík v podkroví; byl tak čistý a zánovní, že z toho bylo člověku skoro teskno.

Nu co, Standa se nastěhoval do Adamova domku, někde člověk musí bydlet; ale už první noc se mu tam zdálo nějak ticho; vyklonil se z okna a vidí — dole na kamenném schůdku sedí Adam, hubu opřenu o dlaň, a dívá se do tmy; pak se těžce zvedl, až mu klouby praskaly, a po špičkách zašel domů. Potom ještě zapraštěla postel, a konec, jako když se zavře černá tůň.

Budu chodit s Adamem na šichtu, myslil si Standa ze začátku. Ale kdežpak, nešel s ním nikdy; bůh suď, jak se vždycky ráno ten Adam vytratil ze svého domku — Standa ho po každé zastihl až u známkovny, kde si bral své číslo; a to se ještě na něho Adam podíval z těch zapadlých očí, jako by Standu ani neznal, a potom začal ze sebe až bůhví odkud vytahovat něco jako lidskou řeč, odchrchlal, zarazil se, polkl na prázdno a teprve pak zahučel na půl huby Zdař bůh. Takovou práci mu to dalo. Někdy s ním

Standa sjížděl klecí dolů do šachty; smrdělo to natlačenými mužskými, starými šaty a nakyslým dusnem; havíři hlučeli, buď že si z někoho dělali srandu nebo jen tak povšechně nadávali; jenom Adam stál jako kůl, chránil dlaní svůj kahan a díval se nepřítomnýma očima na ty ubíhající kolmé stěny; nikdy nerozlepil hubu a nikdo ho taky neoslovil, nejvýš ‚Tě bůh, Adame', a dost. Vozač Standa pracoval na jiném předku než Adam, ale bylo to hned vedle; někdy, když žvýkal svůj kus špeku s chlebem a nebyl tam dozorce, šel se podívat na Adamův ort. Adamova parta právě rubala silný uhelný pilíř, a Standa, jak se v tom ještě nevyznal, mohl na polonahém Adamovi nechat oči; sic mu trčely ze zad obratlové trny jako hřeben, ale snad navrtával pilíř těma zapadlýma očima, že se mu přímo drobil na kusy; uhlí čistě vyrubáno po samo nadloží, jež zrovna svítilo jako klenba — krásná práce, cítil nováček Půlpán. ‚Člověče, aby ti to nespadlo,' povídá Adamovi Grygar mrkaje na tu klenbu. Adam se narovnal, div že mu ty obratle nezachrastily jako klokočový růženec. ‚Co?' řekl. ‚A, to ještě doberu.' — Prý má Adamova parta vždycky o třetinu větší výkon, říká závistivě Baďura. ‚Lidi, já byl tam u nich jednou vozačem, ale to jsem se naběhal s huntem jako listonoš. Vsaď se, že to jednou Adama zavalí; leze za každým kouskem uhlí, když už se mu strop sype na palici. Jednou dozorce na předku

povídá, tak, vyrabovat výdřevu a pryč. Tak odebrali kopny a stojky, a hned to začalo nahoře ve skále varovat. A najednou Adam povídá, ten uhel tam na stropě nenechám, ještě by nám udělal zápar. A já říkám, pozor, Adame, už to tam harašilo, podvalí se to. On nic a leze tam se sbíječkou. Člověče, tři plné hunty ještě nadělal, než vylezl; a najednou, žuch! z nadloží sletěl balvan jako sargdekl, takový kámen jsem ještě neviděl. Balvan jako chrám, člověče. Však to fouklo, až nás to všechny porazilo jako kuželky. A Adam — bledý ti jako papír. Ty tam jednou zůstaneš, ty troubo, říkám mu. A taky jo, uvidíš. Ale proč to dělá, to bych rád věděl.'

,Ten? Ten by dávno byl dozorcem, kdyby uměl otevřít hubu,' mínil Grygar. ,Člověče, na poroučení musíš mít držku.'

,Copak, to on si vydělá své,' přemýšlel Baďura. ,Domek prý má už skoro zaplacený, a jeho žena šije na ženské — Já nevím, že by byl Adam tak na peníze.'

,To víš, Adam,' bručel Grygar. ,Holt nemá to v pořádku,' dodal neurčitě a plivl na místo, kam nasazoval vrtačku.

*

Asi to tak bude, že Adam nemá něco v pořádku; a takový se to zdá být hodný člověk. Na celé Kristině není většího dříče; slova na porubu nepromluví a vrtá, vrtá, jen se mu ty obratle

ježí pod kůží; a když se skončí šichta, dobrá, složí čistě své nádobíčko, natáhne si košili a kabát a jde beze slova ke kleci. A pak se půl hodiny myje pod sprchou. Jiný si po hříšném těle udělá šmyk šmyk mokrou prackou, otřepe se a už leze do kalhot; ale Adam má svůj vlastní kartáč a houbu, a když už se ostatní dávno trousí ven, mydlí a drhne si své kostnaté hnáty, jen mu ty zapadlé, roztržité oči mrkají z mydlin. Počkám na něho, myslí si někdy vozač Standa, ale kdepak; už neví, co by na sobě myl a utíral, protože na mladé kůži se mour tak nedrží, už neví, jak by si znovu zavazoval a rozvazoval střevíc, a dlouhý Adam si ještě pořád drhne pod sprchou hubená stehna a táhlé, rousnaté břicho, konce to nebere. — Tak co, Adame, půjdete už? — ‚A, jen si jděte,' hučí Adam a mydlí si propadlé dolíky mezi žebry. Tož pravda, prý jsou havíři nejčistší z dělníků, protože se denně myjí, jak je Pán Bůh stvořil; ale u Adama je to zrovna jako obřad, tak dlouho a vážně se meje. Říkejte si, co chcete, ale když je boží tvor nahatý, nemá koukat tak zkroušeně jako kostelník při pašijích Jeden si při tom píská, druhý frká a třetí dává k lepšímu nějaké vejšplechce, nic pro báby, ale to už mezi chlapy patří k věci; každý nějak halasí, je rád, že už má po šichtě, jenom Adam mlčí a zádumčivě mrká z hlubokosti své těžkosti. Adam je divný.

A neříkejte, že je tohle v pořádku: on spí v kuchyni a jeho žena — v takovém pokojíčku, samá

2*

záclonka, co si sama našila. Pokud je Standovi známo, nikdy Adam do toho pokojíčku nevkročil. Přijde z práce, vezme si z trouby kafe a pomalu jí, sedě na truhlíku s uhlím; Marii klesnou vedle v pokojíčku ruce se šitím do klína, a ona sedí, řekl bys, že bez života, kdyby se jí někdy tak silně nezvedla ramena vzdechem. Tík, tík, dělá kanárek nad její hlavou a zkusí zatrilkovat, ale sám se toho lekne a přestane; takové je tam ticho. Potom se Adam zvedne a po špičkách se šátrá ven, na zahrádku. Marie sevře rty a začne zase šít; zahrčí šicí stroj, začne rolovat a křičet kanár, na dvorku cukruje párek hrdliček. Kolohnát Adam se na zahrádce schoulí na bobek a pleje mezi mladými sazeničkami karotky nebo petržele. Nebo se vytratí na dvorek a něco tam robí, třeba novou klec na hrdličky nebo trelážku pro své fazole, a s nesmírným soustředěním mrká těma zapadlýma, těžkýma očima na svou titěrnou práci. Na zápraží vyjde Marie a řekne kamsi před sebe: Já jdu tam a tam se šitím. Adam něco zahučí a nezvedne ani hlavu; ale jak zaklapnou vrátka, narovná se, jak je dlouhý, a dívá se za svou ženou, — jde rovně, ani ty pěkné, vysoké boky se jí nepohnou — Kdepak už zašla Marie mezi hornickými domky! a Adam ještě pořád stojí bez hnutí a vyzírá za ní zapadlýma očima. Už to tak bude, že to někdo tady nemá v hlavě nebo v srdci v pořádku.

•

A jednou se to tedy vozač Standa dověděl; řekl mu to Falta, řečený Pepek, takto mladolamač a huba nevymáchaná. ‚Já bych s takovou ženskou žádné okolky nedělal,' prohlásil Pepek. ‚Člověče, jen jí pořádně ukázat, že jsem mužský, a přestala by vzdychat.' A Pepek hned připojil bližší údaje, jak a s jakou důkladností by jí to ukázal on. ‚Zeptej se Ančky, člověče,' vycedil sebevědomě. ‚Tak se to dělá; pak si ženskou takhle otočíš kolem prstu, jak je na tebe měkká. — Co že je s Marií? Ale, ona byla dcera poddůlního tamhle z Murnau; chodila na nějakou školu, kde se holky učí šít a háčkovat, — já nevím, co na těch dečkách a kraječkách mají, ani vysmrkat se do toho nemůžeš; taková holka si pak o sobě myslí, že je kdovíco jemného. Zkrátka ta Marie začala chodit s nějakým učitýlkem — z kalhot bys ho vytřepal, takový tuberák nebo co — a ten jí nosil samé knížky a básničky. Nařezat jí měli,' mínil Pepek. ‚Copak je se ženskou, když se jí vrazí knížky do hlavy! Chodí jako ve snách, a ty abys jí ukazoval na nebi měsíček a říkal ach a och; a ještě abys voněl jako konvalinka, že jo. Člověče, já si taky sem tam něco přečtu, copak o to,' děl Pepek znalecky, ‚ale ženským bych to do rukou nedal; jaképak romány, no ne? Ale pak toho učitele někam přeložili, a šlus; tuberáček se už ani neozval. Marie se z toho nějak pomátla, prý i do vody skákala, tamhle v holanském rybníčku; a pak bloudila jako tělo bez duše. Tehdy ji po-

znal Adam, a hned, že by si ji vzal; tak ho zvrtačilo, že byla taková jako slečinka, víš? taková vzdělaná, smutná a vůbec,‘ řekl Pepek a pohrdavě odplivl. ‚To víš, Adam: beran je a v bibli si čte — Se divím, jak se takový nácek mohl stát havířem. Tři roky teda kolem ní chodil jako kolem svátosti; konečně holka — já myslím, že ji máma nějakou vrazila, protože šla na tu svatbu jako neživá, jen jí dát závoj a do ruky zlomenou svíci a pochovat ji támhle šest stop pod zem; ale Adam, to's ho měl vidět: vedl si ji, jako by ze skla byla — Co a jak se dálo tu noc, to on asi nikomu nepoví; ale druhý den ráno Marie leží, rozkousané rty, prý srdeční křeče nebo co, a Adam si stěhuje svou postel na chodbu. Tak je to, člověče. A do týdne Adam zestárnul, jako je teď; kouká jako z hrobu, hrbí se a slova neukápne. A dře jako blázen: záclony pro Mařenku, nábytek pro Mařenku, domeček pro Mařenku — všecko, co jí na očích vidí; a doma ani nedejchá, aby ho nebylo cítit havířem. Proto se tak po šichtě drhne. Jo, člověče, jak tě jednou ženská nechce, tak si to na ní ničím nevymodlíš ani nekoupíš. To se ví, Adam není žádný frajer nebo hrdina z románu, ale mužský, to on by byl, hergot, snad si's všimnul, když se koupe — teda chlap, to zas jo; ale nedá se nic dělat. Ona se vždycky na noc zamkne, a on si teda čte v bibli nebo co. Tak je to u nich, abys věděl, a to už trvá nějakých pět let. Ne že ona by ho měla ne-

rada, — kde by taky našla většího dobráka, no ne? Jiný by ji numero sichr kopnul do panímandy a narazil by si jinou; proto se přece nikdo nežení, aby se v noci modlil. Někdy oba probrečí celou noc — Těžká věc, pane, když má ženská takový odpor. Já myslím, že v tom je ten učitel a ty knížky. Jo, kdyby on Adam dovedl vzdychat a vrkat jako ti v románech, anděli můj, hvězdo má a takové voloviny, tak jí, kamaráde, zahrkají kolena a ona řekne ach a je to; ale to víš, Adam hubu neotevře a jenom vrtá těma očima — Říká Anča, co s ní jako žiju, že když se na ni Adam těma beranskýma očima podívá, tak se celá zavře a nemohla by s ním být pohromadě ani za prase. Hu, prý raději zemřít. Jako bubák prý. A to máš Anču cumplocha. Ale Marie — na takovou ženskou se musí čarovat, nebo ji zkvaltovat. Já bych Adamovi ukázal, co a jak. Kruci, taková pěkná ženská,‘ litoval Pepek. ‚Člověče, ta to má v sobě: jako lunt, jen ji podpálit — Hned se začervená až pod bluzu. Holt tichá voda, že jo. Ale dej si pozor, Stando, kdyby se's na ni ohlíd, tak Adamovi tadyhle naběhnou žíly, a pak by tě třeba blind zabil. Však počkej, dlouho tam bydlet nebudeš; ještě nikdo tam nevydržel — —‘

IV.

Tak, teď tomu Standa rozumí. Asi to tak bude, jak to povídal Falta, řečený Pepek; ale Pepek to vidí svýma očima a Standa taky svýma. A nejen to vidí; slyší tu zamlklost a cítí ten žal, sám tají dech a chodí po špičkách, aby tu nic nezahlučelo. Kdybys zakopl o schod, zadunělo by to v tom tichu jako výstřel, Marie by zbledla leknutím a šití by jí kleslo do klína, — běž k ní, běž a klekni jí u nohou, polož jí hlavu do klína, nebojte se, Marie, to já jsem zakopl ze samé mladosti. A ona — ruměnec by jí stékal až pod blůzu a prsty by se jí třásly. — Já vím, Stando, že vy jste taky tak na světě sám. Připomínáte mi někoho, koho jsem znala před léty; od té doby jsem si s nikým, s nikým nerozuměla. —

Ne, to nemůže být, neboť Adam na dvorku dělá novou klec pro hrdličky; nikdy se nehne z domu, leda na šichtu, všude se dívají jeho zapadlé oči. Kdyby tak byl Standa jednou na smrt nemocen (Standa ještě nestonal, ale představuje si to hrozně krásné a smutné); ležel by nahoře a těžce dýchal horečkou; potom by tiše,

tiše zapraskaly schody, a ve dveřích by stála Marie. — Potřebujete něco? — Ne, děkuju, nic; já vím, že brzo umru. — Nedívejte se tak na mne, máte oči jako někdo, koho jsem milovala. Umřel, a mé srdce je mrtvé. — Není mrtvé, slyším je bít až sem. Kdybych vám směl položit hlavu na prsa, přestala by mě tak šíleně bolet, buch, buch. — A pak ticho, nic, jenom chvějící se prsty ve vlasech — Bolí vás ještě hlava, Stando? — Ježíši Kriste, Marie, Marie, Marie! —

Standa si zatíná nehty do dlaní, je to jako posedlost. Její ramena skloněná nad šitím, její silné a bělostné hrdlo — Kdyby tu netrčel pořád ten Adam! Zaklepal by u jejího pokojíčku, položila by šití do klína. — Já jsem k vám přišel, paní — nemám s kým mluvit o svém životě; lidé jsou tak hrubí. Prosím vás, šijte dál, líp se to sní, když je slyšet šustit látku, je to tak ženské a smyslné; kdybych směl tu látku mačkat v hrsti — Marie, vždyť to jsou vaše prsty, vždyť to jsou tvé ruce! — Pusťte, Adam přijde! — Ne, Adam už nikdy nepřijde, slyšíš, Marie, už nikdy —

Pravda, už ho nesou nohama napřed ze závodní brány. Však Baďura říkal, že ho to jednou zavalí; neměl se tak na akord dřít, chudák Adam; měl to tadyhle napsáno, že se mu jednou něco stane, tuhle mezi očima to měl napsáno. Teď leží na své posteli v kuchyni, bradou vzhůru a svíci u hlavy, a už ani nemrká z těch hlubokých

důlků. A v noci, v noci — to jde Marie nahoru, je bosa a chvěje se. — Stando, Stando, já se bojím Adama! — Nebojte se, Marie; položte si tady hlavu na mé rameno, a já vás budu kolíbat jako bratr, Marie, jako bratr; vidíte přece, že mám ruce sepnuté a modlím se. Vidím vaše prsy pod košilí, Marie, a cítím vonět tvé vlasy; ne, nic, ani se nehněte, jste mi tak svatá, že mě až mrazí. — A Marie tiše, zhluboka dýchá, až usne. Tak vidíš, Marie. Být hoden důvěry: to se člověk cítí mužem nejsilněji.

Standa si kouše prsty. Bože, jak to udělat, jak to udělat, aby s ní jednou mohl mluvit mezi čtyřma očima! Jako onehdy — však mu to dalo vymýšlení; má u Adamů vyjednáno, že v neděli mu dají snídani; a tu neděli si pro ni nešel. Seděl nahoře ve své světničce, růži na stole, a dělal, jako že čte. Co bude, Kriste, co bude: přinese mu Marie tu snídani, nebo na něho zapomněli? Bylo to děsné, snad to trvalo hodiny a hodiny; konečně jde někdo po schodech, a Standovi se rozbouchalo srdce, že se tím snad zalkne. Někdo klepe — „vejděte“, řekl Standa vypráhle, a paní Marie mu nese na tácku snídani. Teď bych měl promluvit, teď nebo nikdy, cítí Standa s hrůzou; vždyť to musí být slyšet, jak mi bouchá srdce! Ani nemohl zvednout oči; viděl jen její ruce, rozpíchané prsty a světlé chmýří na bílém předloktí. „Děk-děkuju,“ vypravil ze sebe zoufale a bručivě, a ty bílé ruce ještě okamžik zaváhaly,

snad by měl ještě něco říci, snad by se měl omluvit, že se jen tak začetl — ale konec, na věky konec! Neřekla nic a pryč je; nikdy víc, nikdy víc se Standa neodváží čekat, že sem Marie vkročí. Tak, to je konec. Co všechno by jí byl mohl říci — třeba vyskočit, vzít jí ten tácek z rukou a dotknout se jejích prstů: začervenala by se, až by jí ruměnec pod bluzu zatekl — A zatím se tady jenom zuřivě kabonil do knihy, takový měl na sebe vztek; třeba si jeho mračení všimla a cítí se uražena; a Standovi je bídně a spráskaně jako nikdy.

Ne, to se musí jinak, přemítá Standa. Marie musí vidět, že i já stojím nad svým okolím — myslím duševně a vůbec. My dva bychom mohli mít tolik společných zájmů! Na příklad kdybych tu měl knihy, co nejvíc knih: jistě by jednou přišla, nezlobte se, ale já bych tak ráda četla tuhle knihu. — To je zvláštní, Marie, to zrovna je kniha, která je psána jako krví mého srdce; zatrhal jsem si tam některé věty, při kterých jsem musel myslet na vás. — A pak se dva lidé skloní nad jednou knihou; její vlasy ho šimrají na tváři, její paže se dotýká jeho ramene. — Stando, to je úžasné, vždyť tohle, co jste zaškrtl, jsem cítila tisíckrát! —

I vypravil se Standa jednoho dne po šichtě do města a rovnou k antikváři; však už skoro nejí, aby mu zbylo několik korunek ze mzdy vozačovy. — Knihy, jaké knihy? — Standa bez

konce váhá a vybírá v řadách a hromadách knih; na konec si toho nese domů daleko menší balíček, než si myslel. A když v nich doma listuje, zdá se mu nejistě, že si snad nevybral ty pravé; nemůže tam najít ty věty, které by zatrhl pro Marii; není tam to, po čem touží duše zklamaná a nepochopená, víš, to veliké hrdinství, ta pravá a veliká láska a vykoupení. — Přes to Standu jaksi povznáší, že už má doma hromádku knih, a pokouší se ji celou pročíst. Kdopak ví, třeba když pracuje dole pod zemí, přijde sem Marie poklidit, vezme do ruky jeho knížku, sedne si tady na kraj postele a čte, čte; už to je něco jako pouto — řekněme, takové duševní pouto; je to skoro tak důvěrné, jako pít z jedné sklenice. Kéž by z těch knížek zavoněl slabounký dech vůně Mariiny! Proč tě tak miluju, Marie, proč na tebe musím tolik myslet! Proč? Asi proto, že máme tolik společného; my dva žijeme s hrubými lidmi, se kterými si nemůžeme rozumět, a v malosti, která nás dusí. Měl bych ti tolik co říci, Marie! Ale jednou, počkej, jednou si přitiskneš ruce na prsa, a Stando, řekneš mi, Stando, je tu Adam; já nikdy nezruším své slovo, musíte to pochopit, — jděte, jděte pryč, už se neuvidíme; ale nikoho jsem v životě tak nemilovala jako tebe.

Ano, tak budiž, tak je to; ale Standu mate, že se to všechno smutné a vznešené cítí tak hrozně tělesně. Chtěl by líbat nebo kousat věci,

kterých se dotkla; myslí na její kolena, její ruce, její skloněnou šíji, Marie, Marie! A v noci, v noci si lehá tváří na holou podlahu; tam dole spí Marie, — teď jsem ti nejblíž, snad tě slyším dýchat, snad slyšíš, co ti šeptám; to klečím u tvé postele, to cítím tvé teplo, — to jektají tvé zuby nebo mé? To jsem já, Marie, slyšíš, to jsem já; kdybych směl položit tvář do ohybu vašeho lokte, kdybyste vystrčila jenom malíček, tu máš, kousni si! — Standa se sám už hrozí své milostné zuřivosti. Co tě to posedlo, člověče Stando, co jsi se tak zbláznil!

Pravda, takhle by to nešlo; a Standa se pokouší myslet na paní Hansenovou. Řekněme, nohy paní Hansenové; nebo jak se jí rýsuje zadnička, když běhá v těch nohavicích po zahradě — Ne, ne, nic takového; a Standa mocí zatlačuje tuto vzpomínku. Ta Švédka, to je něco jiného, ani jako by to ženská nebyla; člověk se na ni jen z dálky dívá, a je mu nějak lehko, nějak odpoutaně a šťastně. Kdežto Marie — to je víc takový duševní vztah, myslí si Standa. Taková děsná blízkost nebo co. Asi to bude láska.

V.

Asi to je láska. (To předtím... ta pitominka, když byl kresličem... to vlastně nebyla láska. Kdepak!) Standa si zrovna prohlíží nový puchýř, který se mu udělal na dlani při dnešní šichtě, a vrací se k tomu věčnému thematu: co by bylo, kdyby Marie byla dole sama. Šel by rozhodně za ní — nějaká záminka by se už našla, myslí si Standa nejistě; a z čista jasna by jí řekl: Chtěl bych vědět, co vás trápí. — Ruce by jí klesly do klína. Proč to chcete vědět? — Protože jsem tak sám, Marie. Když s vámi nemohu a nesmím mluvit, chtěl bych s vámi aspoň cítit. —

Dole je tak ticho, jen kanárek skáče a čiřiká nad Mariinou hlavou, — snad že není Adam doma! — Standa se vyklonil z okna. Ne, je pořád na zahrádce, skrčený na bobku, a dloubá se prstem v půdě kolem nějakých sazeniček; ani nezvedne ty zapadlé oči, tak je ponořen do své piplačky nebo do nějakého předlouhého žalu. Najednou pozvedl hlavu, jako by něčemu naslouchal. Ne, nic; a Standa se už chtěl vrátit

k svým dlaním a myšlenkám, když se tu Adam vztyčil a díval se napjatě k silnici. Nic tam není, jenom nějaké auto táhle troubí a žene si to ke Kristině. Najednou se Adam celý nějak rozklátil spěchem a běží domů; už je zase venku, v běhu si obléká kabát a utíká, ani vrátka za sebou nepřirazil. Tá—dá, dole po silnici uhání ambulance, a za ní druhá. Ve Standovi vzrušeně hrklo. Něco se stalo. Tuhle, tamhle vybíhá havíř z domku, utahuje si řemen kolem boků, vyskakuje na kolo a už si to sviští tudy dolů, nejspíš ke Kristině. Divné, když taková ulička dostane tak jednosměrný pohyb; i ženské vybíhají na zápraží a všechny se dívají tam dolů, kde mezi stromy je vidět komíny a těžnou věž jámy Kristiny. Něco se stalo, cítí Standa a žasne, jak to tady všichni tak najednou vědí a jak je toho hned všude plno.

Dole na zápraží vychází Marie a dívá se taky tam dolů, tiskne k prsoum nějaké šití a stojí bez hnutí. V Standovi se rozbouchalo srdce, krev se mu valí do hlavy, musí se odvrátit od okna, aby mohl dýchat. Tak tady to máme. Teď je Marie sama doma. Teď je sama. A už nestojí dole na zápraží, zašla asi domů a jistě si znovu rozkládá své šití po klíně. Kdybych tam zaklepal — co bych jí řekl? Standovi se spékají ústa, nedostane ze sebe slova, ale to je jedno: Marie je sama! Zimničně si rovná u krku límec a ještě vykoukne oknem: nevrací se Adam? Ne, ale po

ulici sviští na kolech celé hloučky havířů, jsou nakloněni až k řidítkům a všichni chvatně míří tam dolů; nějaká ženská běží a vzlyká, skoro až vyje — Standa se řítí dolů po schodech, dupe jako kůň, ale teď mu to je jedno; dole na chodbě to v něm ještě hrozně zahrkalo, najednou taková slabost v kolenou nebo co, ale už je venku, chvála bohu, už je na ulici a pádí tam dolů, kam se ženou všichni; uhání dlouhými skoky, samo ho to nese, ještě nikdy se mu tak ohromně neběželo; Standa zrovna letí a cítí se silný, lehký a rychlý jako nikdy.

U zavřených mříží Kristiny je už lidí jako u česna včel: horníci se svými bicykly, flákači, ženské — někde u mříže jedna hlasitě kvílí. Standa se tlačí kupředu. „Co se stalo?“ Starý havíř se na něho mračně ohlédl a neřekl nic. „Něco tam vybuchlo,“ povídá druhý. — „A jsou tam dole lidé?“ — „Jo, lidi tam budou, ale jenom druhá šichta, co dělá na překopu. Moc jich tam nebude.“ — Standa se dere dopředu, aby aspoň viděl do dvora. Je tam prázdno a hrozně ticho, jen hlouček lidí čeká u ambulančních vozů; od těžné věže dva strejci někoho odvádějí, plete nohama jako ožralý a klátí hlavou — teď ho strkají do nějakých dveří, asi je tam doktor. „To je Pešta?“ ptají se lidé a natahují krky. Ne, Kolman je to. „Tak Kolman to má dobré.“ — Ze známkovny vychází havíř. — „Tě bůh, Ferdo! Zdař bůh, Purkyte,“ volají lidé, „tys byl tam

dole?“ — „Jo, byl.“ — „A co se tam stalo?“ — „Ale detonace, člověče. Zavalilo to tu novou směrnou, víš? U třiašedesátky. Franta tam zůstal.“ — „Který Franta?“ — „Ale Brzobohatý. Já mu viděl jenom nohu.“ — „A Mádr tam není?“ — „Mádr? Ten už je venku, ne?“ — „Je tam Ramas?“ ječí ženský hlas. „Viděli jste tam Ramase?“ — „Ale přestaňte, Ramasová,“ domlouvají lidé; „vždyť ještě nikdo nic neví!“ — Teď se to na dvoře pohnulo trochu víc, nesou někoho na nosítkách k ambulančnímu vozu. Který to je? — Bleha, povídají lidé. — „Kdo?“ ptají se ti v zadu. „Nějaký Bleha,“ odpovídá zklamaný hlas, „toho ani neznám.“ — Standovi tluče srdce vzrušením. Tedy takhle vypadá důlní neštěstí; člověk by si myslel, že ze šachty se bude valit oheň a dým, a ono zatím nic. Ambulanční vůz se rozjíždí k vratům, mříž se otevírá, místo! místo! a do té tlačenice zavál z vozu zápach karbolu nebo čeho. Standovi se z toho dělá mdlo, chtěl by se vytratit, ale už nemůže, stojí v první řadě; nějaká ženská vedle něho lomcuje mříží a řve, pusťte mě tam, pusťte mě, já tam mám muže! — „Ale tak nekřičte, Kuldová,“ domlouvá jí vrátný s druhé strany mříže, „třeba ještě přijde.“

„Kristina je svině šachta,“ rozkládá někdo za Standou. „Co já vím, tak nemine týdne, aby na ní někde nehořelo.“ — „Murnau je horší,“ ozval se jiný hlas, „tam se pořád dělají plyny.“

— „Dej se vycpat s Murnau," namítl někdo. „Taková paseka tam nikdy nebyla jako tady před patnácti lety. Člověče, Kristina je největší prevít, to ti řekne každý." — „Jen počkej," bručel člověk z Murnau. „Murnau ti ještě ukáže, co dovede!" — A najednou se roznesly bůhví odkud bližší zprávy. Tak tam zůstali Mádr, Ramas a Kulda; prý jsou naživu, ale nemůže se k nim, chodba se zabořila. — „A co Franta Brzobohatý?" — „A jo, ten. Franta to má odbyto. Chtěli ho vyhrabat, ještě mu koukala noha —" Ale tak přestaňte, lidi! tamhle je jeho žena. — „Nu co, však ho uvidí, až jí ho přinesou. Chtěli ho vyhrabat, ale padají jim shora kameny." — Tak ho tam nechají chcípat, ne? začali se rozčilovat lidé. Třeba má ještě kousek života — Hergot, ať nás tam pustí! To bychom se podívali! Psi zatracení, pusťte nás dovnitř! — „Vraťte mi muže," křičí ženský hlas. — To je Brzobohatá, říkají si lidé. Nenechte si to líbit, ženská! — Standovi tluče srdce rozčilením; nějak ho to zvedá a nese, chtěl by taky volat: Pusťte nás tam, vy vrazi! My tam své kamarády nenecháme! — „Pusťte nás tam," zakřičel, ale hlas mu nějak selhal; jen to tak zbytečně vyjeklo. „To víš, tebe tam nejvíc potřebují," vysmíval se někdo za ním; je to skrček Baďura, ta filcka. Standa by mu něco řekl, co by si Baďura nezapsal, ale najednou je tu nový rozruch. Frantu nesou! Tak ho přece jen, chudáka, vytáhli! —

Dva lidé vlekou od těžné věže něco na nosítkách s jakousi náramnou opatrností. Po dvoře běží kvílející ženská, někdo ji zadržuje, pojedete s ním, paní, pojedete s ním, jenom buďte tiše! Pomalu, pomalu vsunují ta nosítka do záchranného vozu, dvoje ruce pomáhají vzlykající ženě dovnitř; a druhá ambulance se zvolna rozjela k závodním vratům. „Kruci, toho to zřídilo," lituje někdo uvnitř dvora a utírá si pot, „ale ještě je živ." A nemocniční vůz krokem projíždí ustupujícím a tichým zástupem.

VI.

Konečně tamhle ze správní budovy vychází hrstka lidí. Ten malý, růžový pán s bílou bradičkou, co jde napřed, to je sám ředitel uhelné pánve, řečený starý pán; má nějak divně naražený světlý klobouček, na tváři uhelnou čmouhu a bílá vousiska ušňupaná mourem, — asi sfáral dolů, tak jak byl, a ani se ještě neměl kdy opláchnout. Ten druhý, ten umouněný v havířských šatech, je pan závodní; a za ním se klátí pan Hansen, má na sobě kožený kabát a koženou přílbu na hlavě, půl čela do krve odřeno a kolem nosu je ukoptěn jako ten černý vzadu, když kluci chodí koledou; jen modré oči mu plavou ve světlých důlkách, jako by se mu roztékaly. Pak ještě jeden brejlatý a poněkud umazaný pán, asi od revírního úřadu, a nějaký černý dozorce utírající si čelo nesmírně špinavým kapesníkem — pěkná společnost, jen co je pravda; kdyby se takhle ukázali na rynku, myslili by si lidé, že se dnes rojí kominíci. Jenže tady to vypadá jináč, nějak slavnostně nebo jak by se to řeklo; hlučící zástup u mříže utichá a

natahuje krky; a závodní vrata se široce otvírají.

Dav u vchodu se rázem roztřídil. Ti, co teď vstupují do dvora, jsou jenom mužové z Kristiny; ti druzí se tlačí u vchodu, jako by tam byl napříč napiat provaz, natahují krky a stavějí se na špičky. Standa kráčí do nádvoří a je mu jaksi důležitě a hrdě. Ano, já patřím sem, vy lidé, taky já jsem jeden z Kristiny! Je jich tam asi padesát nebo šedesát, a ještě přijíždějí horníci z vesnic na kolech; už to není zástup, ale něco jako černý baťák, který nastupuje na své místo. Standa stojí v první řadě a hledá očima Hansena; tamhle sedí na hromadě pražců a utírá si rukama obličej; jenom že si tím víc rozmazává po tváři mour a krev, teče mu to z odřených kloubů, hrůza se podívat. Standa se za to stydí, že nemůže vidět krev, má pocit, že omdlí a bude ostuda; ale zatím se ten vousatý starý pán postavil před havíře a sundal si zlaté brejličky.

„Zdař bůh," řekl, rozhlédl se krátkozrace kolem a začal si horlivě čistit ty brejle.

„Zdař bůh," zahučelo to tu a tam v černém batailonu.

„Horníci, stalo se nám vážné neštěstí," začal nejistě starý pán. „Nastala ... nastala detonace při ražení větrní spojky mezi vtažnou chodbou číslo šedesát tři a výdušnou číslo osmnáct. Bohužel tato detonace... si vyžádala několika obětí. Lamač Brzobohatý František ... zasypán a vel-

mi těžce raněn. Bleha Jan... poraněn dosti vážně. Kolman Rudolf, vozač, poraněn lehce. Tři lidi nám tam bohužel ještě zůstali. Jsou to ... jsou to Mádr Josef, revírní dozorce, Ramas Jan, důlní tesař, a narážeč Kulda... Kulda..."

„Antonín," napověděl někdo.

„Kulda Antonín, otec sedmi dětí. Na štěstí... na štěstí se zdá, že jsou ještě živi, aspoň někdo z nich. Bylo slyšet, jak dávají znamení... Hoši, my je tam nemůžeme nechat."

„To víš, že ne," ozval se někdo v černém baťáku.

Starý pán se rychle podíval tím směrem a nasadil si brejličky. „Správně. Tak koukejte, lidi," pokračoval nějak lehčeji. „Ta nová větrní prorážka odbočuje skoro v pravém úhlu od osmnáctky a běží asi sedmdesát metrů směrem na chodbu číslo šedesát tři. Na tom průčelí jsme museli ražení chodby zastavit, protože... protože při té délce se nám tam zvedaly spodky. Zkrátka mohla by přijít větší detonace, a byl by malér. Tak jsme začali s ražením protičelby z té vtažné chodby číslo třiašedesát. S té strany je už proraženo asi dvaatřicet metrů a mělo se kopat dál — Teda tam dnes pracovala v druhé šichtě Mádrova parta; zbývalo prorazit už jenom tři nebo čtyři metry celiny, aby se spojila obě průčelí — A v té kratší chodbě právě nastala detonace."

„Však se tam ta třída nemusela kopat," vy-

hrkl někdo z havířů. „Beztoho je tam uhlí samý proplástek.“

Starý pán zrudl pohoršením. „Co? Že nemusela?“ zakoktal se podrážděně. „Kdo to řekl? Pojďte sem, když tomu tak rozumíte!“

„Všichni to říkali,“ trval hlas na svém. „Říkali tomu mrcha třída.“

„Drž hubu,“ hučeli jiní.

Starý pán se nějak uklidnil. „Člověče, byla to větrací chodba, ražená v zájmu vaší bezpečnosti, s úplnou detonační výstrojí. Nám se nemůže nic vytýkat, mládenci, byla to vyšší moc; však on to revírní úřad vyšetří — Tedy v té kratší chodbě se nám to podvalilo v délce asi patnácti metrů, a Mádrova parta zůstala za tím závalem. To se rozumí, hned se začalo se zmáháním závalu... pracuje tam záchranné mužstvo s revírním inženýrem, ale —“ Starý pán se zarazil, sundal si brejle a začal je znovu horlivě čistit. „Jak tím hnou, sype se jim shora nový kámen. Celé nadloží je tam rozrušeno. Tou stranou se k těm třem tak hned nedostaneme,“ bručel do bílých vousů. „Zatracená práce!“

„Tak co bude,“ ozval se hlas z černého baťáku.

„Hned,“ řekl starý pán a nasadil si brejličky. „Pak tam zbývá ta druhá, delší chodba z osmnáctky, co se v ní přestalo razit. Tu ta detonace zmačkla taky, výdřevu to v ní polámalo jako sirky, ale dá se tamtudy ještě prolézt až na konec. Inženýr Hansen tam byl a... zřetelně

slyšel, jak tam ti tři dávají znamení. Ťukají na stěnu. Odtamtud k nim nemůže být dál než tři nebo čtyři metry, ale je to čistá prorážka —“ Starý pán si znovu strhl brýle. „Tudy by snad šlo dostat ty tři ven. Jenže my tam nemůžeme ... a nesmíme nikoho poslat. Všechny stropnice jsou ve dví... vrstvy v nadloží jsou otřeseny, a kdyby roubení ještě trochu povolilo — Tady pan inženýr Hansen myslí, že by se to přece jen mohlo zkusit; má povinnost je každého před tím varovat, ale... kdyby se někdo hlásil dobrovolně, tak... já bych si to vzal na svědomí, rozuměli jste?“

„Rozuměli,“ mručelo několik hlasů.

„Tak si to rozmyslete, lidi,“ děl starý pán a nasadil si brejle. „Ale ať se mi tam nehlásí nikdo... kdo má doma ženu a haranty, víme? Ono to tam nebude jako na porubišti. Já vám tu nechám poddůlního Vojtu, můžete si s ním ještě promluvit. První parta, kterou povede inženýr v poli Hansen, by sfárala hned; dali jsme připravit nářadí... Hoši, já vím, že vy sami budete hledět —“ Starý pán si dojatě narovnal brejle. „Tak zdař bůh, Kristiňáci.“

„Zdař bůh,“ zahučelo to kolem; a starý pán, najednou jaksi rozčilený, běží zpátky do kanceláří.

Tak, teď jsou páni pryč, jen inženýr v poli Hansen sedí na břevnech a kouří mrkaje do země; a ten umouněný poddůlní vytahuje notes

a loví v kapse po nějaké tužce. Černý baťák se svírá do kruhu.

„Tak, Vojto, teď nám to pověz ještě jednou, ale po našem."

„Tak, kluci," řekl poddůlní, „kdo se dobrovolně hlásí. Šichta tři hodiny. Budete muset podepsat revers, že tam jdete dobrovolně. Je to na té chodbě moc šeredné, to vám říkám. Visí to tam člověku nad hlavou, hergot sakra —"

„Ty tam půjdeš?"

„Ne, já mám doma fakany. Pět kusů."

„Vždyť's tam už byl!"

„Byl, co bych nebyl. Ale po druhé bych tam, člověče, nešel."

„A kolik nám za to dají?"

„Trojnásobný plat za hodinu. A hodinky s vodotryskem, ty hlade. Tak honem, mládenci, kdo tam chce jít s inženýrem Hansenem?"

Ticho, někdo odchrchlává. Leda bych byl blázen, říká někdo sám sobě. A Standa najednou cítí, jak se mu přesilně svírá hrdlo, je to strach nebo co — Kriste pane, co to je s těma nohama? Z čista jasna jdou samy od sebe, jdou do středu toho kruhu, živou mocí je nemůže zastavit; už stojí před poddůlním Vojtou a klátí bezradně rukama —

„Ty se hlásíš dobrovolně?"

Všichni kolem se dívají, i ti tam u vrat natahují krky; ale Standovi to všechno splývá a slyší jen, jak nějaký sevřený hlas vyhrkává „Ano".

„Jak se jmenuješ?“

„Půlpán Stanislav, vozač,“ vypovídá ten cizí a mátožný hlas. Vždyť to mluvím já, uvědomuje si Standa, pro pána, jak to přijde! „Koukejme to mřeně,“ slyší odněkud skrčka Baďuru, „ten to vytrhne!“ Ale tamhle sedí pan Hansen, cucá cigaretu a maličko kývá hlavou. Standovi je teď docela jasně, cítí dokonce, jak mu vítr chladně načechrává vlasy; jen srdce mu ještě tluče, ale už je to dobré, už je to dobré, jen aby nikdo neviděl, jak se mu třesou nohy.

„Mne si tam taky zapiš,“ povídá někdo, a stojí tu vyschlý stařík a cení dásně skoro bezzubé. „Jen piš, Suchánek Antonín, havíř —“

„Bodeť, děda Suchánek,“ poznamenal někdo.

Stařík se zachechtl. „To víš, já tam budu chybět! Já znám Kristinu nejlíp, holenku. Před patnácti lety jsem při tom taky byl —“

Ze zástupu se vydírá nějaký ramenatý obr, záda má jako kůň a hezkou, kulatou tvář. „Já tam třeba půjdu,“ povídá nevinně. „Martínek Jan, důlní tesař.“

„Svobodný?“ ptá se poddůlní Vojta nejistě.

„No jo,“ řekl tesař. „Napište: svobodný.“

„Tady,“ ozvalo se ze zástupu. „Falta Josef, mladolamač.“

„Tak pojďte sem!“

„Máš tam jít, Pepku!“

V zástupu se to zahemžilo. „No tak, Pepku!“

Pepek se tlačí ven, ruce v kapsách. „Kolik dají mně?"

„Třikrát tři šedesát."

„A kdybych natáhnul?"

„Funus s muzikou."

„A co Ančka?"

„Vy jste se už vzali?"

„Nevzali. Dostala by něco?"

Poddůlní Vojta se škrabe tužkou na čele. „To já nevím. Já vás radši škrtnu, ne?"

„A to zas ne," postavil se Pepek. „Si z toho dělám legraci, člověče. A bude remunda, když je vyndáme?"

Poddůlní pokrčil rameny. „Tady jde o lidi," řekl suše.

Pepek mávl velkomyslně rukou. „Tak já se jich ujmu. A jede se." Falta Josef se rozhlíží, co by ještě řekl, ale za ním už stojí někdo dlouhý a upírá zapadlé oči někam mimo lidi.

„Vy se hlásíte?"

„Adam Josef. Lamač."

„Vy jste přece ženatý," váhal poddůlní Vojta.

„Co?" řekl Adam.

„Ženatí se nemají hlásit."

Adam polkl a pohnul rukou. „Já bych šel," bručel zarytě.

„Jak chcete." Poddůlní Vojta počítal tužkou ve svém notesu. „To vás je pět. A dozorce žádný?"

Od zástupu se odlepil maličký člověk. „Já," řekl sebevědomě. „Andres Jan, palní dozorce."
„Prachař pes," hodil někdo mezi havíři.
„Třeba pes," odsekl hbitě Andres. „Ale svou povinnost udělám."
Poddůlní Vojta si ťukal tužkou na zuby. „Andresi, ty přece jsi taky..."
„Ženatý, já vím. A tři děti k tomu. Ale někdo tam musí jít s mužstvem," prohlásil velkolepě a div se nepostavil na špičky. „K vůli pořádku."
Z davu se tlačí někdo mohutný a upírá krví podlité oči na Andresa. „Tak já jdu taky."
„Co chcete?"
„Já jdu taky." Z odulé tváře se upírají červené oči na psa Andresa, jak by ho sežrat chtěly. „Matula František, zedník."
„To tam nemáte co dělat, když jste zedník," namítal poddůlní Vojta.
„S tesařem, dřevení dělat," chrčel ten kolos.
Poddůlní se obrátil po tesaři Martínkovi. „Ale jo," řekl mladý obr dobromyslně. „Tam bude práce i pro dva."
„Tak jděte všichni do kanceláře podepsat revers," děl poddůlní Vojta. „Teď druhá parta. Kdo se hlásí?"
„Tady. Grygar Cyril, lamač."
„Pivoda Karel, vozač."
„Wagenbauer Jan, tesař."
„Revírní dozorce Kazimour."
„Vlček Jan, lamač."

„Králík František, mladolamač."
„Faltys Jan, lamač."
„Rubeš Josef, lamač."
„Sivák Josef, tesař."
„Kratochvíl Jan, vozač."
„Holý František, vozač."
Černý baťák se sestupuje těsněji kolem poddůlního. „Tak už tam napiš všechny po pořádku, člověče. Budeš to mít rychlejší."

VII.

Stanislav Půlpán se pomalu svléká s ostatními. Je mu těžko a stísněně, necítí se v té partě doma — i na takového Grygara a Baďuru si člověk zvykne. Před pěti, ne, před šesti nedělemi se tady v té umývárně svlékal po prvé; ukázali mu, tady je tvé věšadlo na šaty, tím řetízkem si je vytáhneš ke stropu a řetízek si zamkneš. Tehdy se zvědavě a vzrušeně díval, co visí těch šatů u stropu, vypadalo to jako hejno velikých netopýrů zavěšených hlavou dolů; bezmála se tehdy nemohl dočkat, až pofárá dolů. — Kterýpak z těch věšáků je asi tesaře Jana Ramase, kde tu visí svršky Kuldy Antonína, otce sedmi dětí? — Teď, když tu nevidí pana Hansena, připadá mu celý podnik hrozně divný, nesmyslný a téměř neskutečný; do čeho se to ten Standa hrabal! ‚Koukejme poseroutku,‘ slyší z vlastního nitra výsměšný baďurovský hlas, ‚to si's chtěl u Hanse šplhnout, viď?‘ — Standa se jaksi stydí, — pravda, nemusel se hlásit první; všichni na to koukali, jistě jim to nebylo milé, — takový nováček a vozač, a dere se to dopředu, jako

by na něm bůhvíjak záleželo! Počkej, však dole ukážeš, co jsi zač!

Standa se kradmo a nejistě dívá na ty druhé; ale nikdo si ho zrovna nevšímá. Děda Suchánek leze vyschlýma nohama do pracovních kalhot, zastrkuje si košili a potěšeně brebentí o tom, jak to bylo tehdy před patnácti lety. Jo, tehdy jich tam zůstalo sto sedm, to byl jinačí mazec; však jsme je tahali nahoru po kusech — — Adam sedí s jedním střevícem v ruce, dívá se někam do prázdna a na dlouhém krku mu přebíhá ohryzek; teď si nad něčím mávnul rukou a obouvá si tu těžkou, zkornatělou škorni. Pepek je ještě nahý, drbe se na zádech a vykládá mladému tesaři něco o té zlodějně tady, o důvěrnické lumpárně a vůbec; svaly mu vyskakují na pažích a bedrech jako uzly, chlupatý jako černý pes, a čpí to z něho — jen co je pravda, Pepek je pořízek; tesař Martínek se na něho blankytně dívá shora a škrabe se pomalu ve zlatých rousech na klenuté hrudi — bože, to je krásný člověk, kouká Standa skoro se zatajeným dechem; takové mohutné a klidné tělo, široká ramena a hnáty jako břevna — Standa se najednou hrozně stydí za své vytáhlé a bledé tělo, dívá se na své plihé paže a úzký hrudník, — jakýpak je tohle mužský, myslí si malomyslně a honem si přetahuje přes hlavu svou pracovní košili; ale jak z ní vystrčí hlavu, vidí, že se na něho tesař Martínek dětsky usmál svou

kulatou tváří. Standa se potěšil. S Martínkem budu kamarád, cítí s jistotou. Jak může být starý? Asi třicet let — Důlní zedník Matula funí potýkaje se se svou košilí; panděro na něm visí jako žok, visí mu ňadra jako ženské, těžká a mocná záda zalitá sádlem — Standa vraští nos odporem. Jako hroch, jen chrochtat. Konečně dostal ty tlusté, jakoby naduřelé paže do rukávů a přetahuje si špinavou košili přes ježatou a odulou palici; teď tu sedí a supí, vyčerpán tou námahou. Pomoz bůh, soudí Standa znechuceně, tohle ožralé prase půjde s námi! A vůbec, nevypadáme zrovna jako hrdinové; jen si čuchnout, jak to z nás smrdí potem a zatuchlinou; tohle tedy je, čemu se říká záchranné mužstvo! Taková nepatrná hrstička horníků — vždyť nás v té veliké umývárně není skoro vidět! Potom se řekne záchrana životů! Proč nás nepošlou víc — všech čtyři sta padesát kopáčů z Kristiny by mělo sfárat, aby se rvali s podzemím o své kamarády! Co tam budeme platni, cítí Standa s klesajícím srdcem, Kriste, takový žalostný hlouček nás je!

Už je tu palní dozorce Andres, řečený pes; má na sobě stejně pomačkané šaty jako ti druzí a stejně okoralý klobouk, ale naparuje se a počítá očima své mužstvo. První parta přestala hovořit, jako když utne. Zedník Matula zachrčel a obrátil krvavé oči na psa Andrese; svírá a rozvírá napuchlé pracky, jako by ho chtěl zaškrtit.

Prachař Andres po něm mžikl, ale dělá dál štramáka. „Hotovi?“

„No jo,“ řekl za všechny děda Suchánek a ze zdvořilosti vycenil bezzubé dásně.

„Tak kahany a jdeme.“

Řádka mužů jde rychle ke klecím a komíhá těžkými kahany. Tamhle nad lesy za haldami a ploty stojí zlaté odpolední slunce; Standa by se chtěl zastavit, vždyť je to snad naposledy, u srdce je mu krásně teskno; ale musí skoro běžet, aby dohonil ty druhé. Vyjde tlustý umaštěný strojník a dívá se za nimi. „Zdař bůh, hoši,“ volá.

„Zdař bůh!“

Už čeká klec, namačkali se do ní, a už to může jet. Někdo jim ještě podává ruku. „Zdař bůh, mládenci, a vraťte se!“ Klec se propadá, ale ještě je vidět, jak se tam nahoře několik modrých bluz u lan obrací a zvedá ruku k čepici. „Zdař bůh!“

„Zdař bůh!“

Psu Andresovi tvrdne obličej, děda Suchánek hýbe rty, jak by se modlil; a klec sjíždí dolů černou šachtou. Standovi se tlačí do očí slzy; je to všechno nějak slavné a smutné jako loučení. Sám Pepek se mračí a drží hubu; Adam někam upírá zapadlé oči, ale nevidí asi nic; Matula těžce supí, jenom tesařova široká, jasná tvář pokojně a trochu ospale září. Klec se rychle propadá, a Standovi je, jako by mu padalo srdce

hlouběji a hlouběji. A pořád ubíhají nahoru ty černé stěny, pořád je tíž a dusněji; hrstička lidí s blikajícími kahany se bez konce sváží dolů, — to není možné, děsí se Standa, tak hluboká ta šachta nikdy nebyla; vždyť už padáme takovou dobu! Snad se mi to všechno jenom zdá, napadá Standu; štípe se potají do ruky a zavře na chvíli oči; ale pořád ubíhají nahoru ty potící se stěny a matně se lesknou v mihotavém světle kahanů, pořád má Andres tak sevřené čelisti, děda Suchánek mele bezzubou hubou a Adam nevidomě vejří bůhví kam; jenom tesař Martínek na Standu mrkl jako starší kamarád a přátelsky rozpačitě se usmál, no vidíš, už tam budeme, nebo tak něco. Standa si oddychl. Klec zpomaluje a zastavuje se nárazem; někdo ji zvenčí otvírá a říká „Zdař bůh"; stojí tam dvě nosítka a hlouček lidí — „Zdař bůh, mládenci!"

„Zdař bůh!"

Tady to zní ještě nějak vážněji než nahoře, Standovi to zrovna vázne v krku; a ta nosítka tady, a ti lidé s bílou páskou a červeným křížem na rukávě — Jeden dozorce se připojuje k Andresovi a už jdou klátíce svými kahany; stojí tu řady prázdných huntů, je tu mrtvo a divně, takhle to Standa ještě nikdy neviděl. Copak tady: tady ještě svítí se stropu žárovky a běží dopředu jako šňůra; parta vyrovnává krok a jde, jde tou nekonečnou klenutou chodbou mezi kolejkami; děda Suchánek se rozpovídal a Falta

Pepek si mezi zuby hvízdá. Někdy je potká člověk s kahanem a zastaví se — „Zdař bůh!“

„Zdař bůh!“

Tady je rozcestí. Dozorce s kahanem se zastavuje. „Tak já musím zpátky. Zdař bůh, mládenci!“

„Zdař bůh!“

Pes Andres vykročil jako malý šikovatel, který vede svou četu do zákopů. Ještě by měl mít šavli v ruce, potvora. Tady už není vyzděná chodba ani šňůra žárovek; Standa nejistě šilhá po výdřevě, — strop jako hrom a stojky jako varhany; konec konců to snad nebude tak zlé, dodává si Standa odvahy. Zase odbočka, zapažená větrními dveřmi. Nějaký bledý, dlouhý člověk otvírá vrátka. „Zdař bůh!“

„Zdař bůh!“

„Tak tohle už je osmnáctka,“ vyhrkává děda Suchánek. „Tu jsme razili před dvaceti lety. Mrcha třída to byla, každou chvíli nám vyrazila počva — — A pořád tam roste spodek.“ Je tu dusno a zalehle, Standu zalévá pot; taky Matulovi stékají po čele těžké kapky, Pepek si utírá nos hřbetem ruky a široká tvář tesaře Martínka se počíná bohatě lesknout jako lívanec. „Horko, že?“ povídá Standovi usměvavě, jako by šli spolu polní cestou, polední slunce žhne, s obou stran vysoké žito voní suchem a chlebem; ale tam by bylo cítit na čele aspoň lehýnký vánek, kdežto tady — taková nehybná

tíha. Standa si utírá čelo drsným rukávem, je mu k padnutí; zatím děda Suchánek si to šlape a pořád něco vesele brebentí, suchý a svrasklý v tvářičkách jako pytlík z měchuřiny; Adamova schýlená tvář se suše leskne jako vydělaná useň, a pes Andres vypadá ještě zlostněji a vyprahleji nežli jindy. Jeho světélko se kmitá pořád víc napřed, jako by zapadal do nekonečné tmy; ale dál a dál se před ním rýsuje šikmé pažení párů, z rozpěr a stropnic visí bílé krápníky, bulvy a třásně důlních hub, a je to zase zavřená chodba, jako by to na tebe padalo; musíš jen šlapat a klopýtat dopředu za tím neklidným světýlkem.

Najednou prachař Andres napřed zakroužil kahancem, jako by dával znamení. „Koukej," povídá pokojně tesař Martínek; ze stropu vyklesá prasklá stropnice, dlouhý Adam se musí sehnout, aby do ní nenarazil čelem; a za ní druhá, třetí, celý řad zalomených kopen. Ve Standovi hrklo; teď už snad nemůžeme dál, vždyť to na nás spadne! Čeká, že se ti druzí zastaví a řeknou, dál to nejde a šlus; ale Adam se jen ohnul víc než jindy a šlape dál, tesař nahrbil široká ramena, veliký Matula za Standou funí, tak lez, člověče, a poskakující světélko Andresovo se zavrtává pořád hlouběji do té tmy napřed. Už i Standa se musí krčit pod tím promáčknutým stropem; bojí se mrknout nahoru, jak se tam pod tíží rozlámaného nadloží prohýbají tenké

švartny, vždyť to musí prasknout a ten kámen nás zasuje! A taky že zasuje; vždyť už je tu plno ssutek na počvě a kolejkách, jak se tu sypou hlušiny mezi prasklými pažinami. Já už dál nejdu, chtěl by prohlásit Standa; ale Andresovo světýlko běží pořád stejně rychle dál, nejde už rovně, nýbrž kličkuje nějak a skáče, blíká tuhle a tamhle; Adamova ohnutá záda a široká ramena tesařova běží teď rychleji, těžký dech zedníka Matuly supí Standovi do zad pořád blíž; Standa už běží poklusem, přendávaje těžký kahan z ruky do ruky, chtěl by si šátkem utřít pot, který mu teče do očí, ale teď na to není kdy; honem, honem, abychom tu chodbu měli už za sebou! Krucifix, tady to už vylomilo taky stojky, vyhřezly ze stěn jako zpřelámané třísky, celý strop se naklonil a leží jenom na těch rozvalených podpěrách, — kam nás to ten Andres vede! Standa by plakal strachem, ale musí dál, musí klopýtat po hromadách kamení, aby do něho nevrazil svou chundelatou palicí Matula, co za ním funí, sehnutý jako beran. A najednou narazil sám Standa nosem do širokých plecí tesaře Martínka. „Dál už to nejde?" vyhrkl. „Ale jo," povídá Martínek pokojně a souká se rameny a zadnicí mezi vzpříčenými dřevy. „Bude se to muset spravit." Standa si nedovede představit, jak se tohle může dát někdy do pořádku: s obou stran vyborcené dřevení a kopny ve dví, rozdrcené závalem nadloží, jež celou

tíhou leží na praskajících pažinách. Vždyť už se odtud nedostaneme ven, cítí s hrůzou Standa, tohle na nás musí spadnout každou chvíli! I vtahuje hlavu mezi ramena, po zádech mu čůrkem běží pot, nohy mu divně slábnou a váznou každým krokem víc; a vpředu se pořád čile komíhá tančící světélko Andresovo. Ježíši Kriste, kdy bude konec téhle cesty!

Teď se to světélko zastavuje a dává znamení; pes Andres čeká na ty druhé. „Tak co? Jste tu všichni?" Nu, co bude? Tamhle sedí na převrženém huntu inženýr Hansen a drží si hlavu v dlaních. Andres počítá očima své muže a suše káže: „Za mnou!" A mašíruje k inženýru Hansenovi, srazí paty, v levé ruce kahan, pravou vojensky připaženou. „Zdař bůh," hlásí služebně.

Hans zvedl hlavu, ušmouraný nos se mu leskne drobným potem, a na čele pod koženou přílbičkou má bouli, jako by se byl popral.

„Hlásí se palní dozorce Andres a jeho mužstvo. Lamač Adam, lamač Suchánek, tesař Martínek, mladolamač Falta, zedník Matula a běhač Půlpán." — Takový fórek, cítí Standa zahanbeně.

Hans povstal a pozvedá ruku k čepici. „Gut. Gut." Standa se napřimuje jako vojáček, děda Suchánek ani nemrká, obr Martínek rozpačitě skládá tlapy ke švům kalhot, i Pepek vypíná prsa a šklebí se; jen Adam kouká někam do kouta a Matula žere krvavýma očima štramáka

Andrese. Pan Hansen by chtěl něco říci, ale neumí chudák česky; tak se jen bezradně usmívá umouněnou kušničkou, kývá hlavou a opakuje gut. „No jo, gut." povídá děda Suchánek, a všichni kývají hlavou; Hans je pašák, mají ho rádi. Teď jim něco povídá, nejspíše je to po švédsku, a ukazuje dlouhou rukou do toho zabořeného kouta, před kterým seděl.

„A jej," vyjelo Pepkovi.

„Tě bůh," řekl znalecky Suchánek a sedl k tomu na bobek. Vždyť je to, kouká Standa, jenom hromada trosek: přelámaná dřeva vražená do sebe a zahrnutá zříceným kamením, tuhle z toho trčí něco jako roztříštěná stojka, se stropu visí zával na dvou zalomených stropnicích —

Děda Suchánek vstal a utahoval si řemen u kalhot. „Já se tam podívám, pane inženýr," řekl. „Já už se v Kristině vyznám."

Pan Hansen mu sice nerozumí, ale ví asi, oč jde; povídá něco a ťuká mu prstem na rameno. „No jo," kasá se Suchánek, „vždyť já dám pozor. Kladívko, kluci; já tam na ty tři zaťukám."

Standovi začíná svítat, že tohle snad má být ta zalámaná chodba. Může prý se tamtudy prolézt až na konec, říkal starý pán nahoře; ale teď už se to asi zmačklo nadobro, a nedá se nic dělat. Zatím děda Suchánek klečí na všech čtyřech a strká holou hlavičku do mezery pod dvěma zaklíněnými kuláči. „Ale jo," brumlá,

„půjde to.“ Už je v té škvíře až po zadek, zamrskal sebou, a před užaslým Standou zmizely dědovy škorně v té změti zpřerážených dřev.

Falta Pepek si svléká kabát a košili a skládá je na ten převržený hunt; začpělo to ostře a skoro divoce jeho potem. Standa si nemůže představit, co a jak tu vlastně budou dělat; zatím jen bezradně obhlížejí tu spoušť, a už jich tu je nacpáno, že se hnout nemohou. Tesař Martínek se modře dívá na ušmudlaného Hanse. „Pane inžinýr,“ povídá pomalu a ukazuje za sebe tlustým palcem, „my bysme s Matulou zatím mohli podrazit tam tu štreku, že jo.“ Pan Hansen kývá hlavou, tak vida, rozumí všemu. Martínek si svléká kabát a rozepíná si pod bradou knoflíček košile, nějak mu to těmi silnými prsty nejde; a mžourá při tom nahoru na ty zalomené kopny. „Koukej, jaká síla,“ diví se chlapecky a uznale a musí si na ten strop sáhnout dlaní. „To je síla, lidi,“ žasne a zazáří šťastným úsměvem. „Tak pojď, Matulo, budeme stavět.“ Matula se těžce odtrhl od pozorování psa Andrese, zachrčel a supě vrávoral za tesařem; je asi na maděru, myslí si Standa. Zatím prachař Andres stojí pořád v pozoru vedle pana Hansena a čeká nejspíš na rozkazy; Adam si přetahuje košili přes hlavu, Pepek už si plivl do dlaní a vytahuje kameny z té hromady trosek. — „Počkej“, hučí Adam a zkouší tam pohnout nějakým vzpříčeným dřevem.

Andres se najednou vztekle obrátil na Standu. „A vy jste sem přišel jenom na čumendu, co? Koukejte odnosit ty kameny!“

„Kam?“ ptá se Standa nejistě.

Prachař zasykl netrpělivostí nad takovým božím dřevem. „Tak pojďte,“ vyštěkl a vedl ho asi třicet kroků dál do třídy. „Tady. A pěkně na hranici, rozumíte? Uhlí zvlášť a jalovinu sem.“

Standa si svlékl kabát a počal nosit kameny, zalit potem. Jako galejník, řekl si. A tomuhle se říká zachraňovat lidské životy!

VIII.

Už ho bolí v kříži a ruce má rozbité od těch kamenů; mezi lopatkami mu stéká pramének potu, pot ho štípe do očí, šimrá na nozdrách a pálí v ústech; pil by, pil by, až by řičel. Už dávno shodil propocenou košili, a teď se mu lepí kalhoty na hubenou zadnici; určitě bude mít vlka, jak běhá uřícen s těmi hlušinami. Copak pan Hansen nevidí, jak se dřu? A to ještě přijde pes Andres, kopne do těch kamenů a řve: „Tohle že je hranice? To je hromada hnoje! Hezky metr na metr, ať to má rovné rohy —"

Zatím se Adam s Pepkem potichu domlouvají u té kupy trosek: ‚Počkej, já ti to podeberu.' — ‚Už se to hnulo? Tak počkej —' ‚Jen dělej, já to držím,' supí Pepek a svaly mu naskakují jako boule. Adam zrovna navrtává těma zapadlýma očima zaklíněné ssutky a roztříštěná dřeva; už to vypadá jinak, už tam je díra, že se dá do ní po čtyřech vlézt. Z dálky je slyšet rány, jak se tluče do dřev a kramlí, to asi Martínek s Matulou. Pes Andres horlivě přebíhá od Martínka k Adamovi, postojí nad Pepkem a jde zase kuš-

nit na Standovu hromadu kamene, aby měl co dělat; pan Hansen se opírá o prasklou stojku, oči přivřeny — asi poslouchá; někdy to tak divně haraší nad hlavou, jako když se kameny sesouvají a slehají. Jen aby se mu nic nestalo, myslí si Standa starostlivě jako ženská; neboť sám na sebe už jaksi zapomněl. Člověk si zvykne.

„Počkej," hučí Adam a obrací se po Andresovi. „Suchánek nejde."

Prachař Andres se zastavil jako přibitý, pan Hansen se odlepil od stěny a poslouchají. Ticho; je slyšet jen řezání pily, a zase to zaharašilo, jako když se kamení sype.

„Já bych tam třeba vlezl," mumlá Adam a starostlivě mrká. „Už by tu měl být."

Andresovi zase tak tvrdne obličej. „Jděte se podívat, co s ním je."

Adam po čtyřech leze do té díry, už za sebou vsoukal dlouhé nohy, už ho je jen slyšet, jak tam někde hluboko šramotí. Standa se znovu shýbá pro kámen, ale Andres po něm přísně střelil očima. „Ticho," sykl. — Inu, když ticho, tak ticho; Standa se vysíleně opřel o stěnu a zavřel oči. Tak tohle je to celé. Žádná statečnost, žádné nasadit život; jenom nosit kámen jako otrok —

Zase to zašramotilo blíž, ze štěrbiny mezi vzpříčenými kleštinami vyčouchla Adamova škorně. „Podej mně špic," bručí to z vnitřku přidušeně. Pepek skokem podává krumpáč, a škorně

se zase zatáhla dovnitř. Standa se nejistě dívá s pana Hansena na Andrese; snad se něco stalo. A Martínek zatím pokojně tluče sekyrou. Tam z vnitřku to nějak opatrně ťuká a šramotí; pes Andres klečí na bobku u té díry a poslouchá s tvrdě napjatou tváří.

„Snad by měl Standa skočit pro nosítka," vyhrkuje Pepek, ale Andres vrtí hlavou a poslouchá; a najednou leze do té škvíry rychle jako jezevec. Jen zatáhl nohy, a už za ním prolézá po čtyřech pan Hansen —

„Něco se stalo?" vydechl Standa.

„Asi to zasypalo dědka," cedí Pepek mezi zuby. „Nač tam takový poprda leze!" Pepek zlostně utrhl třísku ze zlomené stojky a stáhl si na břiše řemen. „Se tam musím podívat. Počkej tady." A pak se protlačil tou dírou za druhými.

Tak, teď tu je Standa sám se svým tlukoucím srdcem. Dědka to zasypalo. Ještě před půl hodinkou se tady kasal — Zase to někde ve stropě zarachotilo; vždyť nás to všechny zasype! Hrozně úzko je Standovi; poslouchá u té díry a svítí si do ní kahanem, — nic, jen taková změť dřev a kamení. Buch, buch, bouchá to temně s té strany, kde pracuje Martínek. Standa se tam rozběhl, už ani nemyslí na tu zpřelámanou výdřevu. Tesař Martínek vráží kladivem silný podražec pod prasklou kopnu; Matula ji nadzvedá tlustým ramenem a beraní hlavou a těžce supí; ještě kousek, povídá klidně tesař a bouchá veli-

kým kladivem, až se kolem otřásají stropnice. „Suchánka to zasypalo," hlásí Standa bez dechu.

„Jo?" diví se mírně tesař. „Tak ještě kousek." Od spodu ho ozařuje kahan, je vidět, jak se mu při každém rozmachu kladiva mocně nadzvedá hrudní koš. Matula funí a drží přeražené dřevo tučným závalem šíje; každým úderem kladiva se celý otřese a zaheká to v něm, nad hlavou mu praská dříví a chřupe drcený kámen, ale Matula drží, rozkročený a lesklý potem, ještě kousek, buch, a můžeš pustit. Tesař Martínek hladí dlaní vzepřený kuláč. „Tak, dobrý," povídá svým milým a jakoby moučným hlasem. Zedník Matula si mne opuchlou prackou mokrý zátylek a chraptivě oddechuje. „Ono to dá práci," vysvětluje tesař a ohlíží se s libostí na dva podražené páry výstroje. „Ale držet to bude." A otíraje si dlaně o kalhoty jde tesař Martínek pro nový kolouš.

„Suchánka to zasypalo," opakuje Standa Matulovi.

Zedník zvedl krvavé oči. „Jo, říkal's."

„Všechny nás to zasype!"

„Jo, a proč?"

Proč? Standa neví, jak by to vysvětlil tomu tupému hovadu; copak neslyší, jak to praská a rachotí nad hlavou? Celou třídu to zavalí —

„Celou třídu to zavalí," tvrdí Standa horečně.

Zrovna se vrací tesař a nese na rameně kus kulatiny. „Ale nezavalí, člověče," povídá spokojeně. „To už bude držet."

„Vy neslyšíte, jak to pořád rachotí?"

„Já nemám kdy poslouchat," usmívá se Martínek. „Tak pojď, Matulo, teď tuhle."

Standa se stísněně loudá k té zabořené chodbě. Je tam už Pepek a vyndává z vnitřku sesuté kameny.

„Tak co je?" vyhrkl Standa.

„Já nevím," vrčí Pepek zamračeně. „On tam může jenom jeden za druhým — Láme se tam strop."

„A co Suchánek?"

„Však tam šli za ním," děl Pepek neuspokojivě. „Podej mně špic!"

Tupci, tupci, myslí si Standa zoufale. Člověka to zavalí, a jim to nestojí ani za slovo. S nikým se nedá mluvit — Bože, co mám dělat? Zase to zarachotilo v nadloží; ale Pepek ani nezvedl hlavu a páčil krumpáčem zakleslou skálu, až se mu záda zkrabatila úsilím.

Standa si sklíčeně vzdychl a shýbl se pro kámen, aby jej odnesl na hromadu. Tak, a pěkně na hranici, aby to mělo rovné rohy. Narovnat kámen na kámen — Ať ten Andres ještě řekne, že to vypadá jako hromada hnoje! Standa pohlíží s jakýmsi uspokojením na své dílo. Ještě chvíli, a bude to metr na metr. A vozač Standa nosí kámen za kamenem a nemyslí už na nic jiného.

IX.

Ze škvíry vylézá pozpátku pan Hansen a oprašuje si šaty. „Is gut," kývne na tázavý Standův pohled a dětsky se usměje. Teď vylézá pozpátku pes Andres; tvář mu povolila, je najednou až houbovitě měkká. „Dědek je venku," povídá nedívaje se na nikoho. „Padá tam strop, nemohl zpátky —" A už se jde podívat na Standovu hromadu, ale nenadává, jen hubou potrhne. „Tak dělejte, ať se to tady vyklidí!"

Standa to cítí skoro jako pochvalu; vlastně se už na prachaře nezlobí. Pes je, to se mu musí nechat; ale když vidí pořádnou práci, tak má aspoň uznání a neřekne nic.

Z díry se soukají Adamovy dlouhé hnáty; už je tu celý Adam a namáhavě vstává, jako by se musel celý dávat dohromady. Je mokrý potem a stěží se drží na nohou. „Teď si odpočiňte, člověče," bručí pes Andres nějakým jiným hlasem; a pan Hansen něco povídá Adamovi po švédsku a vypadá, jako by ho chtěl poplácat po rameni. Adam si mne oční důlky, tolik se mu do nich nabralo potu a prachu. „Málo . . . místa tam

bylo," vypravil ze sebe, a musel se opřít o ten převržený hunt, jak mu klesaly nohy.

Teď se šátrají ven z díry ještě jedny střevíce, a pomalu, tápavě se vysunují ven vychrtlé nohy dědy Suchánka; už asi nemůže dál a zůstal ležet půlí těla v té díře. „No tak, dědku," pobízí Pepek hrubě a tahá dědu Suchánka za nohu ze zmačklé chodby. Už je venku, sedí na počvě a hladí si lysé temeno hlavy, celý nějak plihý a bez vlády; jen zardělé tvářičky se mu nafukují a splaskují rychlým dechem. „Vidíš, co's tam lezl," povídá mu Pepek znechuceně. „Pojď, já tě odvedu."

„Co — co jsem tam lezl?" brání se děda Suchánek matně. „Já jenom chtěl na ně zaťukat, víš? Já to tady znám."

„A mohl jste se tam zadusit," hubuje prachař Andres.

„Když to za mnou spadlo," namítá tenkým hláskem děda. „Lidi, já nemohl zpátky. Kopu nohama, kruci, tady přece musí být díra... a ona tam už nebyla." Děda Suchánek se zasmál bezzubými dásněmi. „Nebyla tam, no."

Pes Andres se k němu naklonil. „Koukejte, Suchánku, Falta se Standou vás odvedou."

„Proč?" podivil se dědek. Dyť já můžu dělat. Já jsem se tam jenom dusil." Děda Suchánek se nejistě zvedá na ochablé nožičky. „A kde mám kahan?"

„Tam."

„A jej,“ diví se děda. „Tak to mně tam zůstal.“ Už zase klečí a strká hlavičku do té škvíry.

„Kampak?“

„Pro ten kahan,“ brumlá Suchánek a už mu kouká jenom jedna noha; ale Pepek ho táhne zpátky. „Zatracený dědku!“

„Co?“

„Vždyť se tam boří strop! Tady si sedni a dej pokoj.“

Děda Suchánek sedí na zemi jako hromádka neštěstí a kroutí nechápavě hlavou. „Já tam nechal kahan,“ šeptá, „Pepku, mně tam zůstal kahan!“

Zatím se prachař Andres pokouší domluvit se s panem Hansenem po německu, ale jde jim to nějak těžko, soudíc podle toho, jak si pomáhají rukama. Mohl bych vám překládat, myslí si Standa, ale když mě na to nezavoláte, taky dobře; budu nosit kameny. Hans horlivě kývá hlavou a povídá to teď po švédsku; ale čert ví, nějak si ti dva na konec rozumějí. Kus dál na třídě je slyšet, jak Martínek podráží a kramluje výdřevu.

„Tak poslyšte, lidi,“ rozhlíží se dozorce Andres po svém mužstvu; ale má tu jen Adama, Standu a dědu Suchánka, který se ještě nesebral. „Pan inženýr říká, že se do té chodby takhle nemůže. Musíme ji pořádně prorazit, aby se uvolnila.“

„Mydláky jsou tam, mydláky,“ drmolí děda Suchánek. „Ani to nedá znamení, a šup, už to

padá. Já nic neslyšel, a najednou se mi to sesypalo na panímandu. Kruci, říkám si, to budou mydláky!"

„Musí se to tu nejdřív uklidit a dát do pořádku vzduchovod," pokračoval Andres. „Aby tu bylo čisto jako na ortu, rozumíte? Tohle svinstvo se tady nemůže nechat, když se má razit dál."

„Už to mám," vyhrkl děda Suchánek radostně. „Ťukali tam. Ťukali. Já jsem klepal kladivem na stěnu, a oni odpovídali —" Suchánek se zarazil. „Kde mám ten mlátek? Já tam nechal to kladívko!"

Pes Andres se po něm otočil, vzrušený, až to v něm hrkalo. „Suchánku, víte to jistě, že ťukali?"

„Jo, ťukali," trval na svém děda. „Vždycky třikrát: klep klep klep. Ale já tam nechal kladivo."

„Tak to jim tam jde vzduch," oddychl si Andres. „Hergot, to je dobře!"

„Ja," kývá Hans. „Gut."

Ze zalámané chodby to šramotí a ven lezou Pepkovy nohy.

„Co jste tam měl co dělat?" utrhl se na něho Andres.

„Jsem se tam byl podívat," ucezuje Pepek a vstává. „Tady máš ten kahan, dědku."

Suchánkova tvář se svraskla radostí. „Zatracený kahan! A mlátek tam nebyl?"

„Jaký mlátek?"

„Poslouchejte, vy Falto," zuří prachař. „Jestli mně ještě jednou budete dělat takové fóry —"

Pepek po něm blýskl vzteklýma očima. „Já vám tu díru sežeru, ne?" Ohlížel se po svém krumpáči. „Mělo by se to podepřít... za třicátým metrem. Klesá tam strop — Už aby se tam lezlo jenom po břiše," chrchlal Pepek a dělal, že jako vyndává z trosek nějaké přeražené drvo a po ostatním že mu nic není.

„Mně bude někdo povídat, že tam klesá strop," soukal ze sebe Andres, jako by mluvil k někomu jinému. „Bude se to halt muset znova prorážet —"

„Kdyby se to tam zatím podrazilo," hučí Pepek někam do stěny, „tak by se mohlo razit až u té prorážky vzadu —"

„Jo," povídá Andres do stropu, „někdo mně tam vleze, a pak ho to shora sevře."

Pepek odplivl a pořád se zabýval tím drvem. „Copak, já bych to podepřel," brumlal jako pro sebe a ukazoval psu Andresovi neuctivá záda. Aha, chlapi se poštěkali a teď spolu nemluví.

„— — Budu já každého hlídat, ne?" uryl Andres na nikoho se nedívaje a šel okázale za Martínkem.

„Pes," zasykl Pepek hodně slyšitelně. „Tebe už mám plné zuby, ty moulo! Bude se na nás vytahovat —"

Bylo slyšet Andresa, jak si tamhle dál vyjíždí na tesaře; Martínkův hlas mu odpovídá tence a pokojně —

„Že jo," obrátil se Pepek na pana Hansena. „Že to mám zatím podepřít?"

Hans pokývl lesklým nosem.

„Tak vidíš," broukl Pepek uznale. „Ten se taky nebojí," a mrkl vděčně na pana Hansena. „Stando, pilu! A strčíš tam za mnou nějaké dřevo, rozumíš?" Načež si nalil na dlaň oleje z kahanu a natíral si tím šíji a ramena. „Tak já tam lezu, Adame. Kdyby prachař něco říkal, tak ať mně políbí —"

Adam potřásl hlavou a začal zase rozebírat zával.

Děda Suchánek ještě pořád kroutí zdrceně hlavičkou. „To se mně přihodilo po prvé, že jsem někde nechal nářadí. Třicet let se mi to nestalo, lidi. — Já ti pomůžu, Stando," dodal horlivě a počal odklízet ssutky; chudák dědek, ze samé hanby se ponížil sám na běhače; teď tu nosí kameny, cupitá s nimi udýchaně —

„Kolik vám je let?" nezdržel se Standa.

„Pětapadesát. Proč?"

„Jen tak." Člověk by mu hádal skoro sedmdesát; copak to tady v dolech lidi tak vysušuje či co —?

Přišel zamračený prachař. „Poslouchejte, Andres," vyhrkl děda a pustil z rukou kámen.

„Kdyby se ten mlátek nenašel, tak... ať mi to strhnou z platu.“

Pes Andres na to neřekl nic. „Tak dělejte, lidi,“ bručel unaveně, „ať už se dostaneme na ten vzduchovod.“ Potom poklekl u zabořené chodby a poslouchal. Ano, Pepek je tam. A prachař se mračí jako čert, jen kousat.

X.

Tak už Standa objevuje jakýsi pořádek v té práci. Tadyhle Martínek s Matulou postupují pořád blíž ke křižáku, podražec za podražcem, dobré je to, člověče, a tady by se to mělo rozepřít. Pan Hansen se přijde podívat, potřese spokojeně hlavou a jde zase dál; hned tu, hned tam zvedá lesklý, ušmouraný nos k výdřevě a starostlivě pozoruje, zda se ty stropnice dál neprolamují. Nebo se zastaví a napjatě poslouchá. Nebo si svítí větérkou u počvy, není-li tam plyn; a když potká Standovy oči, zamrká, jako by říkal, nic, nic, gut, zatím je všechno v pořádku.

Děda Suchánek přestal brebentit a prohazuje závalek; nožičky má křivé a třepotavé, ale co toho taková droboť človíček nadělá! Adam pracuje mlčky a pomalu, ale jako by se před ním ta zalámaná chodba otvírala; už pracuje kus uvnitř, kleče na kolenou, a vyklízí další metr chodby. Co se Andrese týče, asi ho omrzelo, že nemá komu nadávat, a vlezl do díry za Pepkem; teď tam na sebe v hloubi země podrážděně vrčí

a štěkají, jako když se sejdou dva jezevci v noře. Jinak je tu vlastně klid, žádný shon nebo zmatek; jenom se pracuje, že člověk ruce necítí. Tak vidíš, takhle se bojuje za lidské životy; není to žádné hrdinství, ale jenom pořádná dřina.

Přišel se na křižák podívat tesař Martínek. „Tak jak vám to jde?" ptá se pokojně. „Nám vezou nové dříví." Mladý obr si sedl na ten překocený vozík, spokojeně si hladil širokou prackou nahé paže a modrýma, usměvavýma očima se díval na tichou a pomalou práci Adamovu. „Taky to dá fušku," mínil po chvíli.

Z nory zadkem napřed vylézá dozorce Andres; už na zadnici mu je vidět, že to v něm vaří vztekem. Jen se postavil na nohy, a už se div nezakousl do Martínka. „Co," vyjekl, „vy tady jenom kibicujete?"

„No jo," řekl klidně tesař a ani nespustil oči s Adamovy práce.

„Jděte na své místo," zařval pes Andres, až mu hlas přeskakoval. „Tady nejste pro to, abyste se flákali, vy — vy —"

Za zády mu to zachrčelo, a Andres se otočil jako na obrtlíku. Stojí za ním Matula, nakloněný jako gorila, oči zalité krví, a hrozivě funí. „Co? Kdo že se fláká?"

Prachař se přitočil zády ke stěně. „Co chcete?" vyhrkl ostře a zaťal pěstičky. „Hergot,"

vydechl děda Suchánek a leknutím si dal prsty na rty jako holčička.

Mladý obr se ani nehnul. „Nech ho, Matulo," řekl dobrácky, jako by šlo o hafajícího psíka. „Ono ho to přejde samo."

Andres se oddělil od stěny. „Však já se podívám, jak jste daleko," řekl napjatě a šel, na nikoho se nedívaje. Zedník Matula se za ním otáčí jako býk a rozvírá pracky, jen rdousit. „Teď ho nech," opakuje kliďas tesař a hladí si dál nahé paže. Zvláštní, i tady v dole vypadá Martínek nějak čistě a nazlátle, člověk musí myslet na zralé obilí. Dívá se vlídně a trochu ospale na Adamovu pomalou práci. Adam se zavrtává do té chodby, ani se neobrátí; kalhoty mu pomalu kloužou dolů po úzkých bocích, páteř se mu ježí, ale ty dlouhé, nespěchavé ruce pracují s takovou jistotou, že bys nejraději otevřel hubu a koukal.

Andres se vrací, tuhý a zamračený. „Měly by se dát ještě krovy do posledního páru," povídá neosobně. „A pořádně vyskobit."

„Jo," řekl tesař s nevyrušenou přívětivostí. „Kolik je vlastně hodin?"

Prachař vyndal hodinky ve žlutém slídovém pouzdře. „Bude půl deváté," bručel zase tak neosobně a odvráceně.

„Já bych ti to tady zadřevil, Adame," povídá tesař Martínek a spokojeně zívá.

Adam se narovnal a povytáhl si kalhoty na

holou a spocenou zadnici. „Mohlo by se,“ huhlal lhostejně.

Dozorce Andres přešlapuje a mračí se; vida, dávají mu najevo, že ho nepotřebují. „Půlpáne,“ vyštěkl podrážděně, „vlezte tam za Faltou a řekněte mu, že už se může vystřídat!“

„Prosím,“ vyhrkl Standa, ale bylo mu najednou nějak měkko v břiše a kdesi u žaludku ho sevřel ohavný tlak. Jak to, vlézt do té zmačklé chodby? — Ale vždyť tam už ti druzí taky byli, ne? — Pravda že byli, a vysmáli by se Standovi, kdyby tam nešel, tak vidíš, ty utřinose, nač jsi se hlásil první? — Kdyby se tu aspoň vyskytl pan Hansen a podíval se — jistě by pokývl, a už by to šlo.

„No tak, bude to?“ vrčí prachař Andres.

Standa strká hlavu do té černé díry, srdce mu tluče až v krku, ale někdo ho šťouchá nohou. „Kahan, člověče!“

Standa proléză po čtyřech pod ty trosky a svítí si kahanem; plazí se po hromadách šutru, někdy po kolenou, někdy se může skoro postavit; se stropu visí zpřelámaná dřeva, každou chvíli do nich narazí hlavou nebo rameny. Najednou ztuhl hrůzou: teď mu to zašramotilo těsně nad hlavou. „Pepku,“ volá zoufale, „Pepku, padá to! Máš jít zpátky, Pepku!“ Já se už vrátím, já dál nemůžu, cítí Standa zalit potem a leží připláclý na ostrých kamenech. Ne, já to musím Pepkovi vyřídit, nebo ho to zasype! Standa se

smýká dál, jen kdyby se mu tak netřásly nohy, kdyby mu tak neměkly kosti, má je už chabé jako z nití. — „Pepku," volá slabým a plačtivým hlasem. Tak, ještě ke všemu si převrhl kahan, pšuk, a zhaslo to. Standa leží na zemi v černočerné tmě a jíká strachem. Teď musí opravdu zpátky, pokouší se vycouvat, ale naráží nohama na samou rozvalenou stěnu. Standa by skoro řval o pomoc. Ježíši Kriste, Ježíši, kdybych měl aspoň světlo! Pepku! Slyšíš, Pepku! — Standa šátrá rukou do té hrozné tmy, nahmatává nějaké prázdno před sebou a leze dál; teď nahmátl jenom změť třísek a dřeva, tak to je nadobro konec, dál se nemůže. Standa s rostoucím děsem sahá po těch dřevech — a teď to před ním šramotí, ale nějak pravidelně. „Pepku," řve Standa a tápe dál; ano, ne, ano, tady je škvíra a za ní jako širší otvor; Standa se tam prodírá odřenými rameny, leze po kolenou a naráží hlavou o strop; už to šramotí a tluče trochu blíž a kmitá to tam matným světlem.

„Pepku," křičí Standa.

Šramot ustal. „Co je?"

Standovi se ulevilo. Teď už je všechno jedno, hlava nehlava, jen když tam je Pepek. Už to čpí Pepkovým silným potem, už je vidět chvějivý plamínek jeho kahanu; teď teprve si uvědomuje, jak křečovitě drží ve spocené dlani zhaslý kahan, ani prsty nemůže uvolnit.

„Pepku," vydechl, „mně zhasl kahan."

„Tak mi ho sem podej," povídá Pepek a odsunuje zadnici trochu stranou, aby mohl prostrčit ruku dozadu; tak těsno tu je mezi podraženými sloupky.

„Pepku, vzkazuje ti prachař, že se máš vystřídat."

„Jo?" bručí Pepek. „Tak mu můžeš říct, aby se dal vycpat. Já si to tu dodělám. Tu máš."

Standa bere svůj rozžatý kahan; je mu skoro blaženě, že má zase světlo. „Pohádal se s tesařem," sděluje ze samé radosti.

„Ale jdi," diví se Pepek náhle pln zájmu a přestal bouchat do svého špalíku. „A co mu řek Martínek?"

„Inu," vymýšlí si honem Standa. „Řekl mu... aby na nás tak neštěkal, že nám nemá dvakrát co poroučet."

„Hm," zafrkal Pepek nespokojeně. „Držku mu měl roztrhnout." Náhle se začal chechtat, až se mu panímanda třásla. „Člověče Stando, já ho tady kopnul do té kušny! Strkal ti mně sem nos, a tohle prý není po havířsku uděláno, a tak — Tak jsem dělal, že jako lezu zpátky, a už měl kramflek v zubech. Člověče, ten prskal —" Pepek sebou zmítal nadšením. „Ti řeknu, že tohle už mně stojí za to. — Kolik je hodin?"

„Půl desáté. Nebo už bude víc."

„To už nás pomalu přijdou vyměnit," odha-

duje Pepek. „Tak když už jsi tady, pojď si na ně zaťukat, nechceš?"

„Na koho?"

„Na ty tři." Pepek se plazí čile napřed, Standa mu nemůže stačit; už mu to nepřipadá tak hrozné, když vidí před sebou se posunovat Pepkovy nohy a zadek; je mu jen divné, jak je ta chodbička dlouhá. „Tady dej pozor," upozorňuje Pepek a leze po kolenou dál. „Tady by to chtělo spadnout." A pořád dál, po břiše, bokem a jak to zrovna jde. A teď se Pepek přestal hemžit. „Polez sem, blíž," povídá tajemně, jako když si kluci hrají. „To musíš přese mne, člověče, abys tam dosáhl." Standa přelézá po břiše přes tuhé a spocené tělo Pepkovo; svítí před sebe — nic než závalek. „Tady ťukej," ukazuje Pepek. „Vem si nějaký šutrák a tluč na tohle místo."

Standovi se třese ruka, div mu kámen nevypadl. „Slyšel's?" vydechl Pepek rozechvěně.

Standa slyší jenom, jak mu krev hučí v uších. „Neslyšel," supí se sevřeným hrdlem.

„Tak to zkus ještě jednou. — Teď — teď dávají znamení," šeptá Pepek vyjeveně. Tik — tik — tik, jako by někde hodinky zatikaly. A zase: tik — tik — tik. Standa div nesklouzl rozčilením s beder Pepkových. Tedy jsou tam opravdu! Jsou tam živí lidé a odpovídají na Standovo znamení! Jako by jim ruku podával, jako by s nimi skoro mluvil — Tik — tik — tik. Standa

buší šutrákem do toho průčelí, ano, jsem tady, jsme tady všichni, já a Pepek, pan Hansen a tesař Martínek, celá první parta! Buch, buch, buch, tluče Standa do čelby. Slyšíte nás? Jen se nebojte, my si pro vás přijdeme; i kdybych měl jenom holými nehty ty skály rozškrabat — Tik — tik — tik. „Slyšíš, Pepku, odpovídají nám," šeptá Standa uchváceně. „Řekni, že jim pomůžeme, Pepku, že je tam nenecháme!"

„Tak už slez, člověče," heká Pepek.

Standa se nerad sváží s Pepkových mokrých zad; ještě by chtěl jednou zatlouci na ty lidi, silně a pomalu, tak silně, aby to věděli, pomoc je tady, tady je první parta. Už jdou pro vás a budou se rvát s tím pilířem tady, kameny budou odnášet, třeba si dlaně až na kost sedřeli: tady, tuhle je naše ruka, kamarádi za živa pohřbení; to by bylo, to by bylo, abychom vám nepomohli!

„Už lezeš zpátky?" ptá se Pepek opatrně a šátrá za sebou nohama. „Abych ti nenaboural ksicht."

„Počkej chvilku," vydechl Standa; klečí na kolenou a dívá se vyjevenýma očima na Pepkův zadek. „Řekni, Pepku, že ty taky uděláš všechno, abychom jim pomohli! Víš, my všichni, my, první parta — Viď, Pepku, ... my jim to tady přísaháme... i kdyby nás to mělo život stát!"

„Jo," bručel Pepek a vložil nějak do své zad-

nice krajní výraz netrpělivosti. „A až docamráš, tak mi to řekni. Koukej mazat zpátky, ty —“

Standa se mlčky šine pozpátku z té úzké chodbičky. „Pepku,“ zeptal se po chvíli, „a mají tam světlo?“

„Mají kahany; ale to víš, taky jim dojdou.“

Standa ustrnul. „To je děsné! V takové tmě — Pepku, to musí být hrůza, když čekají v takové tmě!“

„Hm,“ řekl Pepek. „Poslouchej, polez kousek dál; tady to chce spadnout.“

Ale Standa to snad ani neslyší. „Pepku, Pepku, my je tam nesmíme nechat!“

XI.

Když Standa s Pepkem vylezli na třídu, stojí tam s panem Hansenem a dozorcem Andresem nějaký zavalitý člověk a rozkládá rukama. Tesař Martínek si už přetahuje košili přes hlavu, Adam odkládá pečlivě špic a popotahuje si kalhoty — Podsaditý člověk se čile obrátil, byl to šichtmajstr Pastyřík. „Zdař bůh, hoši," řekl, „jdeme vás vystřídat. Jak to tam vypadá?"

Standa se silně rozmrzel. Tak, teď nám to přijde vyžrat druhá parta, když my jsme udělali tu nejhorší práci; teď nám vytáhnou ty tři, to by každý dovedl! Ale já bych jim to řekl; řekl bych jim, můžete jít do háje, my jsme tu byli první a my svou práci doděláme až do konce; první parta si své zasypané vyndá sama. Ještě to tu vydržíme třeba do rána —

Standa se ohlíží po druhých; ale Adam se lhostejně souká dlouhými pažemi do rukávů košile, Pepek si utírá podolkem zpocená prsa a Martínek se marně pokouší zapnout si pod bradou knoflíček; jeho mladá, široká tvář je jasná a ospalá.

Najednou je tu zaschlý človíček se smutnými plavými kníry; sráží paty před panem Hansenem a směnmistrem, v levé ruce kahan, pravou připaženou. „Zdař bůh," melduje hrkotavě. „Hlásí se revírní dozorce Kazimour se svým mužstvem. Faltys Jan, lamač, Grygar Cyril, lamač, Wagenbauer Jan, tesař, Králík František, mladolamač, Kadlec Josef, tesařský pomocník, Pivoda Karel, vozač." Šest mužů se jakž takž narovnává, pan Hansen dělá očima krátkou přehlídku, kývá hlavou a zvedá ruku ke kožené čepičce. „Gut. Gut." Vypadá strašně unaven, má pod očima černé kruhy —

„Jak to tam vypadá?" ptá se potichu Grygar Adama.

Adam zamžikal z podelbí, chtěl by něco říci, ale jaksi mu to nemluví; zachrchlal jen a mávl rukou.

„Blbě, člověče," brumlal Pepek. „Samý mydlák. Ti povím, tak blbou díru jsem ještě nelezl. Mládenci, pozor na padesátý metr."

„Suchánka to zasypalo," vyhrkl Standa s jakousi pýchou.

„Jo?" řekl Grygar netečně a začal si svlékat kabát.

Zatím Martínek ukazuje druhému tesaři něco na dřevení; oba se drbají v týle a horlivě pošupují placatými čepicemi na hlavách, asi je to nesmírně zajímavý hovor.

„Tak jdeme," zakrákoral Pepek a vykročil do

černé chodby, houpaje nějak chabě kahanem. Děda Suchánek ani nedutal a cupal za ním. „Já jdu taky," zavolal Martínek a zase se obrátil k druhému tesaři. „Koukej, tady ten pár by chtěl tuhle podvlíknout —" Matula tupě klopýtá třídou a funí; Adam se pomalu klátí a shýbá se pod zlomenými dveřejemi; vzadu stěží motá nohama pan Hansen a krok za ním pes Andres, vypjatý a v pozoru jako vždycky. Standa z čista jasna cítí tu hroznou únavu, ani hlavu nemůže udržet; to že jsme tam byli jenom tři hodiny? Ještě že ty nohy šlapou samy od sebe, ještě že hlava má sama ten rozum a bez dívání se sehne pod prokleslými kopnami. Sedm třesavých světýlek putuje v potrhaném řádku nekonečnou černou chodbou. Pozdrav bůh, tohle je parádní parta; brady tomu padají vysílením, sotva to nohy vleče, maminka by je mohla táhnout za ručičku, pozor, nehapej! Když už ani ten Pepek hubu neotevře — Zaklopit na chvilku oči, a už bys je, člověče, nerozlepil; tak to s námi vypadá. To by nikdo nevěřil, jak takové tři hodiny člověka oddělají. Standa jde, překračuje kolejky a vyhýbá se stojícím vozíkům, ale ani o tom neví; je mu únavou smutno, jako do pláče. Dohonil ho Martínek a jde beze slova po jeho boku; oči má přivřeny, jako by už spal. „Ale že nám to dalo," ozval se konečně a položil Standovi širokou pracku na rameno. Standa se narovnal a vykročil trochu silněji. Jako když byl

maličký — to šli tenkrát odněkud z pouti; klouček Standa už stěží plete nožičkami a zůstává pozadu; tatínek... tatínek ho bere za ruku, hezky pojď... Tatínek trochu kulhá, a Standa se ho drží pevně a pyšně za prst. To se nám to jde, viď, to se nám to jde...

Standa se podivil a otevřel oči dokořán. To už jsme u klecí? Čeká tu nějaký člověk a ptá se, jak to tam vypadá? — Nádhera, čéče, bručí Pepek a hrne se do klece. Co je těch lidí namačkaných v kleci, Standa se jich nějak nemůže dopočítat; hlava se mu bimbá, jen ji někomu opřít o rameno a spát ve stoje. Martínek už taky spí, Adam zhluboka mrká a chudákovi Hansovi plavou únavou oči, div se mu neroztečou; a klec letí nahoru tou černou šachtou, tou černou nocí; snad bude pořád tak stoupat s těmi sedmi unavenými lidmi, nikdo ani nepromluví, a klec s lidmi bude bez konce padat někam nahoru.

*

Už se svlékají, beze slova a tápavými pohyby. „Sakra," bručí nehlasně Pepek a dívá se na své rozbité ponožky; Adam upírá oči do země a zapomněl zouvat se; Martínek si hladí týl a široce zívá — A tu přichází starý Tomšík, řečený Vinca, takto uklízeč v umývárnách, a něčím cinká.

„Co to máš, Vincku?" ptá se Pepek, zvedaje hlavu od svých ponožek.

„To vám posílá pan ředitel," pšuká bezzubě Vincek. „Koňak. Koňak."

„A sakra," podivil se Pepek. „Mládenci, to je — Ukaž to sem!"

Pepek prohlíží vinětu a čuchá zkoumavě k zátce. „Tak vám řeknu — Lidi, starý je pašák. Ví, co se patří. — Nalej ty, Vinco, já mám prsty jako rohlíky." Pepek už nazvedá tlustou sklenku s koňakem proti světlu, ale vtom si to nějak rozmyslil. „Koukej, Vincku, jdi s tím k Hansovi, ať se napije první."

„Ale pan inženýr už bude ve vaně," brání se starý Tomšík skoro zděšeně.

„Tak mu to dones do vany a hleď mazat. Když náš starý může být kavalír, tak my taky, že jo. A řekni, že mu to posílá první parta."

Tomšík tedy šel a vyjádřil svůj hluboký nesouhlas aspoň zády.

„Co myslíte," ozval se tesař Martínek, „neměli bysme poslat skleničku taky Andresovi? Co bys ty, Adame —"

Adam pokrčil jedním ramenem. „Když tam byl s námi —"

„Suchánku!"

„No, jako prachařovi, že jo," zabreptal děda. „Já myslím, že bysme mu měli tu poctu vzdát, ne?"

„Mu na to kašleme, že je prachař," prohlásil Pepek. „My jsme tady náhodou jako dobrovolná

6*

parta, rozumíš? Prachař neprachař, to na nás neplatí."

„Já bych mu poslal," řekl tesař rozvážně. „Pes on je, ale výdřevě rozumí. A strachy se taky nepodělal."

„No jo," brumlal Pepek. „Ale tady jde o to, že to třeba odmítne. A to by si naše parta nemohla nechat líbit, že jo."

„Však on neodmítne," mínil tesař mírně. „Proč by měl odmítnout?"

„Aby se vytahoval. Já nevím, to není jen tak," chmuřil se Pepek. „Co ty myslíš, Matulo?"

Matula zachrochtal na znamení protestu.

„Co Standa?" řekl Martínek, a Standa se potěšil. Tak vida, taky se ho zeptali! „Já myslím," začal s prodlevou, aby udělal místo pro názor spravedlivý a pojatý jaksi s vyššího stanoviska. „Andres se hlásil stejně dobrovolně jako my."

„Dozorce musí, ty nádivo," poučil ho Pepek. „Jakýpak by to byl dozorce, kdyby se nehlásil! Ten to má jako povinné, víš? Na příklad ty ses nemusel vůbec hlásit, protože jsi jenom vozač a cápek, a taky nejsi tak placený. — Ale zrovna první ses taky meldovat nemusel," dodal Pepek nespokojeně. „Nejsi žádný havíř nebo tesařský mistr, člověče."

„To on tak Standa nemyslel," ozval se Martínek smířlivě. „Takys někdy šlápnul vedle, když jsi byl takový kluk jako on."

„Já dělal horší voloviny," bručel Pepek, „ale

abych se takhle vytahoval před staršími kopáči na špičky, to zas ne, to se nedělá. Kruci, to bych byl od nich dostal pohlavek!“

Standa byl studem jako opařený. Hrkalo v něm deset odpovědí, na příklad že jako vzdělaný člověk zná svou povinnost líp než někdo jiný, nebo že tady nešlo o nějaké vytahování, nýbrž o záchranu lidských životů; ale mlčel, protože měl krk sevřený tím pokořením. „Jen to zkus, s tím pohlavkem,“ vyhrožoval temně Pepkovi a sklonil se hluboce nad svým střevícem, aby mu nebylo vidět slzy v očích.

Tesař se podíval na Pepka a ukázal hlavou na Standu. „Když je vůl,“ řekl Pepek přátelsky. „Tak Standa je taky pro, abysme poslali skleničku prachařovi. No, jak chcete, mládenci; já už jsem si to s Andresem náhodou vyřídil.“

„Pan inžinýr se nechá mockrát děkovat,“ hlásí staroch Tomšík už ve dveřích radostně a horlivě.

„A pil?“

„Pil. Celou ji vypil naráz.“

„A co řek?“

„Nic. Řek něco jako skol a zamlaskal.“

„A byl ve vaně?“

„Byl. Zrovna se mydlil.“

„A chutnalo mu?“

„Chutnalo. Dank fylmas, povídal.“

„A řek's mu, že se z té sklenice ještě nikdo nenapil?“ staral se Pepek.

„Ne, to jsem mu neřek."

„Ale tak vidíš," mrzel se Pepek. „Třeba se mu to ošklivělo, že pije po nás! Ty jsi taky — — To jsi mu měl říct, člověče, že je čistá!"

„Tak nalej ještě jednu, Vinco," pravil tesař, „a dones ji Andresovi. Že mu ji posílá první parta na jeho zdraví."

Parta se pomalu svléká, ale jen tak, aby se neřeklo; ve skutečnosti čekají vzrušeně jako chlapci. Je ticho, jen voda odkapává ze sprchy, a Matula funí a škrábe se téměř hlučně na prsou.

„Tak to jsem zvědavý," vydechuje Pepek. „Musí přece vědět, že nikdo tady ho nemůže ani cejtit."

„Co by nepil," míní tesař po delším přemýšlení. „Koňak je koňak."

„Když je pes!"

„To je. Ale oči má všude."

„To má."

„A naparuje se," odplivl Pepek. „Lidi, toho já nerad vidím!"

Adam už je svlečený a jde potichu pod sprchu, aby začal se svým nekonečným umýváním. Martínek, nahý po pás, sedí s rukama v klíně a přivírá ospale oči. Dědovi Suchánkovi je nejspíš zima, i sedí s rukama na prsou skříženýma jako stydlivá holčička —

„Pil, pil," vyhrkuje ve dveřích starý Tomšík s překotnou důležitostí.

„A co řek?"

„Že mockrát děkuje, a že prý teda na zdraví první partě.“

„A měl vztek?“

„Neměl. Řek, Vincku, jistě mně to posílá parta? Jistě, prý?“

„A cos řek ty?“

„Já mu řek, jo, pane palní, parta, a prý na vaše zdraví. To jim poslal sám pan ředitel, tu flašku.“

„A co říkal on?“

„No, zamrkal, a povídá, jistě, Tomšíku?“

„A co dělal?“

„Co by dělal! Jako se zasmál, a to prý je dobře —“

„A pil?“

„Pil. Jenom ruka se mu klepala, a tak si to rozlil po kalhotech. A pak povídá, řekněte jim, Tomšíku, že děkuju celé partě. Jo, řekl pak, Vincku, kluci dělali jako čerti. Povídal prý pan Hansen, to prý jsou horníci, radost se podívat.“

Celá parta se tlačí kolem Tomšíka; nemůže se jaksi nabažit těch novinek; jenom zedník Matula sedí, škrabe se a krvavě vejří do země, a Adam pod sprchou vážně poslouchá.

„A jak při tom vypadal, Vinco?“

Starý Tomšík neví, jak by to řekl. „No, jak — Jako kdyby to nečekal. A ptal se, nevíte, Tomšíku, koho to napadlo? — To já nevím, pane palní, ale asi všem.“

„Tos řek dobře, Vinco.“

Parta nápadně oživla a rozhlaholila se. „No tak vidíš!“

„Koukejme Andresa! Ještě bude z ruky žrát!“

„Mládenci, teď my.“

Pepek si přehodil přes ruku košili místo servitku a podává tlustou sklenku dědovi Suchánkovi. „Tak, dědku, ty jsi nejstarší. A můžeš být rád, že jsi ještě tady.“ To bylo po prvé, co se o tom někdo zmínil.

Dědovi Suchánkovi se třese ruka, když bere sklenku. „Ale to kladívko, to mě mrzí,“ breptá a olizuje koňak. „Tak na zdraví!“ Převrátil do sebe koňak a rozkašlal se. „Panenko Maria, ta je!“

Pepek nese sklenku Adamovi. „Teď ty.“

Adam dlouze čichl ke sklence a podává ji plnou zpátky. „Na zdraví,“ povídá a utírá si ústa. Standa nevěřil svým očím: Adam se usmál! Pravda, byl to jenom stín úsměvu, ale přec — najednou jako by to ani Adam nebyl.

Teď vzal sklenku tesař, pozvedl ji proti světlu a překlopil ji do sebe. „Dobrá je,“ vydechl spokojeně a tiše se rozzářil.

„Matulo!“

„Já nechci,“ bručí zedník.

‚No tak, Franto, nedělej drahoty —“

„Po Andresovi... já... nepiju!“

„Ale nekaz nám partu, člověče!“

Matula bere sklenku do opuchlých prstů. „Já ho zabiju,“ hučí, „já ho zabiju —“

„To si s ním vyřiď jinde, ale tady dej sakra pokoj!“

Zedník Matula se podrobil a převrátil do sebe sklenku. „Dej mi ještě,“ zachrchlal a utřel si dlaní fialovou hubu.

„Teď já.“ A Pepek, široce rozkročen, vrhl si koňak do chřtánu a zařičel rozkoší: „Teď ty, Stando!“

Standa to ještě nikdy nepil; olízl nejdřív koňak, a pak do sebe zvrátil celou sklenku jako ti druzí. Zamrkal a hrozně se zakuckal; byl rázem opilý a nesmírně blažený; oči mu plavaly v rose, umývárna se kolem něho točila, nevěděl, co si samým nadšením počít. Postavil se před Martínka a divil se, jak se s ním kymácí podlaha. „Martínku, já tě mám rád,“ vyhrkl vřele.

Mladý obr se pěkně radostně usmál. „No tak vidíš.“

„A na Pepka se vůbec nezlobím,“ tvrdil Standa rychle. „Vůbec ne. Pepek — Pepek přisahal, že jim pomůže. Pepek je pašák, já ho mám docela rád. A pan Hansen — člověče, ten je jako bůh. Viď, že je jako bůh?“

„No,“ přisvědčil tesař vážně. „Copak Hans!“

„Víš, pan Hansen — tomu já říkám hrdina. První tam byl a poslední odešel — Tesaři, já bych tam hned sfáral znova. Já jsem je slyšel, jak ťukali — Martínku, viď, že jim pomůžeme?“

„To víš,“ děl tesař. „A mně říkají Jenda. Jdi se umýt.“

Standa s rozkoší prská pod sprchou a jen tak chvatně přejíždí rukama svou hubenou nahotu. Před Martínkem se už nestydí. Ne, před Martínkem ne. „Jen aby nám je ti druzí nezachránili," drkotá zuby. „Člověče, to musí být, když je vytáhnou ven — Co myslíš, je Andres statečný?"

Martínek supí pod proudem vody a drhne si záda. „Co říkáš?"

„Je Andres správný chlap?"

Tesař o tom přemýšlí, krásný a silný jako socha ve fontáně. „Je," řekl konečně. „Práci on rozumí. A někdo musí poroučet," skončil jakousi oklikou.

„A když tak všude vleze — myslíš, že je to odvaha?"

„To on pro pořádek," vysvětluje Martínek rozvážně. „Musí si všechno změřit a zapsat a udělat o tom hlášení, víš? On hrozně rád dělá hlášení. To by vlezl třeba do ohně —"

„Po mně se pořád vozil," stěžoval si Standa. „Prý mám stavět kameny pěkně na hranici, a uhlí zvlášť — Nač, prosím tě —"

„To je pro pořádek. To on si pak přeměří a zapíše do notesu, vozač ten a ten, tolik a tolik kubíků hlušiny a uhlí —"

„To se musí hlásit?"

„Třeba nemusí, ale Andres to má rád. Víš, já rád udělám kus práce, a on zas to rád přeměří. Já bych se s tím neměřil; to já cítím v rukou, udělal jsem dost práce, a je to." Mladý obr

si utírá ručníkem klenutý hrudník a spokojeně, hluboce oddechuje. „Ale Andres nemá nikdy dost práce, protože jde na všechno s tím svým metrem — a pak se žere, proč toho jako není víc. Jo, dělat a měřit, to jsou dvě věci. — A taky by jednou chtěl být revírním nebo i důlním — Člověče, ten by k vůli tomu vlezl i do pekla.“ Tesař se zasmál. „Však tam dole, viď, Stando, tam to vypadalo!“

„Myslíš, že to tam je... že to bylo tak moc nebezpečné?“

„No jej,“ děl tesař pokojně. „To ještě uvidíš. Hans, Andres, Adam — všichni tam něco čekají, to je na nich vidět.“

„Co čekají?“

„Jo, to já nevím,“ řekl Martínek a utíral si růžový obličej. „Já jsem tesař. Copak, výdřeva tam bude dobrá; on Wagenbauer je šikovný člověk — Ale co, zatím to máme za sebou, že jo.“

Standovi se nějak točí hlava, snad je to po té sprše. „Jendo,“ vydechuje jako u vytržení, „já bych chtěl pro ty tři něco udělat. Něco... velikého, víš? Abych sám cítil, to je to pravé, co má člověk udělat... když jde o život. To ti je taková jako žízeň ve mně — Co myslíš, co mám dělat?“

Martínek chápavě přikyvuje. „To teda musíš pořádně stavět ty kameny na hranici, víš?“

XII.

Parta se v hloučku courá k známkovně, odevzdat čísla. Je už noc, devět pryč; na Kristině je ticho a černo, jen tu a tam rozhozená světélka, strojovna svítí vysokými okny; na obzoru se blýská na počasí, nu, taková temná noc. U okna známkovny stojí v pozoru prachař Andres a hovoří s panem Hansenem.

Pepek se zastavil, oslněn nádhernou myšlenkou. „Mládenci, pojďte ještě do hospody! Třeba k Málkům."

„A proč?"

„No, když jsme jednou dohromady parta. — To by se mělo oslavit."

„Že by se ti chtělo," povídá ospale tesař. „Já mám doma večeři — a já rád spím, člověče."

„Tak přijď třeba až po večeři," svoloval Pepek velkomyslně. „Matula půjde, Standa a dědek taky —"

„Co?" ptal se Suchánek nechápavě.

„Do hospody, jako parta."

„A jo, to jo," souhlasil dědek pln horlivosti. „Jako parta, to jo."

Od okna známkovny se oddělil dozorce Andres. „Tak zítra," řekl odměřeně, „zítra v pět hodin odpoledne... by se mělo zase nastoupit."

„No jo," řekl tesař Martínek. „My přijdeme." A hodil své číslo na okno známkovny. „Tak, platím!"

„Jaké to tam je?" ptal se vrátný.

„Se tam můžete podívat," bručel Pepek, „to se nasmějete. — Tak jdeme! Aus!"

Venku před mřížovými vraty čeká několik postav. Samé ženské. Jedna chvatně běží vstříc. „Pepku," vydechuje uřvaně, „jsi tady? Zaplať Pánbůh!"

„No jo," utrhuje se Pepek. „Jdi teď domů, já přijdu. — Krucifagot," bručí pro sebe a potrhuje zlostně hlavou, jako by ho škrtil límeček. „No tak odraz!"

Hubená ženská postava přistupuje beze slova k prachaři Andresovi. „Co je?" ukrajoval Andres zběžně. „Nic? Děti v pořádku? Tak pojď." A vykročil tak rychle, že mu stěží stačila, byť byla o hlavu delší než on.

Ta třetí je Marie; stojí nehnutě, jen tiskne zkřížené ruce k prsoum a dívá se před sebe nezvykle rozšířenýma očima. Adam se k ní zmateně klátí. „Ty, Mařenko?" vypravil ze sebe. „A proč — Tos ani nemusela." Marie neříká nic a pořád se tak divně dívá na Adama. „Nu, vidíš," bručí Adam stísněně a odvrací oči. „Vždyť to nic nebylo."

Z vrátek vychází chlapeckými kroky pan Hansen; a jemu rychle, rovně jde v ústrety ta čtvrtá v dlouhém plášti. Paní Hansenová, dlouhonohá Švédka. Teď se mu pověsí na krk, myslí si Standa a ani neví, jak by se honem díval jinam. Ale paní Hansenová jen podává Hansovi ruku a něco mu povídá, jako by nic. Pan Hansen se usmál, pokývl hlavou a vzal paní Hansenovou pod paží, tak, vyrovnat krok, a už jdou a povídají si, jako by se ani nic nestalo. Jako by si to drandili na tennis nebo co. Standa se za nimi dívá bezmála s otevřenou hubou. To mi jsou lidé!

„No tak, Mařenko," mručí Adam skoro prosebně. Marie má najednou oči plné slz či co, musí se odvrátit a jde slepě vedle Adama. Standu to zrovna bolí u srdce. Měl by ji někdo vzít pod paží a vést, jak pan Hansen vede svou Švédku; zatím se ten Adam váhavě klátí na metr od ní a je mu vidět na zádech, že za živého boha neví, co by jí řekl. Marie jde jako nevidomá, mačká v ruce šáteček a čeká, jistě na něco čeká; jenže Adam si s tím neví rady, krčí rameny a rozpačitě brumlá, ani lidská řeč to není. Standa se dívá za nimi, srdce ho bolí; je v tom všem takový těžký život —

„Chceš-li, tak pojď," naléhá Pepek. „Já mám hlad, člověče, jako pes."

Standa bezdomek se k němu s povděkem připojuje a myslí ještě na Marii; asi ji tak vzrušilo to neštěstí v dolech; kdyby viděla, jak to tam

vypadá, a kdyby slyšela ťukat ty tři jako Standa —

„Koza jedna," hubuje Pepek.

„Kdo?"

„Ale Ančka. Když se ženská na člověka pověsí, tak... aby ses jí držel za sukně, ne? A já nemůžu vidět ženský brekot. Nemůžu, no. To mě nasere, člověče." Pepek zlobně potrhává hlavou a rameny. „Kdo se má na to koukat, ne? Jako tam ty tři slzavé nány —"

„Které?"

„Ale tam u vrat, ty tři vdovy, tys je neviděl? Ta Kuldová a Ramasová, a ta od prachaře Mádra. Co z toho mají! Budou tam stát celou noc a těma očima pořád vyhlížet — Někdo by jim měl říct, teď jděte domů, ženská, a dejte nám tady sakra pokoj, aby každý nemusel zrovna kolem vás — Se ví, Ančka musela s nimi brečet. To je něco pro ni."

„Poslechni," začal Standa váhavě, „všimnul sis... Adamových?"

„Jo," řekl Pepek. „A to se mně taky, člověče, nechce líbit."

„Proč?"

„Tak. Aby tam Adam nezůstal, v té chodbě dole. Když je někdo vrtohlavý, tak by ho neměli na takovou práci ani pouštět."

„Myslíš, že... nedává dost pozor?"

„Copak pozor! Adam vždycky dává pozor. Ale leze tam... jako na smrt, tos neviděl? Jako

by říkal, mně už je všecko jedno. Kdyby Adam nebyl takový... takový biblický, tak bych řek, jo, chce tam sichr zůstat. Ale u nás si tihle berani málokdy sáhnou na život."

Standa se podivil. „Proč by tam chtěl Adam zůstat?"

„Ale skrz tu svou Marii," vrčel Pepek. „Nějak mu to leze na mozek." Pepek šel mlčky a o něčem přemýšlel. „Ale tak se mi zdálo — Já nevím."

„Co?"

„A, co nám je po tom! Jenom jsem se divil, že mu ta Marie přišla naproti. Já nevím, jestli sis všimnul, jak se na něj koukala —"

„Jako by měla slzy v očích."

„No jo. Ženská je hned mokrá, nahoře i dole; to jí poznáš na očích, kdy v ní všechno měkne. Kdybych já byl Adam, člověče, tak ji chytnu pod paží — a v půli cesty by mně visela na krku. Tak to s ní vypadalo, holenku. Jo, dnes ona se Marie na noc nezamkne, nebo ať nejsem Pepek. Kdyby ten Adam nebyl takový vrták vrtácká, tak by to musel vidět, ne? A on zatím jde, hlavu dole a ruce na panímandě, jako slepý. — A co," vydechl Pepek, „třeba si to řeknou doma. Já bych jim to přál, člověče," dodával velkodušně. „Řekni, co mají takoví dva ze života!"

Standa mlčel, zatínaje zuby prudkou trýzní. Ne, tak to není, Pepek tomu nerozumí; Marie — prostě Marie je hrozně citlivá. Bála se lidsky

o Adama, to je přirozené; a pak, byly tam ženy těch tří zavalených, — já bych měl taky oči plné slz, člověče, a jsem muž. A vždyť tam čekaly všechny manželky, to už snad je takový zvyk, když se něco na dolech stane. Na Pepka taky čekala ta jeho Ančka, — taková rajda, říká sám Pepek. Všechny přijdou a čekají na své muže, jako sochy. — Standu zalévá silné dojetí. Jednou bude jedna čekat u mříže na něho — je to trochu Marie a trochu paní Hansenová; dlouze se podívá těma očima plnýma slz, ale Standa na ni vesele kývne, a už půjdou zavěšeni, jako by se nic nestalo. Pojď domů, Mařenko, mám hlad jako pes. A půjdou terasovitou zahradou, po níž stékají pnoucí růže jako kaskády; jenže teď to není Marie, je to paní Hansenová v plandavých nohavicích a jde tím dlouhým, lehkým krokem před Standou. A pak doma — Standa vraští čelo, nedovede si představit žádné doma. Vidí jenom své podkroví, tak čisté a zánovní, že je člověku trochu smutno; a Standa sedí u stolečku a čeká. Marie mu nese na tácku jídlo, má na pažích zlaté chmýří. Sedne si na kraj postele, protože tam není druhé židle, a teď povídej, Stando, povídej, jak to tam dole vypadá! — Ty tři jsme už zachránili, řekne Standa prostě. To víš, je to tam jedna hrůza; děda Suchánek by tam byl málem zůstal; musel jsem vzít špic a plazit se po břiše do chodby, kde padal strop. — Marie spouští šití do klína,

bledne a oči má plné slz. Stando, Stando, já nevěděla, jaký ty jsi hrdina!

Standa se vytrhl a zastyděl. Pepek syká mezi zuby a kouří, až mu jiskřičky od huby lítají.

„Kde zůstal Matula?" podivil se Standa.

„Domů šel," řekl Pepek úsečně. „Přijde potom."

„Copak on je ženatý?"

„No jej. Takovouhle machnu má," ukazoval Pepek. „Někdo ho musí vodit z hospody domů, ne? — Člověče, to ti je zlá ženská! Matula ti je někdy bit — a klečet musí na zemi," uchechtl se Falta.

„Matula?" užasl Standa. „Takový silák?"

„Vůz s cihlami uzvedne. A vidíš, spratek Andres, a žena se ho bojí jako čerta."

„Proč má Matula takový vztek na Andrese?" vzpomněl si Standa.

„Nikdo neví. Třeba mu prachař řekl křivé slovo. Počkej, ten mu jednou něco udělá — Proto se Matula hlásil, víš? K vůli Andresovi, aby si našel příležitost. Třeba ho přimáčkne nějakým dřevem — Jen ať si dá prachař pozor, s Matulou nejsou špásy."

„A doma klečí," divil se Standa.

„Jo, člověče, to máš ženské," děl Pepek znalecky.

„A proč ty jsi, Pepku, nešel domů?"

„S487nčkou?" Pepek potáhl a odchrchlal. „Neměla brečet. To člověka... ujařmí," řekl ne-

jistě. „Jak jednou začneš ženskou utěšovat, tak tě má v hrsti. Kdepak, Pepek se nedá! — Tak, tady jsme.“

Standa se zastavil. „A poslyš, Falto... proč ty ses vlastně dobrovolně hlásil?“

„Pro prachy,“ vycedil Pepek. „Nejsem dnešní, holenku. Za tři hodiny makání, to mně stojí za to. — A fakany mám, abys věděl. S Ančkou. Dva,“ vyhrkoval neochotně. „Tak co mám dělat. A pojď už, jo?“

7*

XIII.

Standa hltavě jedl, nakloněn nad talířem polévky. Vedle u stolu seděl jeden kopáč z Murnau, vrtěl sebou a hlavu si mohl ukroutit; ale Pepek mlčky přežvykoval a hasil žízeň.

„Tak vy jste z Kristiny?“ nezdržel se konečně havíř z Murnau.

„Jo,“ uryl Pepek.

„Prý se u vás stalo neštěstí.“

„Jo, něco jsme slyšeli,“ odpovídal Falta odměřeně.

„Prý to tam zasypalo tři lidi.“

„Ale jděte,“ divil se Pepek. „Koukej, Stando, co všechno lidi nevědí!“

Ten z Murnau se poněkud urazil, ale za chvíli mu to nedalo. „Toho tesaře Ramase já znám, býval u nás, na Murnau; a já mu říkal, nechoď na Kristinu, to je dnes nejhorší šachta; tam už nikdo nejde, leda koho jinde nechtějí.“

Cvrnk, Pepek položil vidličku. „A ještě něco?“

Havíř z Murnau se napil. „Já jenom říkám, že Kristina je jáma třetího řádu. To je, co já říkám.“

„No jo," děl Pepek melancholicky. „Nemůže být každá šachta jako Murnau. Tam berou holt jenom ty, co hrajou na hornu. A dolujou tam holuby z nosu, že jo, protože tam už nemají uhlí."

Ten z Murnau se opravdu urazil. „Povídám, Málku," řekl hostinskému, „já nevím, jak to je teď, ale dřív, když se něco stalo, tak to bývala věc celé pánve. To třeba přijelo záchranné mužstvo z Kristiny na Murnau nebo na Rudolfku — Teď už aby se člověk ani nezeptal. A pak se řekne, dělnická solidarita! Budu platit!"

Pepek se za ním šklebil. „Žádná starost, my tě potom pozveme na funus. — On je z havířské kapely," vykládal Standovi. „Troubí na hornu a hraje na všech našich pohřbech. Proto si myslí, že musí být při každém neštěstí; to už obchází a počítá, jak bude slavný funus a kolikrát zatroubí havířskou tuš — Tady je Suchánek. Nazdar, dědku."

„Zdař bůh," zdravil děda Suchánek důstojně a obřadně; vzal si na to dokonce sváteční havířskou čepici od uniformy se skříženými kladívky.

„Jdeš zapít to kladívko?" dožíral ho Pepek.

Děda se zarmoutil. „Ale, ani mi to neříkej! To se mně nestalo dvacet pět let, abych někde zapomněl nářadí."

„Jo?" řekl Pepek. „Ty's býval dřív na Murnau, že? Teď tu byl jeden z Murnau a povídal, že tam dnes našli rezavý mlátek. Prý nejmíň

dvacet let tam ležel. Tak si s tím lámou hlavu, kdo tam to kladivo mohl nechat."

„Koukej, Pepku," žbrblal Suchánek. „Proč mi nedáš pokoj!"

Pepek se naklonil k nešťastnému dědkovi. „Vždyť já jsem mu nic neřek," hučel důvěrně. „Bodeť, budu někomu povídat, co se děje u nás na Kristině, ne? Aby se nám smála celá pánev."

Starý Suchánek zamyšleně mrkal. „Tak ten Brzobohatý — prý je ještě živ."

„Jo?"

„Páteř... páteř prý mu to přerazilo. To on teď bude pobírat pensi."

„Kolik může mít?" zajímal se Pepek živě.

„Ani ti neřeknu. A toho Kolmana taky odvezli do špitálu. Nejdřív se zdálo, že nic, a sám došel domů, ale pak začal zvracet a byl bez sebe — Asi to bude něco s hlavou." Děda Suchánek zaklepal od spodu na stůl. „To musím říct, mně se teda ještě nic na dole nestalo, a fárám už pětadvacet let."

„Jenom to kladivo dnes, že jo," utrousil Pepek. „Zato si's přines dvě na čepici." A nalil do sebe sklenici piva, ani to nežbluňklo. „Hergot, já dnes vypotil nejmíň vědro vody."

„A vidíš," řekl děda, „to já se nepotím. Dřív jo, takhle před dvaceti lety, to jsem se taky potil; ale tehdy nebyly doly tak větrané jako teď. Však taky žádný havíř nemíval regma. Všecko vypotil. A těch kantin co se uživilo," vzpomínal

starý Suchánek. „Teď už to dávno tak není. Kdepak, když jsem byl malý kluk, to ještě byla havířská sláva!"

„Měl by přijít Martínek," děl Pepek. „Ten umí pěkně zpívat."

Děda Suchánek se zamyslil. „Jo, tehdy se zpívalo — počkej, jak to bylo? ‚Už sbohem, milko má, já musím dolů sfárat —' "

Pepek zakýval hlavou. „A víš, proč tam musel sfárat? Protože tam zapomněl nářadí. Tak to bylo."

„No tak koukej, Pepíčku," řekl dědek lítostivě. „Tak už s tím přestaň. Zeptej se koho chceš, a každý ti řekne, Suchánek, ten ještě nikdy nic nezapomněl. Vždyť já tam byl do půl těla zasypaný, člověče, už jsem myslel, že je se mnou konec —"

„A jak vám při tom bylo?" zeptal se Standa.

„No jak," zmátl se děda Suchánek. „Abych ti řekl, nijak. Myslel jsem si, když to půjde, však oni pro mne kluci přijdou. A pak jsem si říkal, co ono bude s Anýžkou; víš, ona je od narození mrzáček — Copak ta druhá dcera, Lojzička jako, ta je vdaná, však za toho Faltyse, co je v té druhé partě, víš? Tak ta už mně nedělá takovou starost; ale Anýžka, to už je takové neštěstí, on to byl těžký porod — Jo, nač ses to vlastně ptal?"

„Jak vám tam bylo, když jste tam ležel zasypaný."

„A jo tak, to jo. Jak mně tam bylo — Ani ti, hochu, kloudně neřeknu. Jako když ležíš a nemůžeš usnout; tak ti přijdou na mysl všechny tvé starosti — Nač máš taky myslet, no ne?" Děda Suchánek si odchrchlal. „Ale s tím kladivem, to mě mrzí."

„Já se ti po něm zejtra podívám," řekl Pepek zamračeně.

„No jo," vyhrkl dědek potěšeně. „To bys moh. Ale aby ten mlátek zatím nenašla jiná parta! Co by si o mně mysleli... mně se to jaktěživo nestalo —"

„Tak, tady je Matula," vítal Pepek. „Tě bůh, Matulo! Co ti říkala stará? Pustila tě?"

„Co by nepustila," chrčel Matula a zavalil židli svým těžkým tělem. „Pustila. Koukej," a vytáhl z kapsy plnou hrst peněz; nějaký šesták se mu při tom rozkutálel z těžkých prstů, tlustých a fialových jako jelita, ale zedník Matula se ani nepodíval na zem. Vypadal jako balvan, když se tak rozložil na stole lokty a tlapami; a Standa tiše sykl, když viděl jeho rozbité nehty, do černa podlité krví, — nebylo prstu na těch prackách, který by nebyl něčím zmrzačen.

„A kdes nechal čepici?" vyptával se Pepek bezcitně.

„Čepici?" blekotal Matula a nejistě mžikal zalitýma očima. „Já nepotřebuju žádnou čepici."

„Tu ti vzala, viď?" týral ho Pepek dál. „Abys nemoh do hospody, že jo?"

„Já se jí budu ptát," hučel Matula.

„A co ty vůbec říkáš ženským, Matulo?" pokračoval Pepek s gustem ve své trapičské produkci, mrkaje na Standu.

„Co bych já říkal," brumlal kolos uhýbavě.

„Co myslíš, jsou hodné?"

„Jo, hodné."

„Ale když přijdou pro někoho do hospody — To by neměly dělat, člověče, nemyslíš?"

„A proč ne," bručel Matula stísněně. „Však ony vědí —"

„Já myslím, že by při tom nemusely nadávat," poštíval Pepek dál.

„To jináč nejde," chroptěl Matula a zvedl buldočí oči. „Co mají dělat, ne? Co ty víš, člověče, jakou já mám ženu!"

„Hodnou?"

„Hodnou."

„A je to pravda, že musíš doma klečet?"

Zedník Matula temně zbrunátněl. Teď poletí sklenice, lekl se Standa, a kopl pod stolem Pepka, aby už přestal dráždit.

„To není pravda," koktal Matula. „To... to jsem hledal na zemi knoflíček, víš? Knoflíček."

„Aha. A pak's nemoh vstát."

„Jo. Pak jsem nemoh vstát. Já nemám v nohách tu sílu."

Pepek vylovil pod stolem Matulův šesták a šel k orchestrionu. „Tak já ti zahraju, nechceš?" Orchestr počal řinčet taliánskou píseň, hrnulo

se to z něho jako proud; Matula kýval do taktu chundelatou, napuchlou palicí —

„Nazdar, mládenci," řekl do toho měkký, jakoby moučný hlas, a tesař Martínek klepl širokou pěstí do stolu.

„Tys přišel?" potěšil se Standa.

„No jo." Tesař vsunul svůj silný dřík a hromská ramena mezi chlapy; teď tu sedí a září, ani se zády neopře, tak mu je lehko. „Tak co máte?"

„Co doma?" vyptával se obřadně děda Suchánek.

„To víš, děti," řekl tesař potěšeně. „Než se člověk od nich dostane —"

„Ty máš děti?" podivil se Standa.

„Dvě mám. Holku půl šesta roku, a kluka, teď bude rok —"

„Ale vždyť ses hlásil jako svobodný!"

„No jo, tam," mávl Martínek ledabyle rukou. „Co jim to budu povídat! Když chtěli svobodné, tak jo, tak jsem svobodný, no ne? A sedm let už jsem ženatý, člověče," chlubil se s očima svítícíma jako chlapec, který někoho napálil. „Holka už sama čte — Však by ses k nám moh někdy podívat."

„Musíš nám zazpívat, Martínku," navrhoval Pepek.

„Zpívej si sám, když se ti chce," řekl tesař a čmáral tlustým prstem po orosené sklenici. „A kluk — třináct kilo ti má, toho bys měl vidět, Stando. To ti je kuliferda — Však mu dá-

váme mrkev a špenát a všecko; a každý týden zapisuju jeho váhu, aby měl jednou památku —"

„To mě podržte," vyhrkl Pepek a mrkal překvapeně ke dveřím. Stál tam dozorce Andres, přátelsky se šklebil a zvedal ruku ke klobouku. „Zdař bůh, parto."

XIV.

„Zdař bůh, parto."

„Zdař bůh," vybleptl Suchánek a chtěl povstat; ale Pepek ho stáhl za kabát na židli.

„Jen seďte, Suchánku," brání se Andres horlivě a přistupuje blíž ke stolu. „Nevyrušujte se; já jsem jen tak na skok... abychom si promluvili, co zítra —"

„Ale jo," povídá tesař Martínek klidně a odsunuje svou židli stranou, aby si mohl prachař přisednout.

„Dejte mi... dejte mi třeba pivo," řekl dozorce roztržitě a přisedá mezi chlapy; proti němu sedí Matula, má sevřené pěsti položené na stole, žere psa Andrese krvavýma očima a temně chrčí. Děda Suchánek rozčileně mrká, Pepek se uvnitř baví a tesař upírá modré oči na Matulu; Andres dělá, jako by nic neviděl, ale je zřejmě napjat, jeho drobné tělíčko se pořád nějak tyčí a vytahuje —

„Nejdřív jsem vám chtěl říci," začal trochu překotně, „totiž... je to má povinnost říci vám všem... že jste dnes pracovali... přímo vzorně.

Budu to taky hlásit nahoře," vyhrkl s úlevou. „Dělali jste pro své... pro naše zavalené kamarády, co jste mohli. Já doufám, že taky zítra my všichni tady... že naše první parta zase ukáže, že je na svém místě... svýma rukama ...i svým srdcem. Tak to jsem vám chtěl říci ...jako váš soudruh."

Bylo chvilku ticho. „No, to víte," ozval se tesař konečně, „my budeme koukat, že jo."

„Pro naše kamarády," opakoval prachař. „Naše parta se hlásila první, a musí zůstat první... až do konce. Svým výkonem... a svou obětavostí."

„Ale jo," řekl tesař za všechny. „Nám je to jedno; když to musí být, tak beze všeho."

Pepek vstal a loudal se k orchestrionu, aby si na něm důkladně prohlédl vymalovanou bohyni s lyrou v ruce.

„Děkuju vám," pronesl vřele prachař. „Zítra teda nastoupíme znova do boje —"

Klik, a orchestrion spustil Castaldo marš, jen to břinčelo. Andres pohoršeně umlkl; a Pepek se obrátil od orchestrionu, blbě se šklebě. „Jo tak, já myslel, že už pan dozorce domluvil. Teď už se to holt nedá zastavit," omlouval se a šel si zase sednout.

„Sakra, k tomu se to mašírovalo," vydechl tesař. „Tram tára ram tam táda! Ach, kluci!"

Prachař se uvnitř vztekal, ale začal podupávat

nohou. „Byl jste rád na vojně?“ řekl najednou Martínkovi.

„No jej.“

„U kterých?“

„U pionýrů. Já byl kaprál.“

„Já taky, u osmadvacátých, v Praze. A ty?“

„V Pardubicích, mostní pluk.“

Andres rázem roztál, zvedl sklenici a mrkl na Martínka. Tesař s pochopením zamžoural a taky se napil. Pepek lítě zafrkal; tu to máme, pes Andres bude mít spojence, — tohle nám chybělo! Snaží se zachytit Martínkovy modré oči a dává mu hlavou znamení, člověče, prr, s tím si nic nezačínej; ale tesař se tiše usmívá a myslí si své; a Castaldo si to řinčí k svému slavnému konci.

Vtom Pepek skoro ztuhl. „A kruci,“ vyjelo mu, „Adam!“ Ve dveřích hospody opravdu stojí dlouhý Adam; rozhlíží se zapadlýma očima po výčepu, a když vidí Andrese, vrtí s podivem hlavou —

„Adame, pocem, člověče!“

„Co? Adam? No tohle!“

„Hergot, to je chyba,“ vyhrkl Pepek potichu. „To zas s Mařenkou nic nebylo.“ A hned zase hlaholně: „No tak si pojď sednout, Adame! Kde se tu bereš?“

Adam se matně pokouší o cosi jako úsměv. „Když je tu celá parta — Zdař bůh,“ zdraví směrem k Andresovi a neví, kam si sednout; všichni

by mu chtěli dělat místo, ale Adam si staví židli k rohu a rozpačitě se na ni skládá.

„Adame, byls už někdy vůbec v hospodě?"

„Co?"

„Že jsi dnes po prvé v hospodě?"

„Po prvé ne, ale —" Adam jen mávl rukou.

„Tak, teď jsme všichni pohromadě," rozhlédl se Andres blahovolně, a narazil na cizí oči party, až zamžikal.

„*My* teda jo," řekl Pepek důrazně, a bylo ticho; prachař neklidně poposedl, snad vstane a odejde —

„Poslouchejte, Andresi," ozval se tesař pokojně, „proč vy jste vlastně takový pes?"

Ku podivu, jako by prachař na tohle skoro čekal; sedl si pevněji a vzal do ruky svou sklenici.

„A sakra," zasykl Pepek a dychtivě se vyklonil; děda Suchánek vykulil polekaně oči, Adam pomalu a pozorně mrkal ze svých důlků, Matula povolil napjaté ruce a vzrušením funěl; všechny oči, kromě těch modrých Martínkových, zrovna visí na šedivé tváři Andresově.

Andres zvedl oči, vypadal zmučeně, ale klidně. „Já nejsem pes," řekl tiše. Všichni čekají, že řekne ještě něco; ale prachař jen bezradně krčí rameny. „No, nejsem."

„No jo," povídá Martínek nespokojeně. „Ale na lidi jste pes."

„Ukřivdil jsem někomu?" vyhrkl Andres a dívá se s jednoho na druhého.

Tesař potrhl rameny. „Neukřivdil, to zas ne, ale — Vždyť to musíte vidět sám, že jo, co si o vás každý myslí."

„Já jenom plním svou povinnost," namítl prachař a znovu pokrčil rameny. „Co mám dělat!"

„Jo, ale vy chcete, aby ji plnil každej. A to nejde, člověče, kdepak. Nemůžete žádat, aby byl každý sám na sebe takovej pes, jako jste vy. Vy jste zlej sám na sebe, Andresi, to je ta chyba. Moc se vytahujete... na sebe... a na všechny. — On za to nemůže," obrátil se tesař k druhým dobromyslně. „Je holt jako kudla, a tak se staví na špičky, že jo."

„Jako kudla, jo," řekl prachař hořce. „Vám se to mluví. Mne nechtěli vzít ani na vojnu, až po třetí mě vzali; prý jakýpak voják, vždyť je jako kudla. Tak jsem jim ukázal, že jsem voják, člověče; a vidíš, už neříkali kudlička. Pes kaprál, to jo. Hergot, já to proháněl! A za války — velkou stříbrnou mně dali. Pak říkali, Andres, zůstaňte na vojně, z vás bude roťák; ale já jsem se chtěl ženit — A holky se taky smály — prý kudla a mrňous. Člověče, já to neměl lehké."

„No jo, koukej," děl rozvážně mladý obr. „To já vím, ale na nás by ses nemusel vytahovat. My tadyhle víme, že jo, Andres svý věci rozumí, má na to hlavu, a když něco řekne, tak víme, no, pravdu má, a udělá se to. Ale hubu si nemusíš otvírat; čím víc křičíš, tím víc je na tobě vidět, že jsi mrňous. — Copak, nám je to jedno," do-

dal tesař smířlivě. „My to už s tebou vydržíme.“

Prachař byl ku podivu téměř dojat. „Tak vidíš,“ bručel. „My vojáci si to řekneme rovnou —“ Ale vtom to začalo křečovitě chrčet z Matuly. „Mrňous, kudlička,“ dusil se zedník chraptivým chechtem; patrně pochopil teprve teď, co se mluvilo.

Andres zbledl a vysunul bradu. „Co?“ vyštěkl.

„Drž hubu, Matulo,“ řekl tesař pomalu; Matula zvedl tupě oči a zůstal s otevřenou hubou. „A kdyby někdo, kluci, řekl na revíru kudlička,“ pokračoval Martínek, „tak si to vyřídí se mnou. Co se tady u stolu a v partě řeklo, to tu zůstane, že jo.“

Pepek byl zřejmě nespokojen a mračil se; ale děda Suchánek si oddechl a zamžikal s úlevou bledýma očkama. „A já vám řeknu,“ vybreptl horlivě, „že havíř ani nemá být velký. Líp všude proleze, když je jako kudla.“ Stařík se zarazil a zamrkal. „Totiž, já myslím, když je jako menší postavy. To byl u nás dřív jeden kopáč, mrňous a skrček mu říkali —“

Pepek vyprskl a musel jít zase k orchestrionu, aby se vyřehtal. Standa toho použil a ztratil se na záchod; nebyl zvyklý na pivo, hlava se mu trochu motala a byl hrozně ospalý. Na chodbě ho někdo dohonil; byl to dozorce Andres.

„Poslyšte, Stando,“ vysypal ze sebe polohlasem, „já bych se vás chtěl na něco zeptat. Co myslíte, mohl bych... mohl bych první partu

něčím počastovat? Když jste mi poslali ten koňak, tak... já nevím... jako na revanš. Co myslíte, přijali by to ode mne?"

Standovi bylo najednou Andrese až líto, jak se tak rozechvěně ptal. Pravda, je to vážná otázka, to se musí řádně rozmyslit. „Já nevím, pane palní," začal váhavě, „ale... já bych to snad nedělal. Třeba by pak někdo řekl, že nechce —"

„To je právě to," chmuřil se dozorce. „A já bych tak rád... Já měl... radost, když jste si na mne vzpomněli. Prosím vás, kdo to navrhl?"

„Všichni," lhal Standa. „Pepek — a Martínek — všichni."

Prachař skoro zazářil. „Jistě? Tak co já bych pro ně... co myslíte —"

„Snad... nechat na stole cigarety," navrhl Standa. „To už se tak nebere. Kdo nechce, nemusí si vzít —"

„To máte pravdu," zaradoval se prachař.

„A ještě něco," dodal Standa vážně. „Jděte domů dřív než oni, pane palní."

„Proč?"

„Aby si mohli... tak ledacos ještě říci."

Andres se maličko zamyslil. „Máte pravdu," řekl a chvatně stiskl Standovu ruku. „Děkuju vám!"

Standa se vracel s pocitem úspěšného diplomata. „Co ti chtěl?" ptal se Pepek podezíravě.

„Nic," řekl Standa nevinně. „Jenom netrefil."

Andres se vrací a hmatá si nápadně po kap-

sách. „Kdepak mám... Pane Málku, dejte mně cigarety. Stovku."

Otevřená krabice cigaret leží okázale uprostřed stolu a zrovna se sama nabízí svou narovnanou plností. Zedník Matula odvrátil těžké oči od Andrese a kouká upřeně na tu bílou hromádku.

„Vemte si," povídá prachař a na nikoho se nedívá.

Rozbité prsty Matulovy sebou cukly. „Děkuju, já mám," bručí Pepek a ostentativně si naklepává svou vlastní cigaretu o stůl. Martínek se opřel pohodlně loktem. „Jo, mládenci," načínal zvolna, „tak bych chtěl vědět, co tam teď dělá ta druhá parta. Kdyby oni dali do pořádku kolej, aby se mohla ta forota odvážet, viď, Stando?" A při tom jeho silné prsty jako mimochodem a roztržitě, ale pomalu, aby to každý viděl, vylovily první cigaretu z Andresovy krabice. Standa si skoro oddychl; Martínek je pašák!

„Já o tom mluvil s Kazimourem," navazoval Andres s povděkem. „Ale Kazimour říká, jo, kolej, ale když ona je tu zvednutá počva a bude se muset přibírat —"

Několik párů očí se obrátilo na dědu Suchánka, který zrovna sahal do Andresovy krabice. Děda se zarazil a lekl. „No jo, počva," breptl jako přistižený a honem schoval ulovenou ciga-

8*

retu do kapsy. „Tam vždycky byla prevít počva, na osmnáctce. Suchá, moc suchá.“

„To máte pravdu,“ děl prachař uznale. „A zakuřte si, Suchánku.“

„Děkuju, já už mám,“ bránil se dědek a mžikal nejistě po ostatních.

„Jen si zakuřte!“

Děda Suchánek, celý nešťastný, si bere ještě jednu cigaretu. „No tak děkuju mockrát, ale já vlastně nekouřím, leda fajfku. To já pro zeta, jako Faltyse. Pepku, nechceš?“

„Nechci.“ Pepek se mračí a bání pohrdavě na své smradlavé retce. Nedá se nic dělat, nálada je všivá, i Andres se kouše do rtů a obličej mu tvrdne a popelaví; jen tesař září sám pro sebe, a Adam — jako by tu ani nebyl; má před sebou netknutou sklenici a mrká z těch hlubokých důlků —

Najednou Pepek zamáčkl rychle cigaretu a narovnal se jako školák. „Mládenci,“ vydechl, „Hans je tu.“

A do dveří vešel pan Hansen, kývl na partu nosem a sedl si k vedlejšímu stolu.

XV.

Celá parta vstala. „Dobrý večer," pozdravil Martínek za všechny, a Hans zakýval přátelsky hlavou. Dozorce Andres stojí jako voják, ruce na švech, jako by chtěl spustit: tak a tak, hlásí se palní dozorce Andres a jeho mužstvo; Adam Josef, lamač, Suchánek Antonín, lamač, Martínek Jan, důlní tesař —

Martínek Jan si pokojně sedl zády k panu Hansenovi; však to jsou záda, rovná a silná jako u stodoly vrata. Celá parta rozpačitě usedá, naposledy prachař Andres, a to ještě s jakousi úklonou, jako by se za to omlouval u vedlejšího stolu; ale Hans se už nedívá a bubnuje si prsty na stůl. Udělalo se slavnostní ticho jako ve škole.

„Tak povídejte něco," vyhrkl Pepek a obrací se očima na Andrese, aby jako začal; ale Andres, kdepak! je ho míň než jindy a sedí na krajíčku židle, až ho je člověku líto, a mžiká očima na tesaře, začni ty, člověče, nebo tak. „No jo," zahájil Martínek hovor a mrkal na Standu, ale Standa má teď oči jen pro pana Hansena. Heleďte, lidi, tak on přišel mezi nás! Takovou ženu

má doma, to byste koukali, a milujou se ti dva, to vám je láska, že se to vylíčit nedá; a vidíte, doma ji nechal a přišel za námi. Já musím za svou partou, řekl jí. Aby hoši viděli, že patříme k sobě, nebo tak něco. — Standovi zrovna tluče srdce radostí a pýchou. Tak vidíte, jaká my jsme parta! I Adam přišel, i Andres, i pan Hansen — Jako bychom byli rodina, a víc než rodina; rodinu nechají doma a jdou, chlapi k chlapům. Tak to má být, cítí Standa přesilně. My musíme držet k sobě, už pro tu práci; a vy, ženské, vy musíte stranou, my se vrátíme, ale nejdřív je parta. Tak je to.

Standa se rozhlíží po partě a téměř ho mrazí nadšením. Já vás mám rád, vy mužští, já vás mám rád, že se to říci nedá; nikdy jsem nebyl tak šťasten — člověk by vás objímal, jak tu sedíte pohromadě; pivo je z vás cítit a tabák, chlupatí jste, samá kost a štětiny, ale kdybyste věděli, jak jste krásní! To vím jen já — a pan Hansen jistě taky; Hans to ví, a proto sem za vámi přišel. Ano, i Andres je krásný, i Matula, i Pepek, všichni; sám Bůh na vás může oči nechat a myslí si, hergot, správní kluci jsou to, sfárali první ze všech a takový flák práce tam dole udělali; kdepak na světě by se našla druhá taková parta! Však počkejte, zítra to nakreslíme těm druhým, tam dole! Holýma rukama budeme ten pilíř lámat, tik-tik-tik, to ti tři dávají znamení; už pro vás jdeme, lezeme po

břiše a zvedáme svými zády tu zemskou kůru, co vás zavaluje; rup, země se otvírá, tady jsou naše ruce. Zdař bůh, kamarádi za živa pohřbení! Hlásí se vám první parta: Hans Hansen, inženýr, Andres Jan, palní dozorce, Adam Josef, lamač, Suchánek Antonín, lamač, Martínek Jan, důlní tesař, Matula František, zedník, Falta Josef, řečený Pepek, mladolamač. A Stanislav Půlpán, s odpuštěním vozač.

Standa probírá očima jednoho po druhém. Jak to sedí, chudáci, trochu škrobeně a slavnostně, a tak tak udržují něco jako hovor. Tak vida, to pes Andres vysvětluje Pepkovi, jak se dělá lamačská zkouška; a Pepek ani nemrká a říká „ano, ano," — to jsou věci! Když Pepek říká „ano", tak to už se muselo na světě mnoho změnit. I ti druzí tu a tam něco připodotýkají a užívají k tomu vzdělaných a nezvyklých slov; to je jedno, že pan Hansen nerozumí česky, — je tu mezi námi, a to teda už je jiná společnost. Martínek sedí vzpřímen jako hodný chlapeček, mohutné tlapy složeny v klíně; Pepek — jako pozorný školák, zamračený samým úsilím, Matula nespouští psí oči s pana Hansena, děda Suchánek se vrtí a div že se samou horlivostí nehlásí jako pilný žáček ve třídě, prosím, já, já, já to umím; Andres je skromný a snaživý, — inu, docela jako pan učitel, když mu přijde do třídy školní inspektor. Jenom Adam se zase nějak hroutí do sebe, nahrbil záda a mrká na svou

netknutou sklenici; a pan Hansen, ten vůbec o ničem neví a kreslí si cosi na starou obálku — asi to bude něco s tím důlním patentem.

Pan Hansen zvedl hlavu a kývl nosem na Standu, pojďte sem. Standa se nafoukl, až ho to bolelo, a strkaje do všech židlí šel k Hansovu stolu; mínil kráčet nedbale a hbitě zároveň, ale nějak se mu nepovedlo, to už je jedno. Pan Hansen mu ukazuje dlouhou rukou, sedněte si; má ještě za uchem uhelnou šmouhu, jež Standu prudce dojímá, — chudák, ani se kloudně neumyl, aby mohl běžet k paní Hansenové, a teď tu sedí s námi! Hansen je pašák. Zatím se parta vší mocí namáhá udržet jakýs takýs hlasitý hovor, aby se nezdálo, že poslouchá. Co jsem to chtěl říci, jo tak, mládenci, a při tom jeden kope pod stolem druhého, tak začni, ty nekolo, a mluv něco —

Pan Hansen se naklonil k Standovi. „Bitte," řekl svou tvrdou a tápavou němčinou. „Vy jste mi poslali koňak. Já vám všem děkuju. Co myslíte, měl bych... pro všechny... něco..." A ukázal prstem kolem stolu. Aha, počastovat.

„To ne," vyhrkl Standa. „Nein. Nein. To nesmíte." Jak bych mu to honem řekl, přemítá horečně; že by to partu urazilo, kdyby jí chtěl... jaksi dát odměnu nebo co. To by nebylo jako mezi rovnými, pane Hansene. A vůbec, copak nevidíte, že vás ti chlapi mají rádi? Pro nás je víc, že jste přišel *jen tak* za partou, — a ne

proto, abyste nám něco oplatil. Nein, nein. To nám nesmíte udělat, pane Hansene!

Standa to tak dobře a přesně cítil, ale nějak to nemohl dát dohromady; živou mocí si nemohl vzpomenout na nějaké mírnější slovo než Beleidigung. Es wäre für uns — jak by se to řeklo? I vrtěl jenom hlavou a díval se na lesklý, dobrosrdečný nos pana Hansena. „Nein, bitte, nein," vydechl prosebně.

Jenže pan Hansen, jak se zdá, to docela jasně pochopil, ani se to říkat nemuselo. Zakýval hlavou a potěšeně se zašklebil, až se mu ten nos maličko svraštil. „Gut, gut," řekl uznale a zaťukal Standovi dvěma prsty na prsa. Standa by na místě radostí a pýchou umřel. Zdali pak to viděli kluci?

Standa se uctivě zvedá se židle, pracky na kalhotech. „Noch etwas, Herr Hansen?"

„Ja," kývá Hans a ukazuje prstem na svou sklenici a na partu. Standa dnes rozumí všemu, tak lehko a jasně mu je. Vrací se k partě jako okřídlen a dere se na své místo. „Hoši," vyhrkl, „Hans vám chce připít!" Ani si v rozčilení nevšiml, že říká těm starým havířům hoši a že snad měl říci pan Hansen; ale snad si toho nevšiml nikdo, neboť celá parta se otáčí, pan Hansen už zvedá svou sklenici, parta šramotí židlemi a vstává, pan Hansen taky povstává, drží sklenici a chlapecky se škeří, no tak, první parto! Jenže parta se celá napřimuje a vypadá najednou

hrozně vážně a slavnostně. Taky pan Hansen nějak zvážněl a dívá se všem chlapům do očí. „Also, skoll," řekl, napil se a způsobně uklonil hlavu.

„Děkujeme, pane Hans," děl tesař s tváří slavnostního řečníka.

„Zdař bůh," dodal prachař obřadně, a všichni uklonili hlavu jako pan Hansen a důstojně se napili. I Adam se napil a hleděl upřeně na pana Hansena. Hans se usmál a Adam se taky usmál, — jak krásně se dovede Adam usmívat, užasl Standa; ale to už parta usedá a oddychuje jako po těžké práci, Matula je až zpocen a funí, děda Suchánek smrká pohnutím. „Dobřes to řek, tesaři," pochvaluje Pepek a musí to zhluboka zapít.

„Řekl, že vám děkuje," hlásil Standa rychle a potichu.

„Jo! Jistě?" Parta sestrčila hlavy dohromady. „Tak povídej, Stando!"

„Řekl, že by nás chtěl počastovat; ale já jsem mu řekl, to nejde, pane Hansene, to nám nedělejte; my jsme rádi, že jste přišel, a je to pro nás jako pocta, ale dát nám na pivo, to by nás jako mrzelo, to byste nebyl jako jeden z nás, z party."

„A sakra," podivil se Pepek. „Kdo by to do kluka řek! A co on?"

„Že nám chce připít na zdraví."

„Tak vidíte! A jaks mu to řek?"

„No, německy," tvrdí Standa s nestydatou samozřejmostí.

„Tos mu řek dobře, Stando," uznal tesař s obdivem, a všichni k tomu kývali hlavou, i Adam. Standa div nepuká hrdostí; měl by chuť povídat ještě víc, co všechno řekl panu Hansenovi, ale ono má všecko své meze. Vlastně i ten Andres má pěknou a měkkou tvář; hraje mu to v očích, zvedá sklenici, způsobně uklání hlavu a šeptá přes stůl: „Stando, skoll!" Parta to přijala s tichým nadšením, — tak vida, on i ten Andres je pašák! Jeden po druhém připíjí Standovi, skoll! I Adam pokyvuje na Standu a jeho oči přátelsky mrkají.

„Mládenci," prohlašuje Pepek důrazně, „ale to zůstane mezi náma, to skoll. To jinému říkat nebudeme."

„To ne," přisvědčil tesař vážně. „To je jen pro naši partu."

Nikdo už nepokukuje po panu Hansenovi, aby ho neobtěžoval marnou zvědavostí; ať má Hans svatý pokoj, no ne? Ale přes to všichni vědí, když si pan Hansen dává novou sklenici, a spokojeně na sebe pomrknou. Pít on umí, to se mu musí nechat — jako našinec; hned vidět, že není docela nic hrdý. A taky, že tu je s námi rád. Standovi je blaze a ospale, ani neví, co si parta povídá; tak vida, i ten Andres je tu už jako doma. A Standa si troufl usmát se na psa Andresa a zvednout k němu sklenici. „Skoll!"

„Skoll," odpověděl prachař a pěkně zdvořile se uklonil. Bože, to je parta, cítí Standa s radostí, a oči se mu zavírají. Něco mu horlivě brebentí děda Suchánek, snad o tom kladívku, ale to už je jedno; najednou je Standovi příjemně, jako by byl malé dítě a usínal, dospělí si ještě povídají, ale je to jen takové mumlání — někdy cvakne sklenice o tácek —

„— — no tak, Martínku, zazpívej nám něco," naléhá Pepkův hlas.

„To přece nejde," stydí se tesař Martínek... Martínek je k sežrání. Člověk musí myslet na chalupu se stodolou, voní to tam slamou a kravami; ve stáji to silně oddechuje, to asi kůň. „Ale dej mi pokoj," brání se tesař Jenda. „Koukej, Standa už spí —"

„Nespím," tvrdil Standa blaženě, a zalilo ho příjemné ticho.

Standa se probudil, jak mu najednou klesla hlava. Co to je? To zpívá tesař Martínek, oči přimhouřeny a hlavu vysoko; zpívá vysokým a měkkým hlasem, opřen rukama o stůl. Pepek ukazuje hlavou na Matulu, neboť Matula leží oběma lokty na stole a pláče, tlusté slzy se mu hrnou po fialových tvářích. Andres poslouchá znalecky a soustředěně, s hlavou trochu na stranu, jako dělají páni na koncertech; Adam se dívá nehnutě na Martínka, a Hans... Hans odložil své papíry a tužku a taky poslouchá. A obr Martínek zpívá vysokým hlasem, hlavu zvrácenu

nazad a s očima přivřenýma. — kde se v tom silném krku bere tak jemný hlas! Standa se opřel bradou o stůl, aby se mu líp poslouchalo. Tak dál, myslí si s rozkoší a přivírá oči.

„Tak, mládenci, kterou teď?"

„Modré oči, proč pláčete!"

„Jdi s tím! Poslouchej, Martínku, Nemelem, nemelem!"

„No jo, Nemelem!"

A Martínek zpívá. Standa mžourá ospale očima. Teď zpívají všichni, pes Andres si dává rukou takt a zpívá, zpívá druhý hlas, oči zavřeny, jako když kokrhá kohout; Pepek dělá m-ca, m-ca, děda Suchánek mečí tence jako kozička, Adam tiskne ruce mezi koleny, hledí upřeně k zemi a potichu brouká s sebou. Adam zpívá! Standa je příliš v limbu, aby se ještě něčemu divil; a snad by Adam přestal zpívat, jako když utne, kdyby pocítil, že někdo ho pozoruje. Hans přisunuje židli blíž a naklání se k Martínkovi. Andres přestal kokrhat a dělá panu Hansenovi místo; ale Hans vrtí hlavou a natahuje krk přes Martínkovo široké rameno, div se mu do huby nedívá. Tesař o tom neví, opírá se oběma rukama o stůl a zpívá. Snad by chtěl pan Hansen zpívat s sebou a hýbá aspoň rty. Andresova krabice cigaret je už napolo prázdná — To se to krásně povedlo, cítí Standa a otřásl blaženě rameny, jako když si člověk přitahuje peřinu až pod bradu. Lidi, to je nádhera, ta naše parta! A

Martínek se podíval na Standu a kamarádsky zamžikal, jen spi, člověče, jen spi.

Když se Standa probudil, měl čelo položeno na tesařově široké ruce. Pan Hansen se už opírá loktem o stůl party a opravdu se kouká Martínkovi přímo do huby; Martínek tiše zpívá, oči sklopeny, a Andres, Pepek, Adam, všichni dělají jenom pompompom, pompompom, jako když se na struny brnká doprovod. Cože tak tiše, myslí si Standa, ale Martínek se přerušil. „Tak lež," řekl Standovi, a Hans přikývl, ležet a dost. Taky dobře, myslí si Standa a zaryl se nosem do Martínkova hrubého rukávu. A zase se to začalo, pompompom, pompompom; a mladý, vysoký mužský hlas zanotoval píseň o vojně.

XVI.

Někdo třese Standou. „Vstávej, jde se domů.“

Standa se probudil a nevěděl chvíli, kde je. Parta už stojí, povytahuje si kalhoty a bere čepice. Standa se stydí, že tak usnul, a křečovitě zívá.

„Kde je pan Hansen?“

„Ten už šel, a Andres taky.“

Tak dobrou noc, mládenci, dobrou noc, Stando, teda zítra v pět, a jde se; a parta se hlučně valí ven do tmy. Standovi se trochu pletou nohy zdřevěnělé rozespalostí, a nevidí, nevidí ani na krok, taková černá tma. Ale někdo na něho čeká a připojuje se k němu, je to Adam. „Máme společnou cestu, že jo,“ hučí a vykročil do té tmy. Standa už začíná rozeznávat něco jako cestu; zatřásl se chladem a probudil se docela. Adam jde po jeho boku, dlouhý a nahrbený, a neříká nic; o čem s ním mluvit?

„Bylo to pěkné,“ vydechl Standa vděčně.

Adam polkl. „Pěkné... moc,“ mumlal.

„Jak je pozdě?“

„... Jedna hodina.“

Tak pozdě už? Standa si vzpomíná, jak Adam s těma truchlivýma očima dělal pompompom, když Martínek zpíval; musel se tiše zasmát. Co by asi udělal Adam, kdybych mu řekl, že ho mám rád? Standa to má vlastně na jazyku, ale raději to spolkl. „Máte rád pana Hansena?“ zeptal se najednou.

„— — Jo,“ řekl Adam.

„Prima od něho, že za námi přišel. Ženu nechá doma a jde k partě. Viděl jste někdy jeho paní?“

„N-ne. Neviděl.“

„Pěkná ženská, taková dlouhá. Víte, jak se ti dva k sobě hodí — to se tak hned nevidí. Hrozně šťastni musejí být. Když se dva mají tak rádi —“

Adam nic, jenom je slyšet, jak těžce dýchá. Standa se zarazil a byl by se kousl do jazyka; pravda, o tomhle by se před Adamem nemuselo — „Jakou ženu má Martínek?“ otáčel honem řeč jinam.

„— — Já nevím.“

„To je táta, ten Martínek! Pořád jen děti, děti, děti — To musí být radost, když má někdo tak ukrutně rád haranty,“ vyžbleptl Standa, a už zase toho litoval, — kdyby se to dalo vzít zpátky! Adam neřekl nic, už ani nedýchl, jako by se v něm všechno zastavilo. Takové pitomé slovo — jako bys hodil kámen do propasti; je strašně ticho, to ten kámen pořád padá, konce

to nebere, bože, jaká hloubka! Konečně to zašramotí, kámen dopadl na dno; konečně Adam vydechl a vykročil rychleji. Standa už neví, o čem by mluvil; kluše celý nešťastný vedle dlouhého Adama a kouše se do rtů.

„Myslíte, že to půjde, ty tři zachránit?“ zeptal se, když už to mlčení nemohl unést.

Adam o tom nějak dlouho přemítá. „To nevím,“ zamumlal po chvíli.

„Bych chtěl vidět,“ navazuje Standa, „co se tam zatím udělalo.“

„— — Snad už budou dělat prorážku,“ souká ze sebe Adam. „Je-li tam vzduchovod v pořádku — Fáráte — fáráš rád?“

„Jak to myslíte?“ podivil se Standa. „Tam k tomu závalu?“

„Já myslím vůbec,“ huhlá Adam roztržitě. „Vůbec fárat dolů.“

„No, už jsem si zvykl,“ odpovídá Standa chlapsky; není to sice tak docela pravda, ale to nemusí nikdo vědět.

„Já — nerad,“ vypravil ze sebe Adam. „Jako by to vždycky na mne padalo.“

„Vy máte strach, když fáráte?“ užasl Standa.

„Jo, strach. Divně je mi. Když už jsem dole na práci, ... to už tak člověku nepřijde, víš? To jen když se rozjíždí klec — Jako bych padal.“

„A jak dlouho už jste —“

9

„Dvanáct... dvanáct let. Já myslel, že to jednou přejde." Adam si hladí dlouhou rukou týl. „Já jen... máš-li taky ten hloupý pocit." Standovi je divné, že Adam mluví o sobě; snad bych mu taky něco mohl říci — na příklad, že jsem vlastně študovaný člověk a že to bylo jen takové neštěstí, že jsem se dostal sem. Adam by to jistě pochopil. — Standa cítí zvláštní náklonnost k tomu dlouhému, tichému člověku; rád by před ním řekl něco krásného a vážného, co už mezi dvěma muži zůstane na vždycky.

„Jak máš ty knížky, Stando," vyhrkává pomalu Adam. „Já jsem taky dřív čítal; ale pak má člověk své —" Adam s něčím váhá. „Ale kdybys chtěl některou půjčit Mařence —"

„Moc rád," řekl Standa honem, to aby Adam nepozoroval, jak v něm hrklo.

„Ona... hodně čte," huhlá Adam zahloubaně. „To víš, já — Taky jsem se na ty její knížky podíval, ale... já tomu nemůžu rozumět." Adam se zastavil. „Jak to všecko možou vědět, co tam je psáno! Člověk se třeba kouká na někoho... po celý život... a neví o něm nic, i kdyby se rozkrájel. Jak máš taky vědět... na příklad... co si někdo myslí, nebo jak mu je! Ale v románech ... vědí všechno. Tak já opravdu nevím —" Adam zakroutil hlavou a dal se zase na cestu. „Copak ty! Ty jsi študovaný člověk —"

„Jak to víte?"

„Říkali to. Ale nic si z toho nedělej, taky to

jednou zapomeneš. Víš, důl... z toho už nevylezeš."

„Proč?"

„— — Já nevím. Taková cizota. Koukáš na druhé lidi... jako na cizí, jako by byli odjinud nebo co. Vždycky si myslím — sáhnu na něco, a ono se to zamaže od uhlí. A ne se toho zbavit. To víš, toho šití u nás doma... Radši tam ani nejdu, abych to Mařence neumazal. Já nevím... nepřipadá ti taky, jako bys byl samý mour?"

„Připadá," přisvědčil Standa spěšně, a srdce se mu sevřelo lítostí. Chudák Adam! Chudák Adam, jak tady chce něco zamluvit nebo vysvětlit! Ubohý rozpačitý Adam —

Adam si oddychl. „Tak vidíš. A člověk se z toho nikdy neumeje. Někomu to třeba nevadí — já nevím." Adam umlkl a vykročil nějak rychleji, Standa mu stěží stačí v kroku. Chudák Adam! ještě před chvílí dělal hubou pompompom a celým tělem klátil do taktu; a teď tady běží a jenom se hrbí pod svým křížem. Už není žádná parta, ale je zase Adam a je Marie, je zase Standa se svou opuštěností; každý je zase sám sebou, každý sám se sebou, každý tak hrozně sám. Možná, že pes Andres je teď taky tak sám, i Pepek, i zedník Matula, i Suchánek; každý přežvykuje svou vlastní starost nebo bolest a běží domů, hlavu mezi nahrbenými rameny —

Adam se zastavuje u vrátek svého domku.

„Byl jsem... moc rád," dostal ze sebe. „Tak dobrou noc." A jeho kostnaté, suché, horké prsty silně svírají Standovu ruku. Standovi je zase tak nesmírně unaveně — a vlastně smutno. Po paměti stoupá po špičkách do svého podkroví; ani se mu nechce svlékat se, a sedí na kraji postele — najednou tak smutno. Dole ještě cvakla klika; zdali pak tam někdo promluví, budou-li tam spolu mluvit dva lidé, copak si nemají co říci? Je ticho, někde daleko píská a rachotí vlak s uhlím. Zdola je slyšet kradmé kroky, těžce zaskřípěla Adamova postel, a pak se to mlčení zavřelo jako černá tůň. Chudák Adam, myslí si ještě Standa lítostivě, chudák, chudák! A pak už nemyslí na nic.

XVII.

Ráno se Standa probudil s blahým pocitem: dnes nemusím do školy. Ještě se slastně protáhl a pak teprve si vzpomněl, kdepak škola, člověče; ale fárat nemusím, až v pět hodin. Až v pět hodin — to je celé moře času, jako školní prázdniny. Venku zářivý den, asi k ránu sprchlo; dole říčí kanár a cukrují hrdličky, u sousedů durdivě kdáká slípka; a Standa samou bujností vyskakuje z postele, aby nic z té krásy nezmeškal. Jen tak že si hlavu omočil ve vodě, a už běží ven, dupe po schodech jako kůň a stojí na prahu. Bože, to je krásný den!

V zahrádce klečí dlouhý Adam a dloubá se prstem v záhonku. Zvedl hlavu, a na jeho dlouhé, hubené tváři zatanulo něco jako úsměv.

„Dobré jitro," volá Standa.

Adam se narovnal. „Nazdar, Stando. Máš... máš tam snídani."

To sice nebylo ujednáno, ale snad že je dnes takový den jako svátek — inu, dějí se to věci! Už jsem tu skoro jako doma, cítí Standa s radostí. „Já hned přijdu," volá, „jen co si přinesu

noviny." Číst ráno noviny, to je taky jako svátek. Hornická kolonie jako vymetená, chlapi jsou na šichtě a jen my máme volno, — no, nádhera! „Mařenko, dej Standovi snídani," povídá Adam do okna, a Standa si jde pro noviny jako pán. Jako pán, bodeť; ale nejraději by skákal po jedné noze, jakou má ze všeho radost.

Teď sedí u Adamů v kuchyni a rozkládá před sebou noviny. Paní Marie mu nese na táce snídani, — Standa šilhá po jejích bílých pažích s nazlátlým pelem; co by asi řekla, kdyby ji políbil tady u lokte — snad by upustila tác a řekla polohlasem, co to děláte! — To já ze samé radosti, paní Marie, to se smí, dnes už je takový den.

Jenže teď už je na to pozdě; Marie postavila tác na stůl a rovná na tabuli bílý ubrus. Teprve teď Standa vidí — na táce je konvice kávy, tenké krajíčky chleba a talířek s plátky růžově prokvetlé slaniny. Standa je jako u vidění, tohle ještě nikdy nesnídal; je tím nesmírně poctěn a dojat, až se začervenal. „Děkuju," vypravil ze sebe a neví, co s hlasem, co s rukama a vůbec. Docela zbytečně odkašlal a zamračeně, téměř přísně vyhrkl: „Adam... Adam mně říkal... abych vám půjčil nějaké knihy." Tak, teď je to venku; a Standa si oddychl.

Ruce paní Marie se zastavily na ubruse. „Adam?" vydechla užasle. „To vám řekl Adam?"

„Včera... včera večer to říkal. Že prý ráda čtete —“

„Vždyť se mnou o tom ani nemluvil,“ řekla nějak zmateně; nu, co to je, — rty se jí chvějí a dívá se očima dokořán někam za Standovu hlavu. „Mně... mně se ani nezmínil!“

„Můžete si vybrat, kterou chcete,“ bručí Standa, ale Marie snad neposlouchá; pořád tak vyjeveně zírá, a teď se jí najednou zalily oči slzami; rychle se odvrací, aby jí nebylo vidět do tváře.

„Jistě to sám řekl? Sám od sebe?“ vyhrkává nějakým zvlhlým a kolísavým hlasem. „Tak mu řekněte, že... že budu ráda...“ A bums! zabouchly za ní zasklené dveře do jejího pokojíčku, zavěšené z vnitřku bílou záclonkou. Standa se za ní překvapeně dívá a kroutí hlavou, — co tohle má být? Proč já mu mám říkat — jako by spolu ani nemluvili! Tak co, rozhrčí se tam šicí stroj a zakřičí tam kanár jako před chvílí? Ne, nikdo tam snad ani nedýchá; jen hrdličky venku se mohou udusit samým cukrováním. A co mi je po tom, myslí si nevolně Standa; já nebudu nikomu nic vyřizovat, řekněte si to sami. A Standa se vrhá s chutí na svou snídani a své noviny.

Tak tady to je v místních novinách: katastrofa na jámě Kristině. Standa se dychtivě naklání, aby mu neušlo ani slovo; neboť je jaksi účastníkem té pohromy a má právo na to, aby

byla vylíčena podrobně a podle pravdy. Celkem je to tady správně popsáno, uznává Standa: krátce po zahájení druhé směny... detonace v nové směrné třídě... zpráva se roznesla rychlostí blesku. Správně. Oběti jsou... to asi dali do novin z ředitelství nebo ze závodní rady. Ihned byly zahájeny záchranné práce... a tuhle: „K práci na těžce poškozeném a zvláště nebezpečném severním úseku se první dobrovolně přihlásili tito horníci —" Standovi zatlouklo srdce, musel na chvilku přestat číst. „...první se dobrovolně přihlásili tito horníci: Josef Adam, Josef Falta, Jan Martínek, František Matula, V. Půlpán a Antonín Suchánek, kteří ihned sfárali na pomoc zasypaným kamarádům. Záchranné práce v detonačním poli pokračují po celou noc..." Standa to čte znovu: „...první se dobrovolně přihlásili tito horníci: Josef Adam, Josef Falta, Jan Martínek..." Vynechali pana Hansena a prachaře Andrese; to snad udělali naschvál, ale spravedlivé to není, míní Standa pohoršeně; a jeho tam jmenují V. Půlpán! Standu to hrozně mrzí, celou radost má zkaženou; ale pak udělal nožem dírku tam, kde bylo to hloupé písmeno V., takže se už nedá přečíst, a ulevilo se mu. Teď je to dobře. „První se dobrovolně přihlásili tito horníci." Pane, to není jen tak; první a dobrovolně, — to bezmála je, jako by se řeklo, ze všech ti nejstatečnější. A ihned sfárali na pomoc zasypaným kamarádům. Na

zvláště nebezpečném úseku. Tady to je, pane, a každý si to může přečíst. Standa to už umí zpaměti, ale čte to znovu a znovu. Říkejte si, co chcete, ale tohle vypadá slavně, jsou toho plné noviny; a Standa cítí až ve vlasech úchvatné mrazení slávy.

Ani už nemůže dojíst a běží s tím ven, k Adamovi. „Koukněte se, tady," ukazuje udýchaně. „To si musíte přečíst!" Adam pozvolna vstává — to mu to trvá, než se celý narovná! a utírá si ruce o kalhoty. „Co tam je?" ptá se nechápavě a prohlíží ty noviny od shora dolů.

„Tady ten článek!"

Adam upírá vážné, zapadlé oči na ten kus papíru, a hýbe pomalu rty, jako by se modlil. Standa to nemůže vydržet a čte to s ním znovu; už dávno si nejmíň desetkrát přeříkal, že „první se dobrovolně přihlásili tito horníci," ale Adam pořád ještě hýbe rty a pozorně se pročítá někde doprostřed článku. Teď se zarazil a přestal hýbat rty; jeho zapadlé oči se vrátily kousek zpátky a pomalu, pomalu čtou dál. Teď už snad ani nečte, a jenom nehnutě kouká do těch novin.

„Tak co tomu říkáte?" vyhrkl Standa nedočkavě.

„No... pěkné," hučí Adam a pořád brejlí zhluboka na ten list papíru.

„To bude parta koukat," nadýmá se Standa.

Adam nic, jeho dlouhá tvář je nehnutá jako

maska, jen kouká a pomalu mrká. „Tu máš,“ ozve se konečně, podává Standovi ty noviny a obrací se k svému záhonku. „Snad... snad bys to mohl ukázat... taky Mařence,“ souká ze sebe a shýbá se k svým nočním fialám.

„Nechcete jí to ukázat sám?“ váhá Standa.

„Ale ne. Já... Nač já,“ mumlá Adam a sklání se ještě víc. „Já mám ruce od hlíny...“

Standa jde do bílé kuchyňky. Vedle je ticho, ledaže kanárek tíkne a přeskočí s bidýlka na bidýlko. Standovi se docela maličko zastavilo srdce, když zaklepal na ty skleněné dveře. „Dále,“ řekl sevřený hlas, a Standa po prvé vstupuje do Mariina pokoje. Marie sedí za šicím strojem, ale nemá v rukou žádné šití; je zardělá kolem očí a dívá se zmateně na Standu, — asi čekala, že přijde někdo jiný.

„Tady... byste si mohla přečíst... tohle,“ ukazuje Standa v novinách. Jak to přijde, že má vždycky tak hrubý a bručivý hlas, když promluví na Marii! Marie bere noviny a hledá — „Tady ten článek,“ bručí Standa a ukazuje prstem; dotkl se při tom náhodou její ruky a honem ucukl. Marie čte. Teď se jí naklonit přes rameno a číst to s ní ještě jednou; jak by ho asi její vlasy šimraly po tváři, jak by to zavonělo mýdličkem a pletí; a bylo by slyšet, jak tiše a hluboce dýchá. „První se dobrovolně přihlásili tito horníci...“ Standa nejistě přešlapuje a dívá se na Mariinu skloněnou hlavu a

ramena, na kanárka nad její hlavou, na bílé záclonky, na Mariinu bílou postel, na Mariiny bílé ruce; mračí se ze samých rozpaků a musí odkašlat, a sám se zhrozil, jak hrubě a násilně to zarachotilo. Marie čte, prsty se jí třesou a slabý ruměnec jí stéká s tváří až do výstřihu; taky to čte nějak dlouho a nehnutě. Teď zvedá hlavu; oči jí září a něco se v nich třese a rozlévá, taková veliká slza; a kolem pootevřených rtů jí to měkce a chvějivě cuká.

„Mohu... mohu si to schovat?" ptá se roztřesený ženský hlas.

„Já vám to přinesu," vyhrkl Standa zamračeně. „Já... já to musím ještě ukázat kamarádům." Teď teprve ho napadá, že by ty noviny mohl koupit ještě jednou, ale už je pozdě. „Já to přinesu," opakuje ještě nevlídněji a neví, co by dál řekl; jen ještě zakopnout o ty skleněné dveře, tak, a už je venku a vzteká se sám na sebe. Ty troubo, měls jí ty noviny nechat!

Adam po něm obrací dlouhou tvář. „Já to ukážu partě," povídá Standa, aby něco řekl.

„Jo, tak počkej," řekl Adam, otírá si ruce o kalhoty a jde do kůlničky, kde má své nejrůznější nářadí. Za chvíli se vrací s tlustou modrou tužkou. „Ukaž," mumlá, „to by se mělo zatrhnout, aby to našli."

Adam rozložil noviny na lavici, dřepl si na bobek jako dítě a pozorně mrkaje kreslí dů-

kladný modrý rámeček kolem toho článku o katastrofě na jámě Kristině; teď se na to dívá vážně a uspokojeně, a ještě pečlivě opravuje jeden roh.

„Tak, teď jim to můžeš ukázat.“

XVIII.

Nejdřív k Pepkovi, Pepek bydlí tamhle v nájmu u Tomšů. Standa strčí hlavu do jeho brlohu, a div se nezalkne, jak to tam čpí dětmi a bídou. Ančka cumploch sedí na stoličce a krmí lžičkou usmrkané děcko; druhé, ještě usoplenější, sedí na zemi a vážně si hraje s vařečkou.

„Pepek není doma?“

„Ještě spí.“

V koutě v posteli to zahekalo a zapraskalo, Pepek zvedá ježatou palici. „Co? Co je?“

„Já ti něco nesu.“

„Jo, počkej venku, já hned přijdu.“

Pepek vychází na zápraží v kalhotech a košili a zívá. „Nazdar, Stando! Co máš?“

„Tady si přečti tohle,“ ukazuje Standa.

Pepek zívá a škrabe se na chlupatých prsou. „Jsem si dnes ještě noviny nekoupil. Tak ukaž!“ Načež si to rychle a zamračeně přečetl. „No, a co?“

„Co tomu říkáš?“

„Se s tím nadělají,“ cedí Falta pohrdavě. „Kdyby radši kápli remundu!“

„Jakou remundu?"

„No, prachy. Za takový melouch, člověče — to se nemá platit od hodiny."

„Nechceš to ukázat Ančce? Že jsi v novinách?"

Pepek zase tak zlobně potrhává hlavou, jako by ho škrtila košile. „A, nač pak! Ženská tomu houby rozumí." Pepek se mračí. „Tady řeknou, nebezpečný úsek! Jim se to mluví! Poslat je tam, ty hrdiny, jo!"

„Jaké hrdiny?"

„Ale ty, co to píšou. Nemůžu vystát, aby mně pak někdo klepal na rameno a říkal, chlapík! Buď ať to zaplatí, nebo nic; ale dávat to do novin, to si můžou nechat. Bude jim to někdo dělat pro tu slávu, no ne? Leda Andres," uchechtl se Pepek, „a toho do novin just nedali! — Člověče, mně se o tom celou noc zdálo, o té chodbě; pořád že strop padá —"

Standa je silně zklamán tím, jak Pepek reaguje na tu slávu v novinách. „Ale včera u Málků, to bylo pěkné," obrací řeč jinam.

„Jo, prima," oživl Pepek. „S tím Andresem, to byla legrace."

„A Hans že přišel."

„Copak Hans," mínil Pepek. „Když ten jako má uznání, to si člověk nechá líbit; ten tam byl s náma se všema a viděl tu práci. Jo, kdyby ten uměl česky, s tím by byla řeč."

„A viděls, jak i Adam zpíval?"

„Jo, viděl. Copak Adam, to on je dobrý kamarád.“ Pepek se nad tím zamyslil. „Poslouchej, Stando, — neviděls nic, tak to teď u nich vypadá? Já myslím, jako s Adamem a s tou jeho Mařenkou.“

„Já nevím,“ řekl Standa vyhýbavě. „Pořád si po mně něco jako vzkazují.“

„Ale jdi! Copak oni spolu nemluví?“

„Mluví, ale... nějak jim to nechce z krku. Člověče, jako by se... ostýchali nebo co.“

„Hm,“ hloubá nad tím Pepek. „Koukej, Stando, ty bys je moh dát nějak dohromady. Ty jsi vzdělaný člověk, na tebe třeba Marie dá. Kdybys jim řek, neblbněte, lidi, nebo tak — Jo, viděla Marie, že je Adam v novinách?“

„Viděla. A hned si to chtěla schovat na památku.“

„To je dobře,“ potěšil se Pepek. „Ještě jí ukaž, že tam jmenujou Adama přede všema na prvním místě.“

„To snad je podle abecedy,“ namítal Standa.

„To je jedno, to ona třeba nepozná. Víš, aby viděla, že Adam je jako... nejlepší ze všech, rozumíš? To někdy ženská potřebuje,“ řekl Pepek zkušeně. „A vidíš, takový je to hrdina, ten Adam. Žít tolik let vedle takové pěkné čisté majdalény, být po ní jako posedlý, a při tom nic, ani šáhnout, — kdo by tohle, člověče, vydržel! A při tom jenom Mařenko sem, Mařenko tam —

Jo, Stando, to není žádná sláva, ale — hergot, to já bych nedoved!“

Standa mlčí, neboť tohle zná sám: být po Marii jako posedlý, a při tom nemoci nic, nic — na příklad pohladit její skloněnou hlavu; nebo vzít ji za ty silné, hladké paže — Co ty víš, Pepku, jaká je to trýzeň!

Pepek přemýšlí a škrábe se na prsou, až to chrastí; tohle je něco pro něho, neboť Pepek má vždycky ohromný zájem, pokud se týče ženských; takový kozel je to.

„No, abych šel,“ řekl Standa honem. „Nevíš, kde bydlí Suchánek?“

„Dědek? Tomu to chceš taky ukázat? Tak to musíš tady dolů, a pak tou cestou až za železnici — a tam už ti řeknou, kde je u Faltysů. A řekni mu,“ uculuje se Pepek, „že to kladivo už našli a že je donesli s muzikou na direkci. Tak tě bůh, Stando!“ A Pepek se pro změnu drbe na zádech a zívá.

U Faltysů je pěkně a čisto jako v Adamově domku; před domem zahrádka s fazolemi a rajčaty, záhon macešek obložený struskou, cestičky vysypané červeným pískem, — hezké to tu mají. Z okna vykoukl děda Suchánek. „Jo,“ volá tiše, „já přijdu hned.“

Suchánek vyšel ven ve vestě a košili, zřejmě je to sváteční košile, taková škrobená. „Já jsem tam u děcek,“ hrkotá, jako by se omlouval. „On Faltys, jako zet, ještě spí, měl v noci šichtu, a

Lojzička někam odběhla — Chceš se podívat?“

„Nač?“

„No, na děti.“ Děda Suchánek vede Standu po špičkách dovnitř. Je tam dusno a čistě, na plotně se vaří prádlo; u okna sedí děvče, má nožičky jako hůlky a překrásné, polekané oči, a pokouší se vstát. „To je Anýžka,“ šeptá děda Suchánek. Asi to je něco s páteří, že je tak křivá, myslí si Standa a přátelsky na ni kývá. Anýžka se začervenala a klesla zpátky na svůj polštář. Na zemi si hraje holčička, má stejně krásné a polekané oči jako Anýžka, upírá je široce na Standu a schovává za záda usmolenou panenku. „Bojí se tě,“ směje se bezzubě děda Suchánek. „On k ní teď chodil doktor skrz krtičky, a tak se nyčko bojí. Ten nejstarší, jako Jeníček, po zetovi, už chodí do školy. Ale tady se podívej, v kočárku!“

Standa se sklonil nad kočárek; spalo tam děcko se zaťatými pěstičkami, takové hrozně droboučké, jenom s velkým, vypouklým čelem; bylo to z něho cítit zvlhlými faldíčky a zásypem. „To je náš Toníček,“ šeptá děda Suchánek pyšně a prstem mu odtahuje uslintanou pěstičku od pootevřené pusy. Dítě zavrnělo, a děda honem „š-š-š“, a houpe vozíčkem. Standovi tu je nějak hloupě a stísněně, nu, není to nic pro něho, proč mu to zrovna ukazují! „Něco jsem vám přinesl,“ bručí a jde po špičkách ven. „Tady si to přečtěte.“

Nic platno, děda si musí jít pro brejličky; a teď to pomalu na lavičce čte, žmoulaje bradou. Standa se mu naklání přes rameno a čte to s ním znova. „Tady dole, vidíte?"

Děda Suchánek skládá pečlivě noviny; vypadá najednou neobyčejně důstojně a skoro slavnostně. „Tak vidíš. A to já si musím koupit taky, aby to viděla Anýžka a Lojzička. Já dnes ještě nebyl venku — Ale o Faltysovi, jako o zetovi, tam nic není," vzpomněl si najednou. „A ten se taky dobrovolně hlásil!"

„Jenže ten je až v druhé partě," vysvětluje Standa.

„A jo, to jo. To snad bude o něm v novinách až zejtra. Počkej, něco ti ukážu."

Děda po špičkách přináší tlustou modlitební knihu. „To je po nebožce, jako po mé ženě," omlouvá se honem. „Já tam mám své papíry, aby se mi neztratily. Tady, koukej," a podává Standovi zežloutlý výstřižek novin.

„Volby do závodní rady," čte Standa. „Do závodní rady na dole Kristině byli zvoleni soudruzi: Bidlo Fr., Mužík Jos., Suchánek Ant. —"

Děda Suchánek mu kouká brejličkami přes rameno. „Tuhle, vidíš, Suchánek Antonín," upozorňuje ho. „A tady mám jiný článek o sobě —"

„Volby do bratrské pokladny havířské," čte Standa, a dál, podtrženo červenou tužkou: „Za náhradníky zvoleni Al. Michl a Ant. Suchánek."

Standa vrací dědovi zažloutlé výstřižky.

„Kdyby tě to snad zajímalo,“ brouká Suchánek nejistě, „tady mám ještě nějaké papíry —“

Standa opatrně rozvírá rozpadávající se listiny. Křestní list, jméno dítěte, nomen filii, Suchánek Antonín. Vysvědčení, že Suchánek Antonín, rozený tam a tam, se podrobil zkoušce lamačské. Oddací list, Suchánek Antonín a Broumarová Aloisie —

„Tak to je všecko,“ brumlá Suchánek Antonín a pečlivě ukládá své papíry do modlicí knihy po nebožce ženě. „No, moc toho není.“

Ne, není toho moc, myslí si Standa, ale zato samé důležité věci, dědečku Suchánku. Že se někdo narodil a pojal manželku Aloisii, i zkoušku lamačskou složil a dožil se té cti, že byl zvolen do závodní rady a za náhradníka do bratrské pokladny; a to je celý život, těch pět nebo kolik událostí. A pak si někdo myslí, kdo ví na čem že záleží!

„Dědo,“ začal váhavě, „co vy myslíte, — hlásil se Pepek do party jenom pro ty prachy? — On to totiž říká —“

„Ale ne, kdepak,“ rozhořčoval se děda. „To on je jen taková držka. To mu nesmíš věřit.“

„Tak proč se hlásil?“

„Jo,“ zamyslil se nad tím starý Suchánek. „To ti ani nepovím. Kdybys mu řek, že chtěl jako pomáhat těm zavaleným kamarádům, tak si na tebe otevře klapačku — jejej, to je huba nectná! Víš, on Pepek — to už je taková nátura; musí

ho být všude plno, víš? A už dostal ledaskde řezu — no, a zas všudyž vleze. To je pro něj jako psina. Musí při všem být, takhle když je stávka nebo v hospodě kraval — to holt má kápo. Taková nepokojná krev, to je Pepek. Ale jináč pracant a kamarád, to on je, i když musí houpat a dožírat, kde koho potká. Copak o to, legrace s ním je —"

„A je... statečný?"

„A jo, to on je," míní děda. „S celou hospodou se sepere, ať je bit. A třeba do ohně by vlez, to mu je jedno. A vidíš, nic se mu nestane; někdy je dodělaný, že to je hrůza — a ráno jako nic, zas mele hubou. Statečný, to jo; on se tak utrácí, víš?"

„A co Martínek?"

„No Martínek," zmátl se děda. „To zas není přirovnání. Kdepak Martínek! Ten se nepere a nic — Jo, jenom jednou, ale to, sakra, to šlo o život. Však z toho byl taky soud, ale Martínek to dostal podmíněně. To byl nějaký řezník — já nevím, jak se to semlelo, ale ten šel na lidi s nožem a nějaké dva popíchal. Ale on se tam nahodil Martínek, a hned, hergot, pusťte mě na něj, ale ten ti ho oddělal, jako toho řezníka, já už nevím, kolik to bylo tehdá žeber — Jo, nač ses to ptal?"

„Proč se hlásil Martínek, když má ženu a děti?"

Děda Suchánek zamyšleně mžikal. „No, on je

voják — a sílu má, holenku, to ti je síla — A on se víc drží doma, jako u dětí; nebo sedí na prahu a spokojeně kouká, jako mějte mě všichni rádi. Tak já si jako myslím, víš, ona sem tam ta síla musí ven. Jako tehdy s tím řezníkem. To on se Martínek do ničeho nežene, ale když něco je, tak si řekne, ale jo, proč bych do toho nešel, a jde. Že by nějak uvažoval, proč, to já nevím; nebo že by měl nějakou ctižádost, to ne. On má jenom ty děti, no — a někdy na něj přijde ta síla. Moc hodný člověk."

„A co Matula?"

„A, Matula. Co ty toho chceš vědět! Matula je přece chudák."

„Proč chudák?"

„Tak. Nemá vůbec žádnou vůli. Tomu se musí poručit, a pak jde. Nebo když na něj přijde pití — tak jde, a nemůže si pomoct."

„A proč se teda sám hlásil?"

„Ale má vztek na Andrese. Za to on nemůže, to je jako pominutý. Však dáváme všichni pozor, aby na Andrese nemoh. Ale kdyby mu někdo řek, Matulo, tady padá dům, opři se, tak jo, jde jako hovado a opře se. Děsná síla, člověče; ale na práci, to Matula není. Na nitce ho můžeš vodit, ale aby sám něco dělal, to nemůže. Tak to máš takovou těžkou věc."

Děda Suchánek kýval mlčky holou a vymydlenou hlavičkou. „A když se tak pořád ptáš,"

vyhrkl najednou, „tak proč jako jsem se já hlásil s těma prvníma. To bylo pro tu havířskou čest. Aby se jako neřeklo, tadyhle starý Suchánek, v závodní radě jednou byl, a teď se chce ulejvat. To jako člověk musí na sebe vzít tu povinnost. Pravda, já jsem na Kristině kopáčem dvacet let a znám na ní každý kámen — A taky si myslím, až mě jednou ponesou na krchov a já budu naposled fárat pod zem, tak aby se mohlo po právu říct, jo, Suchánek Antonín, to byl pravý starý horník, co ještě pamatuje havířskou slávu; ten nezůstal Kristině nic dlužen —" Starý Suchánek se zarazil. „Ale s tím kladívkem," zabreptal, „to mě, člověče, mrzí; celou noc jsem na to myslel. To se mi ještě nestalo, abych někde potratil své nářadí."

„A co... Adam?"

„Jo, Adam," zamyslil se děda Suchánek. „Počkej, chlapče, jakpak bych ti to řek — Podívej se, vždyť se nás hlásilo plno, že jo; a kdyby nám nechali čas rozmyslet si to, tak by se byli přihlásili všichni, co tam stáli, to já je zase znám. A kdyby ses mne ptal, proč, tak ti řeknu, protože jsou havíři. Taková pohroma v dole, to je hornická věc, a když jsi pořádný havíř, tak do ní jdeš, víš, jako odborník. To je ta nejprvnější příčina, a ty ostatní jsou až potom. Toť se ví, taky nevíš, kdy tam můžeš zůstat ty a kdo zas bude vyhrabávat tebe. U nás holt platí, jak se říká, jeden za všecky a všichni za jednoho; to

už je takový havířský mrav. Jo, cos to chtěl vědět?"

„Proč se taky hlásil Adam."

„Vždyť ti říkám, protože je havíř. A já ti řeknu, že to je tak dobrý kopáč, jako málo kdo."

„Jenže mně Adam říkal, že nerad fárá."

„Nerad?" podivil se děda Suchánek. „A vidíš, to mi je nové. No jo, on toho Adam moc nenamluví — Takový šikovný člověk," kroutil děda hlavou. „Vždycky dávají Adama za příklad, a on zatím nerad — Jo, to jsou věci!"

„Myslíte, že to Adam udělal... k vůli své ženě... protože ona ho nechce?"

Děda Suchánek zahloubaně mžikal a neřekl nic. „Koukej, Stando," ozval se po chvíli, „co ti je vlastně po tom! Kdo se stará o cizí věci, tak ... neuvidí moc radosti. A na to jsi ještě mladý."

Mladý, mrzí se Standa. Milý dědo, já jsem té mladosti tak moc neužil.

„To se řekne — k vůli ženské," bručí děda nespokojeně. „Jo, mladý a svobodný člověk, ten si myslí, třeba do vody skočím, abych se zalíbil své holce. A třeba i skočí, že jo — u mladých se to tak nebere. Život nebo smrt, to je jim jedno. Ale starší člověk," vrtí děda povážlivě hlavou, „to mně ani neříkej. To by mi ho bylo líto, člověče."

„Proč?"

„A," odkývl děda žilnatou ručičkou. „Však on Adam ví, co a proč dělá! Ale to ti řeknu — i

kdyby to měl doma v pořádku a třeba šest dětí, tak by šel taky. Adam jo. Adam má, holenku, všechno rozmyšleno a vidí, Stando, vidí hloub než každý z nás. A nepovídá nikomu, co si myslí. Víš, tak mu dej pokoj."

Standa vstal. „Inu, člověk vidí, co vidí. Pepek si toho taky všimnul."

„No jo, Pepek," zlobil se děda Suchánek. „Protože v tom je sukně. To víš, Pepek! Ti řeknu, taky byste mohli nechat Marii na pokoji, ty a Pepek."

Standa se urazil. „Copak jí něco děláme?"

„Moc vás zajímá," bručel děda. „Dej si pozor, Stando; a jestli se cejtíš sám, tak tady kvete holek, jej!"

Standa rudne až po vlasy, vztekaje se za to na sebe i na dědu Suchánka. „Prosím vás, koho by ve snu napadlo — Člověk jenom vidí, že ti dva... nejsou spolu šťastni. To je to celé. A vy hned — já nevím co."

Děda Suchánek kývá moudrou hlavičkou. „Tak je nech, Stando, nač by sis dělal těžkou hlavu. Tamhle prý u Pokorných by pronajali pěkný pokoj, moh by ses tam třeba podívat —"

„Abych se jako stěhoval?" vyjel si Standa hrubě.

„Jo, ono to bude lepší," řekl děda Suchánek a zasmál se bezzubě na Standu. „Ale že jsme si pěkně popovídali, viď?"

XIX.

Tesař Martínek bydlí až tamhle v polích. Půjdu k němu po polední, rozhodl se Standa, a jde si na oběd jako pán. Říká se tomu dokonce zahradní restaurace, pár stolů s velkými červenými ubrusy stojí pod stromy za prořídlým a uprášeným hlohovým plotem; a u jednoho toho stolu se rozložil Standa se svými novinami, aby si to ještě jednou přečetl. „K práci na těžce poškozeném a zvláště nebezpečném severním úseku se první dobrovolně přihlásili —"

„Co poroučí pán?" ptá se přísně číšník a mává ubrouskem po vose.

Pán se začervenal a zamračil, neví honem, co si poručit; pěkný pán, jen co je pravda, — plné noviny ho jsou, a červená se před sklepníkem. Standa se silně mrzí na sebe i na dědu Suchánka. Co mu je taky po tom, dědkovi, myslí si Standa. Bude mně radit, abych se stěhoval! Vždyť není proč; to přece je vyloučeno, že by někdy něco bylo — mezi mnou a Marií — (Tak když je to vyloučeno, nač bys tam bydlel?) (No počkej, tak docela vyloučeno to není, to zas si nemysli!)

(Ale to bys přece Adamovi neudělal, nemyslíš? Teď, když je to tvůj kamarád z party —) (Však ono by Adama neubylo, kdybych s ní tu a tam pár slov...) (A nic víc?) (Kuš!) Standa před sebou energicky rozkládá noviny, bude se číst a konec! „K práci na těžce poškozeném a zvláště nebezpečném úseku —“ Nač bych se stěhoval, namítá Standa; mně přece stačí... aspoň ji vidět; co jiného já na světě mám!

U vedlejšího stolu jedí chvatně dva lidé, taky asi horníci; ten, co sedí zády k Standovi, má před sebou rozloženy tytéž noviny a čte je na téže stránce. Standovi se rozbouchalo srdce a chtěl by se raději propadnout: teď bude ten člověk číst o něm — a třeba se najednou obrátí: Nejsi ty ten V. Půlpán? — To je chyba, má tam být S. Půlpán, S., S., jako Stanislav, chtěl by křičet Standa; vší silou se přemáhá, aby se choval jakoby nic, docela lhostejně a nenápadně, — ve skutečnosti přestal jíst a díval se vytřeštěně k tomu vedlejšímu stolu. Ten druhý horník si toho všiml a ohlíží se po Standovi dílem nejistě a dílem káravě.

„Ten Martínek,“ ozval se čtoucí, „to bude ten tesař Martínek nebo ten Martínek lhotecký?“

„To bude snad ten tesař,“ řekl druhý bez zájmu. „Ten lhotecký je marod.“

„Aha. Toho tesaře já znám.“

A dost. Čtoucí člověk obrátil v novinách list a díval se do inserátů. Tak to je všecko. Aha,

toho já znám. A ti, kteří ho neznají, ani neřeknou Aha a obrátí list —

Standovi je najednou trapno a zklamaně. Ani už nebude Martínkovi ty noviny ukazovat.

*

Martínek vítá Standu širokým úsměvem; sedí na zápraží své chalupy a mezi koleny má modrookou holčičku se dvěma zlatými copánky, — celý táta, ale v tak drobném a jemném, že je to k smíchu: takový obr, a něco tak capartího se mu troufá podobat!

„Jak ti říkají?"

„No tak řekni, Verunko," ponouká táta a poplácává děcko po bříšku.

„Verunka," šeptá dítě bezhlase a nespouští vyjevené oči s toho pána v límečku.

„Já tě čekal už ráno," povídá tesař přívětivě. „Byl takový pěkný den —"

„Cos dělal?"

„Nic. To víš, když je člověk s dětmi — Ani jsem si pro tabák nebyl. Tady jsme s Verunkou něco četli, viď, Verunko?"

Holčička kývla a pověsila se tátovi na kolena.

„Taky ti nesu něco ke čtení," vzpomíná si Standa pokud možno ledabyle a podává Martínkovi ty noviny.

Tesař čte a v jeho pokojné tváři se nic nehne. „No tak," povídá na konec a dloube tlustým

prstem do novin. „Koukej, Verunko, umíš tohle přečíst?“

„Jan... Mar-tí-nek,“ slabikuje dítě.

„A víš, kdo to je?“

„Táta,“ vydechla holčička a zvedla k němu celý obličej.

Tesař Martínek se nadšeně rozzářil. „No tak vidíš, jak dovedeš číst! — Nemoh bys mi to dát, Stando? Abych už nemusel pro noviny. Já bych to schoval pro děti.“

„Beze všeho,“ souhlasí Standa velkomyslně; ani si už nevzpomněl, že ty noviny slíbil Marii.

Martínek vstává, je ho málem na dva metry, a holčička se ho drží za nohu jako sloupu. „Pojď se podívat na kluka, nechceš?“

Kluka chová paní Martínková v náručí, zdá se být na ni až nepřiměřeně veliký; je spíš drobná, a žádná krasavice, — nu, bude asi milá, rozhoduje se Standa. Kluk se dívá na Standu vážně a skoro zarputile. „Honzo, Honzíku, kuk,“ šklebí se obr Martínek, a pucek se po něm otáčí kulatou hlavou a skřehotá nadšeným smíchem. Paní Martínková se dívá šťastnýma očima na svého velikého chlapa; bože, co na tom, že není hezká! Standovi se tu líbí, cítí se jako na venkově. „Co bude z kluka? Havíř?“ ptá se tesaře.

„Kdepak,“ usmívá se Martínek, „já bych ho tam nedal. Takhle myslivcem, to jo. A když tesař, tak stavět domy. To je pěkná práce. Člověče, kdybych já zas moh tesařit venku — Víš, já

mám rád vzduch a hodně místa. Takhle sedlačit, jo — s koňma —" Martínek už nestojí v malé kuchyňce, ale dívá se modře a jasně na korec polí; a tady — pár koní u pluhu. Co že s klukem? Posadit ho tou holou prcinkou na podsedního valacha — to by Honza hýkal radostí! Mladý obr mávl širokou tlapou. „Tak půjdeme ven, Stando?"

Sedí spolu na zápraží, holčička se drápe po tátových zádech na jeho silný růžový krk a sváží se po bříšku dolů, až se jí sukýnky vyhrnují. „Ty říkáš Adam," povídá tesař a mžourá pokojně do slunce. „No, já nevím, ale má žena se zná s tou Marií — Ona sem Marie někdy chodí za dětmi. Měla by mít děti, co je to platné; já myslím, že to jí nejvíc chybí. Třeba je ani nemohla mít — to se taky stává."

„Ale Pepek říká," brání se zrudlý Standa proti čemusi, „že s ní Adam... vlastně... nikdy nežil."

„Lidi toho vědí," usmívá se Martínek. „Žil nežil, o tom on nikomu neřekne. Však má rozum a čeká, — ono se to někdy v ženských změní, ani samy nevědí, proč. Tuhle naznačovala cosi Marie mé ženě, — prý co nebylo, by mohlo být. To víš, co si ženské mezi sebou neřeknou! Moje měla dojem, že jako Marie myslí, že by teď mohla mít děti. A včera byla moje u ní — běžela se shánět, kde jsem — a Marie prý jako v horečce, co on Adam, aby se mu nic nestalo, a že dřív nevěděla,

jaký je, a že si bude do smrti vyčítat — no prý jako blázen. Někdo jí řek, že tam Adama nechtěli jako ženáče vzít, a on že just šel — Říkala moje, to že ještě neviděla: prý jako ztuhlá, jen slzy jí tekly, a všecko na sebe řekla: jak nikdy Adama nechtěla, že měla jen jednu lásku — že odpřisáhla věrnost tomu prvnímu, a teď prý teprve vidí — No, tak to s ní teda je, abys věděl."

Standa si zatíná nehty do dlaní bolestí a — nu, něčím jako hanbou. „A co... Adam?"

Teď sedí holčička tátovi na krku jako na koni a tesař jí nastavuje dlaně jako třmeny. „Jo, co Adam — to je právě to. Takový moudrý člověk — a v tomhle jako slepý. Já nevím, jestli sis toho všimnul: nikdy se na Marii nepodívá, mrká do země a bručí, jako by se bál zvednout oči nebo co. Však zrovna včera, když jsme vyfárali, — oči na něm mohla nechat, a on kouká do země jako vrtohlavý. Mně se nechtělo líbit, že včera za náma přišel do hospody. To nemělo být; ale Pepek má vždycky takové hloupé nápady — Všichni jsme mohli být doma, vždyť ty ženské mají na nás taky právo, no ne? Ale když Pepek řek parta, tak holt, co se dá dělat; i Adam teda šel, třebaže nepije — Si říkám, jak to muselo Marii mrzet. Však moje taky — ta už má z toho rozum; ale taky říkala, to jsem nevěděla, že tobě jsou chlapi přednější. To víš, tomu zas ženská nerozumí. No, chyba. Kdyby byl Adam zůstal doma — tak já nevím. Ale možná taky, že by

jen mrkal do země jako kakabus, no, a pak by řek, dobrou noc, Mařenko, a vlez do duchen. To je těžká věc, když jsou oba tak hrdí; žádný pak nechce a — nemůže začít..."

Holčička se svezla po tátových zádech, objala ho kolem krku a položila tvář na jeho šíji.

„Mám tě nosit, Verunko?"

„Ne," vydechla ospale a blaženě.

„Hrdí, jo, to jsou oba," rozvažoval tesař po chvilce. „Víš, oni spolu asi nežili, to je to. Kdyby spolu žili, to by je hrdost přešla, o jej! Ona každá hrdost, to je taková dálka mezi lidma — to se těžko překročí, člověče. A čím dýl to trvá, tím víc ta dálka roste. To máš potom těžké řízení."

„Myslíš, že ji Adam... pořád ještě miluje?"

„No jo. Přece vidí každý, jak se žere. A když se před ním něco kecá o ženských, tak se mu zkřiví huba a kouká, jako by ho natahovali na skřipec. Víš, kdyby on jednou doma zved tu beranskou hlavu a postavil se jako chlap, tak by, hergot, musel vidět — Marie měkká jako vosk — Vždyť je to docela pěkná ženská, člověče!"

„Krásná," mumlal Standa žalostně.

„Jak se to veme. Pro něj jistě — zrovna jako obraz na oltáři. To ani, Stando, nevíš, jak jsou havíři na ženské, to by ti moh povídat Pepek — to víš, já jsem víc venkovní člověk, já na to tak nejsem. A já taky mám svou ženu rád, copak.

Ale Adam, jo, to člověk kouká, co taková láska dovede. — Podívej se, spí už?"
Standa mrknul na Verunku, ještě jí pod víčky svítají srpečky bělma. „Usíná," zašeptal.
Tesař počal mírně komíhat tělem, aby ji ukolébal. „Copak láska — to je nejsilnější, dokud ti dva k sobě nemožou; ale když se vezmou, to už pak není to hlavní. Jak přijdou děti, to už se ta láska musí rozdělit jako chleba. Měl by mít Adam děti, aby tu velikou lásku rozdal. Jestli sis všimnul, Stando, když se Adam někdy usměje — to člověk hned vidí, himl, ten by uměl být šťastný, kdyby to jen trochu šlo!" Martínek se zachmuřil. „Ale teď je na něm, aby udělal krok. Marie ten krok udělala — přišla mu naproti a tak. To zas na ní nemůže žádat, aby mu řekla, tady mě máš. Po tolika letech, to je těžké. Měl by něco udělat —"
„Já myslím," řekl Standa váhavě a začervenal se vzrušením, „já myslím, že právě proto se Adam hlásil, víš, aby se jí ukázal... nějak jako hrdina nebo co. Víš, on se na ni dívá tak hrozně nahoru... a cítí se před ní pořád jako černý havíř, — sám mi to řekl. A proto on... jen k vůli ní, rozumíš? Aby si tím získal její vážnost a... lásku, nemyslíš?"
Tesař o tom uvažuje a mhouří oči. „No, něco by na tom mohlo být. Copak hrdina — nehrdina, na to člověk ani tak nemyslí; ale když je to k vůli ženské — Tak vidíš," oddychl si spokojeněji, „to

teda by Adam udělal první krok, aby se s Marií jako sešel! To by teda bylo s obou stran — Víš, já bych byl moc rád, k vůli Adamovi. Proto on se, chudák, tam dole tak ukrutně činil! Helejse, to by mě ani nenapadlo! To já řeknu své ženě, aby se před Marií jako zmínila, jo, Adam, milá paní, to je — říkáš, hrdina. No, třeba hrdina," mumlal Martínek. „Jenže my to tak neberem."

„Já bych jí to třeba taky řekl," vyhrkl Standa, okřídlen bolestnou a velkodušnou obětavostí. Ano, udělám to. Pro kamaráda.

„Ty ne," děl tesař rozvážně. „Ty vůbec koukej, Stando, aby ses od nich stěhoval."

„Proč?"

Tesař Martínek se zasmál a přátelsky položil Standovi mohutnou pracku na rameno. „Protože jsi ještě hloupý chlapec, Stando."

XX.

Ještě zbývá Standovi jedna pochůzka: přejít — ovšem jen tak náhodou — podle Hansenovic vily. Zahrada je prázdná, není tam ani pan Hansen ani jeho dlouhonohá dívčí Švédka. Standa div nevleze nosem mezi ty železné mříže, — těch růží co tam je! smět se tak jednou podívat dovnitř a přivonět k těm těžkým poupatům — Standa se lekl: v besídce sedí bez hnutí paní Hansenová a dívá se před sebe; nevidí sice Standu, nevidí asi nic, ale je divné a nezvyklé vidět ji jednou, jak neběhá po zahradě a neskáče, ale jen tak tiše a vzpřímeně sedí.

Standa se pomalu loudá domů a má vůbec těžké srdce, — částečně také proto, že za hodinku bude muset sfárat s partou dolů a že má z toho pořád tíživější strach. Vždyť i v novinách píšou, zvlášť nebezpečný úsek; a tesař řekl, mrcha chodba, to prý ještě uvidíš. Jak je těm třem zavaleným, přemýšlí Standa; zdali pak ještě ťukají na stěnu, zdali jim nezhasly kahany!

Adam je ovšem na zahrádce; právě dal k svým

třem růžím vysokokmenům nové tyče a ještě na ně nasadil skleněné koule, stříbrnou, zlatou a modrou, a teď zamyšleně pozoruje tu krásu. Standa by nejraději prošel neviděn a zmizel ve svém pokojíčku v podkroví; ale Adam se po něm obrací, jako by se chtěl usmát: „Budeme muset ... pomalu jít." Nu co dělat, Standa jde blíž, aby taky ocenil tu nádheru. Směšné, jak se Adam zrcadlí v té skleněné kouli: ohromná ploská leb, jako by ji někdo rozsedl, a pod ní takové pitvorné, zakrnělé tělíčko. Ta druhá otlemená hlava na tenkých nožičkách, to je Standa. To je legrace, myslí si Standa, ale není mu do smíchu; dívá se do té zrcadelné koule, — jací jsme to vlastně chudáci, my oba! Jak by se to asi křivě a směšně zrcadlilo, kdybych, řekněme, vzal teď Adama pod paží a řekl mu, Adame, je to strašné, ale já miluju vaši ženu, — jak bychom v té kouli my oba vypadali!

„Tak jdi, já na tebe počkám," hučí Adam a pozoruje dál v té skleněné kouli svou tělesnou bídu.

To se řekne, musíme jít; ale Standovi je až slabo v nohou, nejraději by si sedl a položil hlavu na stůl. Jestli tam dole bude muset zase vlézt do té zabořené chodbičky — Tak jdi, já na tebe počkám, řekl Adam. Třeba se sem už nevrátím, napadá Standu, a zbytečně si hledí vtisknout do paměti ten kousek světa: čistý a zánovní pokojík, okny svítí odpolední slunce, na dvorku

11*

hrdlička se div nedusí samým cukrováním; a to ticho, to divné a mučivé ticho, to je Marie. A ještě na něco se musí Standa podívat. Na své poslední vysvědčení ze školy. A teď můžeš jít, vozači Půlpáne. Standa prudce přiráží zásuvku a běží se schodů, dupe jako kůň. Už jdu, Marie. Už jdu, Adame. Už jdu.

Adam čeká, opřen o plot, a zírá někam, bůhví kam. „Tak jdeme, ne?" Jenom se ještě letmo podívá po těch skleněných koulích; ne, to se dívá Marie z okna, tiskne k prsoum šití a ústa má pootevřena, jako by nemohla vydechnout. „S bohem, Mařenko," mumlá Adam a klátivě vykročí.

Jdou tedy spolu na Kristinu a mlčí; o čem taky mluvit! Jdou svážnou uličkou a táhlou silnicí; jdou po škvárovém chodníku mezi dehtovanými ploty, — člověk už vlastně nevidí cestu, kudy chodí denně. To nohy samy jdou, a myšlenky taky jdou samy; ani je nemyslíš, ony se myslí samy a taky nějak pořád stejně, že je už skoro nebereš na vědomí; jsou tady jako ten plot a jako ty telefonní sloupy, — ani nevíš, a už jsi u mřížových vrat Kristiny. Teprve teď se podíval Adam na Standu a krásně přátelsky se usmál, nu, tak vidíš, to nám to pěkně uběhlo!

„Jak to tam vypadá?" ptá se Adam roztržitě u okna známkovny.

Nu, jak; spíš špatně. Odpoledne museli od-

tamtud odvézt Brunera a Tondu Holých. On tam vlezl Tonda za Brunerem —

„Plyny?"

Jo, dušáky. Teď tam už pracují na průčelí, ale musejí mít masky; a každých deset minut se střídají.

Adam nespokojeně zafuněl. Inu, co se dá dělat! „A... co ti tři? Dávají ještě znamení?"

Prý ráno ještě dávali, ale už jenom slabounce. Měli byste to tam rychle prorazit, mládenci, aby nebylo pozdě. Jsou-li ty dušáky taky na druhé straně, tak už je stejně po nich.

Adam mávl rukou a chvatem se běží do umývárny přestrojit. Je tam už děda Suchánek, zedník Matula a Pepek, stahují si přes hlavu košile, ale není jim nějak do řeči.

„Slyšels?" ucezuje Pepek mezi zuby.

„Jo," hučí Adam a honem se sebe shazuje šaty.

„Blbý," mračí se Pepek. „S kuklou na hubě se to špatně dělá. Člověče, já ji na sebe nevemu."

„Jestli ti to Andres dovolí," namítá děda Suchánek.

Pepek chtěl nějak vyjet, ale zrovna přišel tesař. „Nazdar, parto," pozdravil potěšeně. „Tak co bude?"

„Prý tam jsou plyny," vyhrkl Standa, který dosud žádné plyny nezažil.

„Jo?" řekl tesař lhostejně a pomalu si svlé-

kal kabát jako na poli žnec. „Lidi, to byl dnes pěkný den!“

„Kdes byl?“ huhlal Pepek skloněný nad svými škorněmi.

„Ale jen doma, to víš —“

Parta brumlá roztržitým a kusým hovorem. Standa se chvěje chladem a rozčilením a dívá se na těch pět naháčů, — mládenci, vždyť se třeba vidíme naposled! Pozoruje tu kosmatou mužskou nahotu zvědavě, přímo a snad po prvé bez instinktivního odporu: Pepek vzrušeně zívá, paťatý a samčí, samý sukovitý sval, jen se mu to hemží pod chlupatou a trudovitou koží; děda Suchánek, vyschlý a svrasklý, s hrstičkou směšných bílých kudrnek uprostřed prsou, jako by mu tam rostl lišejník; zedník Matula, funící balvan masa a tuku, visí to na něm jako těžké pytlíky žíhané splihlými štětkami; Adam, samá kost, samé žebro, ale urostlý, úzkých boků a vpadlého břicha, s hustou řádkou temných, rovných vlasů až po hluboce zapadlý pupek, — jako by tam měl třetí oko, taky tak úzce zapadlé a vážně, upřeně se dívající bůhví kam; tesař Martínek se svou širokou hrudí a zlatým porostem, silný, krásný a bezstarostný; nu, a ty dlouhé, hubené paže, ten dlouhý, bledý a lysý hrudník, to je Standa. Inu, jsme, jací jsme; ale jak mnoho každé to tělo říká, jaký jsi člověk — zrovna jako bys četl lidské osudy. A vidíš, když

jsme parta, přestaneš se za sebe stydět; tady mě máte, kamarádi, celého, jak jsem.

Přichází prachař Andres, už ustrojený a s kahanem v ruce.

„Zdař bůh!"

„Zdař bůh," mumlá parta.

„Tak dělejte, abysme šli," pobízí prachař a počítá očima své mužstvo.

„No jo, hned." Zedník Matula už neupírá krhavé oči na Andrese, dívá se stranou a jenom se zuřivě mračí.

Parta jde rychle a mlčky ke klecím, bimbajíc kahany; to se rozumí, prachař Andres v čele, šlape jako na vojenské přehlídce, jen šavle mu chybí. Zdola už vyjíždí osazenstvo ze šichty, unavené a netečné, leda na půl huby Zdař bůh a pokyn hlavou. „Vy jdete na osmnáctku?"

„Jo."

Klec s partou se propadá. Andresovi tvrdne obličej, děda Suchánek starostlivě mžiká a mele potichu rty, jako by se modlil, Pepek křečovitě zívá a Matula funí; Adam chrání rukou svůj kahan a dívá se těma zapadlýma očima do prázdna, rty přísně sevřeny; jenom tesař Martínek mírně a trochu ospale září. Standovi to najednou připadá hrozně neskutečné, skoro jako ve snách; právě tak jsme sjížděli včera — jako by to byla táž šichta, jako bychom stále ještě padali bez konce dolů; a při tom je všechno tak nesmírně jiné — Co, co je jiné? Inu, vše-

chno; já, my, celý život. Člověk ani neví, co všechno se změnilo za tu cestu dolů; a pořád, pořád se tiše a neúprosně sunou nahoru ty kolmé zapocené stěny.

Konečně klec naráží a parta jde tou nekonečnou klenutou chodbou pod šňůrou žárovek. Osazenstvo Kristiny se courá v hloučcích nebo potrhaných řádkách ke klecím, všude se chabě klimbají a třepetají plamínky kahanů; vypadá to tu jako o dušičkách. Teď vlevo do té černé těžné třídy; ze slemene a stěn visí tytéž bílé krápníky a nádory důlních hub jako včera; a z té tmy vpředu se blíží několik blikavých světýlek. Aha, to se vrací záchranné mužstvo z detonačky, nějak mají naspěch, aby už byli venku; Andres se na okamžik zastaví s vedoucím dozorcem, a parta se málo slovy vyptává, jak to tam vypadá. Ale blbě, člověče, ani se neptej.

„Plyny?"

„Plyny a všecko. Zase tam varuje výdřeva. Tak zdař bůh, mládenci, my už toho máme dost."

Kahan prachaře Andrese běží teď rychleji do té černé tmy. A zase nalevo, těmi větrními dveřmi jako včera; zase je tu ten dlouhý a bledý člověk, zdař bůh, a těžký, dusný vzduch osmnáctky zavalil partu jako vlhká a nečistá duchna. „Kruci," syká Pepek, a Matula chrčí, jako by se dusil. Standovi se to tu zdá být ještě mrtvější a opuštěnější než včera, ale při tom daleko

kratší; už jsou u té zalámané výdřevy, tady už jsou Martínkovy podražce a skoby — že to je jen takový kousíček cesty? diví se Standa. A tamhle už se chvěje malé a mírné světýlko větérky, a nad ním se sklání kožená čepička a ušmouraný, lesklý nos pana Hansena.

Prachař Andres vypjal prsa a rázně vykročil, jedna dvě. „Zdař bůh," vyrazil a cvakl patami. „Hlásí se první parta: palní dozorce Andres, lamač Adam, lamač Suchánek, tesař Martínek, mladolamač Falta, zedník Matula a vozač Půlpán."

XXI.

„Gut," kývá pan Hansen. (Copak tu dělá dvě šichty?) Je nahý po pás, a parta se rozpačitě dívá stranou; jaksi se nepasuje, aby koukali panu inžinýrovi na jeho lidskou nahotu.

Ale když i Hans si udělal pohodlí, tak jaképak cavyky, mládenci; celá parta odkládá kabáty a stahuje si košile přes hlavy, jako když se jdou kluci koupat. Jen prachaři Andresovi se do toho nějak nechce; pošilhává po panu Hansenovi, — inu, byla by to divná subordinace, aby dozorce zůstal v kabátě; a rychle rozhodnut shazuje Andres s kabátem a košilí i svou prachařskou důstojnost. Teď tu stojí polonahý jako všichni a špulí svůj drobný a pěkný hrudník se zajízveným průstřelem; pravda, kudla, ale vojáčka je na něm vidět. Tak, teď jen utáhnout řemeny a začít —

Parta okukuje, co se tu zatím udělalo; Standovi se toho zdá hodně, ale parta jako celek je nespokojena. „Helejte, moc jim toho nepřibylo!" „Jo, to by každý doved!" „Svrabaři, koukli se na to, a už hleděli mazat." „Hergot, takovou flá-

kárnu jsem ještě neviděl!" „No jo, mládenci, tady je jen to, co jsme udělali my." Není to sice zřejmě pravda, ale první parta má právo kritisovat ty druhé. Na příklad celá osmnáctka, pokud byla zalámána, je hotový les nových podražců a rozpěr; i koleje jsou spraveny, na točné plotně pod křižákem je přistaven vozík, může se s ním už zajet i do té zmačklé chodby; pravda, musíš se hodně sehnout, abys projel, a tam hlouběji uvnitř, pokud Standa vidí, to vypadá všelijak: vyborcené stěny a prolomený strop, všechno narychlo podraženo sloupky a podvlaky a rozpínkami. Ale už tam běží i potrubí se stlačeným vzduchem a je slyšet, jak syčí namontované větrní lutny. To už je vyhráno, myslí si Standa a počíná si nemálo vážit té udělané práce; co všechno se muselo nejdřív nachystat, aby šlo zachránit ty tři lidi! Ono se řekne, statečnost a podobně; ale co k tomu musí být všelijaké té šikovnosti a přípravy, pořádku a takových věcí, — jaképak hrdinství, člověče; musí být na to rozum.

Andres už dostal své rozkazy od Hanse. „Tak, mládenci," řekl, „musíme honem dělat, dokud se nám zase nevyborti počva. Kdo půjde první na předek?"

„Třeba já," hučí Adam a shýbá se pro jakousi hromádku gumových a plechových věcí.

„Budete se střídat se Suchánkem po deseti

minutách. Falta bude prohazovat matriál sem a Standa si přistaví vozík. Martínek!"

„Zde."

„Druhý a třetí pár podvlíknout. Osmý, devátý, desátý vyměnit. Pak vydřevit prorážku."

„Jo."

„Tak dělejte, hoši!"

Adam jen přikývl a pomalu si připíná něco jako plechovou torbu na záda; teď si nasazuje na hlavu gumovou kuklu s dlouhým sloním chobotem — kyslíková maska, pochopil Standa, a srdce mu zatlouklo; tak tedy vážně jsou tu důlní plyny! Adam už to má nasazeno a připásáno řemením kolem těla; vypadá to dost divně, ten gumový čenich a sloní rypák na dlouhém, hubeném těle člověka, — na mou duši, jen strašit. Z kukly to zabublalo, to snad Adam něco povídá, ale není mu rozumět; ještě zkouší nějaké kohoutky na plechové výstroji, a už leze po čtyřech pod zabořený strop a vtahuje za sebou dlouhánské nohy.

„Tak, Falto, nasadit drégerku," pobízí Andres.

„Já žádnou nepotřebuju," vyjelo z Pepka. „Já v tom nebudu pracovat!"

Prachař se prudce otočil, — teď začne na Pepka řvát, lekl se Standa. Ale ne, nezařval. „Jo tak," řekl rozvážně. „Ale zkušený lamač by si ji vzal." A obrátil se na patě a šel za tesařem, který tamhle u křižáku zvedá s Matulou nos k výdřevě a o něčem se radí.

Pepek se shýbnul pro masku. „To víš," bručel neochotně. „Zkus v tom jednou pracovat, ty chytrej! A člověk ani neslyší, když něco praská — Však já bych se ti neudusil," zuří Pepek a nasazuje si kuklu na hlavu. „Hergot, to smrdí gumou!" Vypadá v tom jako zavalitý brouk s tlustým sosákem a ohromnými kukadly. Z kukly to ještě chvíli přidušeně bublá, to asi Pepek nadává dál; ale už kleká pod ten promačklý strop.

Vtom to začalo z hloubky rachotivě řehtat a drnčet. Tohle už Standa zná, to je pneumatická sbíječka. Tak už Adam rubá na předku! Chvála bohu! to teda už se opravdu dělá prorážka k těm třem zaživa pohřbeným!

Pepek sebou mrskl a zmizel mezi vzpěrami a podražci. Děda Suchánek si vážně a téměř obřadně nasazuje kuklu.

„Mám si taky vzít masku?" ptá se Standa nejistě.

„Ty ne, ty zůstaneš tady venku. Dyť bys v tom ani neuměl dýchat." — Děda Suchánek je hrozně legrační s tím sloním chobotem nad lišejníkovým porostem svých hubených prsíček; ale Standa je zklamán, — proč jenom on nemá mít masku! třeba by mohl být první, kdo by prolezl k těm třem — I sedá si na bobek, aby se aspoň podíval, jak to tam uvnitř vypadá; ale vidí jen, jak se Pepek prodírá dál ve zvířených kotoučích

uhelného prachu; tlačí se to sem ventilací, dýmá to mourem, až se hrdlo stahuje —

Děda Suchánek mu důtklivě klepe na rameno a vrtí gumovým chobotem. To ne, Stando, to se nesmí. „Co je?" diví se Standa, a děda ukazuje prstem k počvě. Aha, plyny. Standa se rozkašlal mourem, až mu oči slzí; není tu už pro zvířený prach skoro nic vidět, leda ty vyboulené brouči oči a bimbající se sosák dědkovy kukly. Uvnitř prudce rachotí Pepkova lopata, a šups, ven letí kámen a uhlí.

Z jaké dálky to Pepek dohodí, žasne Standa, ale už se z oblak mouru vynořuje Andres. „Tak honem," hartusí, „lopatu a nakládat na vozík! A dělejte s tím, jo? Ať tu nic neleží v cestě!"

Děda Suchánek kývá gumovým čumákem, tak tady máš svou práci, Stando; a Standa, najednou pln horlivosti, kašlaje a oslepen prachem, nakládá lopatou uhlí a kameny do huntu.

*

Když se uřícen vracel s prázdným vozíkem, vystřídal už děda Suchánek Adama; Adam se vysíleně opírá o kůl, kuklu má sundanou a stírá si dlaní s čela a očí pot, až mu s prstů cáká; Pepek si strhuje masku a odplivuje, je svlečen do naha, jen škorně si nechal; mour po něm stéká stružkami potu a lepí se mu na říčné tělo, div že se z Pepka nekouří. „Jsem musel přivřít

kohouty," bručí k Andresovi. „Prach." Pepek odchrchlal. „Hergot, mně se to dnes nechce líbit!"

Andres krčí rameny a kope do natroušených kusů hlušiny a uhlí. „Koukejte," říká suše Standovi, „tohle není žádná práce; takhle by to dovedla taky jiná parta. Počva má být čistá jako na bále."

Pěkný bál, myslí si Standa; jsme všichni černí tím mourem jako vrány. Těžce se mu dýchá a bolí ho hlava, chtěl by se opřít a zhluboka vydechnout, ale nedá se to nějak dýchat; a tma je tu, tma, kahany stěží mžourají třesavými narudlými plamínky. Ale když čisto, tak čisto; a Standa se chápe lopaty a vrávoravě nakládá forotu. Je slyšet, jak tamhle u křižáku bouchá Martínek do podvlaků a jak z hloubi zalámané chodby řachá a rachotí sbíječka dědy Suchánka. Pepek si ještě jednou odplivl a zasakroval, asi do zásoby, a nasazuje si znovu kuklu na hubu. Adam vážně, soustředěně hantýruje na kyslíkovém aparátu, patrně tam nemá něco v pořádku.

Vtom to s té strany, kde pracoval tesař, zapraskalo, heklo a potom těžce žuchlo, jako by se svalil pytel s moukou. Andresem to trhlo. „Co je," vybreptl zmateně a běžel v tu stranu; Adam jenom vzhlédl, Pepek zvedl gumový rypák, poslouchal chvilku, zahudroval něco a lezl do díry. Standa nechal lopatu lopatou a utíkal za Andresem se srdcem tlukoucím. Stalo se něco?

Inu, patrně stalo, ale mnoho to nebude; jenom Martínek sedí na zemi mezi roztroušeným kamením a překvapeně mrká; vedle něho klečí Andres a svítí mu kahanem na temeno hlavy; nad nimi funí zedník Matula a drbe se v týle.

„Kruci," vydechl Martínek, „já chtěl vyměnit tu kopnu, a ono to na mne spadlo!" Najednou zazářil šťastným úsměvem. „Ale byla to šupa, mládenci," řekl spokojeně.

„Můžeš vstát?" stará se Andres.

„Ale jo," míní tesař a sbírá se s počvy. „Počkej, jen co přijdu k sobě."

„Máš závrať?"

„Trochu jo."

„A nechce se ti zvracet?"

„Ani ne." Tesař už stojí a dívá se s uznáním na visící kopnu. „No víš, ona to je pořádná síla!"

Prachař se obrátil k Matulovi. „Vás to taky praštilo?"

„Jo," bručel kolos a drbal se v chundelatých vlasech.

„Tak si můžete chvilku odpočnout, lidi," řekl prachař starostlivě, a otočil se k Standovi. „A co vy tady koukáte? Marš nakládat!"

Tesař Martínek jde pomalu k svému kabátu a vyndává z něho baňčičku a něco v papíře. „Musím to zajíst," povídá s chutí. Adam má už zase masku na hlavě a kývá na něho přátelsky tím sloním rypákem.

„Jistě ti nic není?“ ptá se chvatně Standa a chápe se lopaty.

„Kdepak!“ Mladý obr se uvelebil pod křižákem na zemi, staví před sebe kahan a s gustem vybaluje z hnědého papíru tlustý krajíc chleba se sádlem. „Jen se nezdržuj.“

Standa horempádem nakládá uhlí do prázdného vozíku a občas mrkne okem po kamarádu Martínkovi: sedí tam se svěšenou hlavou nad nenakousnutým krajícem a vraští čelo.

Standa přestal nakládat. „Je ti něco, Jendo?“

„To sádlo smrdí,“ bručí tesař a pečlivě balí krajíc do papíru. „Já to nebudu jíst.“

Standa se dal znovu do práce, i Matula už tluče do kramlí a funí. Od čela se vrací děda Suchánek a sundává si kuklu. „Ježíš, lidi,“ vydechl a mne si vyschlýma rukama tvář. „To je práce! To je práce!“

Teď je řada na Adamovi, aby se vsoukal do zabořené chodby; uvnitř Pepek rachotí lopatou a ráz na ráz vyhazuje rubaninu, že Standa nestačí nakládat. Pepek je ohromný, myslí si; jak se tam tou lopatou rozmachuje v těch oblacích prachu, černý a lesklý jako ze žuly, — pacholek mizerná, jako nějaký kyklop; a uřícený Standa se zdvojeným úsilím zápasí se svou lopatou.

Už vyváží druhý naražený hunt a otáčí jej na plotně, ale točná plotna se nechce hnout.

„Já ti pomůžu,“ ozval se tesař.

„Nech mě,“ supí Standa a lomcuje vozíkem.

„Tady něco smrdí," bručí tesař. „Stando, co to je za smrad?"

„Se ti něco zdá," míní Suchánek. „Co by tu smrdělo?"

Martínek vraští nos. „Já nevím, ale něco tu je cejtit. — Krucinál, to mám tadyhle bouli," šklebí se, ohmatávaje si temeno.

„Na tebe něco spadlo?"

„Jo, kopna. Já ji chtěl vyměnit —"

„No jo," mínil děda Suchánek konejšivě. „Tak to máš od toho. To máš otřes mozku, člověče. Onehdy Faltysovi, jako zetovi, spadl na hlavu uhel, a pak se mu taky zdálo, že něco smrdí. Potom se mu udělalo špatně a pár dní si poležel, prý otřes mozku nebo co. Počkej, ono ti za chvíli taky přijde špatně."

„Mně?" podivil se Martínek. „Co tě nemá, mně ještě nikdy nebylo špatně. A co, tak já bych šel zas dělat."

*

A pořád Pepek vyhazuje lopatami forotu z té prášivé díry; někdy vyleze, strhne si kuklu, oddychuje a sakruje nekřesťansky; je mokrý potem, černý od mouru jako tuha, a dychtivě, žbluňkavě pije sodovku, kterou sem nosí ten bledý člověk od větrních dveří. Každých deset minut se vynoří z kotoučů prachu děda Suchánek nebo Adam, ruce se jim klepou od pneuma-

tické sbíječky, stěží si mohou sundat ty gumové čumáky; a pak jen uříceně pijí, oddychují vyčerpáním a není s nimi řeč. Cože, dávají-li ti tři ještě znamení? A, kdopak ví; když máš na hlavě tu kuklu, tak neslyšíš, člověče, nic, leda syčet vzduch a rachotit sbíječku.

„A tady už nejsou plyny?" ptá se Standa nejistě.

Jsou, jakpak by nebyly, ale drží se u počvy, víš? A on Hans dává pozor, jak jdou vysoko. Asi po pás tu budou, to jo.

Standu mučivě bolí hlava; má tlučení srdce a dusí ho něco jako úzkost. Prachař taky — jako by na něco čekal; už ani nekušní, jen starostlivě obchází se sevřenou hubou a poslouchá. Pan Hansen, ten pořád zvedá svou větérku, postojí chvilku, nastaví ucho vzdálenému štěkání sbíječky, zakývá hlavou a jde zase dál; jde se svěšenou hlavou, s vráskou mezi očima a semknutými rty, a točí svou lampičkou, jako by si hrál se stíny. Jen Martínek s Matulou tlukou pokojně do svých dřev a pak se zase domlouvají. „Postrč to ke mně! Můžeš tam? No tak, ještě kousek!" Standa nakládá už čtvrtý hunt; nohy mu poklesávají slabostí a hlava se mu točí. Ještě ten čtvrtý vozík, a pak snad padnu. Adam se opírá o stěnu, těžce vydechuje a stírá si dlaněmi pot; pojednou se shýbá pro lopatu a pomáhá Standovi nakládat.

„Tak už máš dost," hučí Adam a jde se zas opřít o stěnu. „Můžeš jet."

Standa s posledním úsilím vytlačil vozík na točnou plotnu a teď se s ním potýká, aby jej vytočil; ale proti němu blíká světélko, pan Hansen se loudá se svěšenou hlavou a kmitá větérkou. Standa čeká, až Hans přejde; a vtom se mu zdá, že se za panem Hansem z čista jasna zvedá počva.

Těžce, široce to zadunělo, až se zatřásla chodba; a naráz zapraštěla výdřeva. Standu div neporazil hrozný náraz vzduchu, ale ještě vidí, jak se v letícím oblaku prachu točí pan Hansen a jak nad ním praská a klesá stropnice. „Pozor," zařval Standa a letí chytit tu stropnici holýma rukama. Pak najednou pronikavá bolest, Standa ještě slyší své vlastní nelidské zavřeštění, a pak konec, někam se padá; a Standa omdlel.

XII.

První, co zase slyšel, bylo, jak někdo chvatně povídá: „Zvedněte mu nohy, aby mu šla do hlavy krev."

Standa otevřel oči a vidí z té tmy nad sebou se naklánět Adamovu dlouhou tvář a zapadlé, pozorně mrkající oči. „Kde je... pan Hansen?" mumlal mátožně.

„Hier." Nad Standou se z černé tmy vynoří lesklý, ušmouraný nos, a tuhá ruka ho pleská po tváři. „Nicht ohnmächtig werden! Ist schon gut?"

Standa zvedá hlavu, aby se rozhlédl, — kde to jsem? U nohou mu klečí tesař, za ním Pepek, Andres, děda Suchánek, Matula — celá parta; je tu kolem natlačeno těch polonahých, ukoptěných těl, a všichni se tak zaraženě dívají, až to Standu mate. „Co... co to bylo?" vypravil ze sebe užasle.

„Detonace," řekl někdo.

„Tak vidíš, ty vole," vydechl zhluboka tesař a vstává. „A příště už nestrkej prsty mezi kopnu a pažiny, jo?"

Prsty ... pravda, to jsou prsty; Standa si teprve teď uvědomuje tu hroznou bolest v levé ruce; na čele mu vyráží studený pot, a někde v krku mu to tiše úpí.

„Bolí to?“ hučí Adam zblízka.

„Bo-bolí trochu.“

„Já skočím pro nosítka,“ vyhrkl Pepek a upaluje, krom těch škorní nahý, jak ho Pán Bůh stvořil. Martínek pečlivě skládá svůj kabát a košili a jako polštář je vsunuje pod Standovu hlavu. „Teď lež, jo?“

Adam se zvedá a povytahuje si kalhoty. „Tak je to jen levička,“ brumlá s úlevou a nasazuje si masku.

Standa se pokouší opřít se o pravý loket. „Tak ... jděte dělat, mládenci,“ koktá. „S-s-se mnou se nemusíte zdržovat.“

Někdo mu pohladil hlavu. „Jseš chlapík.“ Snad to byl Andres nebo kdo. Standa se chce podívat na svou levičku, ale má ji utaženou bílým kapesníkem, snad je to šátek pana Hansena; a zpod šátku mu čůrkem vyhrkuje krev. Krev — Standa nemůže vidět krev, dělá se mu mdlo; ale jenom ne omdlít, za žádnou cenu neomdlít, myslí si zatínaje zuby, aby si parta nemyslela —

„Radši ho posaďte,“ povídá Andres. „Při počvě jsou plyny.“

„Můžeš sedět, Stando?“ stará se Martínek. „Já tě posadím, nechceš?“

„Ne, já sám,“ brání se Standa. „Jen jděte,

já... já potom dojdu sám... jen se nestarejte —"

„Já tady u tebe zůstanu," drmolí ochotně děda Suchánek. „To víš, on se musí Adam podívat, jestli se nám to nezavalilo, že jo."

„My se taky musíme podívat," povídá váhavě Martínek a vyměňuje letmo pohled s Andresem. „Však oni pro tebe přijdou. Zatím se tu měj — Kafe bys nechtěl?"

„Ne, nic."

Matula sebou pohnul. „Kdyby... kdyby tu měl někdo kořalku," chrčel. „Vymýt... kořalkou. Nebo se vymočit na ránu. To se nejlíp vyčistí." Ještě přešlapoval a hladil si dlaní týl. „No jo," odchrchlal soucitně a hrnul se za tesařem.

Pan Hansen se naklonil nosem k Standovi, opřen dlaněmi o kolena, a díval se mu zblízka do očí. „No tak," vyhrkl po česku, „líp?" A radostně se zasmál.

Standa se usmál, ačkoli mu bolestí tekly slzy. „Líp, pane Hansene. Už je to dobré. Schon gut."

„No tak... vidíš," šklebil se pan Hansen. „Sie sind... ein... braver Kerl. Jo. Gut." A mávl rukou. „Muß gehen."

Standa se usmívá, pláče bolestí a kývá tělem, aby utišil tu bolest. „Vy jste na mne všichni tak hodní, dědo Suchánku!"

„Ale copak," žvatlá stařík, „nic si z toho nedělej, to se může stát každému. Jenom... po

druhé nic nechytej rukama, Stando. To žádný havíř nedělá."

„Když to padalo na pana Hansena," šeptá Standa.

„To je jedno. Havíř to musí mít v nohou. Jak něco padá, tak uskočit, to si pamatuj."

„A... jak se to stalo?"

„Ani ti neřeknu. Já jsem zrovna vylezl a sundávám si masku, když to žuchlo — a Adam letí za tebou, jejej, ten letěl! Člověče, to ti byl skok! No, a odtáh tě. A pak přiběhli ostatní —"

„A co říkali?"

„No to víš, nadávali. Zatracený nešika, kam ty pazoury strká! Opravdu, Stando, to nesmíš. Příště — to se musíš naučit: jen hlavu krýt a uskočit. Koukej, vždyť's vlítnul Hansovi rovnou do cesty; vždyť on se v cuku letu musel přimáznout ke stěně, aby do tebe nevrazil. — Ajej! Ajej!"

„Co?"

„Ale nic. Jenom Adam by měl už být na ortu, víš? Jestli se nám to zas při té šupě nezavalilo!"

„To by byl konec?"

„To by se muselo začít znova." Děda Suchánek kroutí lysinkou. „No jo, slyšet ho není."

Standa natahuje krk po místě, kde nastala detonace. Pokud v té tmě vidí, je jeho hunt s forotou vyražen z kolejí a vržen ke stěně, a kousek dál mezi zpřeráženými stojkami, pod prolomenými stropnicemi se kmitají kahany a třepetají

černé stíny; vrtí se tam kožená čepička pana Hansena a Andresův klobouk. Teď se odtamtud vynořil tesař a za ním zedník Matula; Martínek kývá na Standu a široce se usmívá. „Tak co, Stando? Už je líp?“

„Je. Spadlo vám to tam?“

„No jo. Máme paseku.“

„Tak co s tím budete dělat?“

„Bude se to muset spravit,“ povídá tesař klidně a jde pro své nářadí.

Standa kymácí tělem a chová tu levičku na prsou jako dítě panenku; ještě pořád mu bolestí vyhrkují slzy.

„To přejde,“ těší ho děda Suchánek. „Nahoře ti doktor ty prsty ustříhá, a pak se ti to spraví.“

Standa se přestal kývat. „Dědo,“ šeptal s očima vytřeštěnýma úděsem, „já přijdu o prsty?“

Děda Suchánek pokyvuje moudrou hlavičkou. „Inu, hochu, máš to tam rozmačkané, to ti je hrůza.“

„A co budu dělat?“ zajíká se Standa.

„To oni tě dají na jinou práci,“ konejší ho děda. „Jako toho Kafku, totiž Lojzíka; ten taky přišel o ruku, no, a teď dělá hlídače. Pořád lepší, než pobírat těch pár korun jako mrzák.“

Standa přestal plakat, neboť tohle je horší než bolest. Co budu dělat, bože, co budu dělat! Třeba to nebudou jenom prsty, ale celá ruka; a to všechno jen pro takovou hloupost — ještě budou všichni říkat: Zatracený kluk, kam strkal ty

pazoury! Standa je skoro omámen svým neštěstím; ale ze všeho nejhroznější je představa, že mu budou stříhat prsty; a z čista jasna to ze Standy nezadržitelně škytá suchým vzlykáním.

„No copak, copak," polekal se děda Suchánek. „Tak přestaň, Stando! Co já mám s tebou dělat, člověče! Koukej, Hans jde —"

Standa rázem utichl. Pan Hansen se nad ním zastavil, ruce za zády. „Už je líp? Jo?"

„Líp," vydechl Standa.

„No tak."

S druhé strany se rychle z bezedné tmy blíží tři světýlka, v čele Pepek, za ním dva muži s červenými kříži na rukávě. „Nemůžou skrz to dříví protáhnout nosítka," zlobí se Pepek. „Budou tě tam muset dovést, člověče."

„Já půjdu sám," ujišťuje Standa a zkouší postavit se na nohy; ale kolena pod ním povolují a hlava se mu točí.

„Jen se mne chytni kolem krku," pobízí ho jeden z těch mužů, „já tě povedu."

„Jo," kritisuje Pepek, „tam projdete dva vedle sebe, že jo; a ještě budete tancovat čtverylku, ne? To ti nepůjde."

„Tak jak ho mám vést?"

„Pusť," utrhl se na něho Pepek. „Koukej, ty samaritáne, takhle se vyhazuje z hospody, když někdo nechce. Vem mu jeho věci, jo? Dej ty pracky od těla, Stando!" A objal Standu oběma

rukama od zadu kolem pasu. „Můžeš hejbat nohama? Jo? Tak jde se!“

Standa, polo nesen, polo strkán, se bezmocně a zmateně ohlédl; ale pan Hansen zvedá prsty ke kožené čepičce, děda Suchánek mává rukou, prachař Andres salutuje, Martínek se zastavuje se svým nářadím, zdař bůh, Stando, nazdar, Stando, žádný strach, hochu, byl jsi chlapík; a Pepek ho nese kolem pasu jako páпěrku tím lesem podražců a vzpěr. „Tak,“ zasupěl Pepek, „tady se polož na nosítka a koukej mazat do špitálu.“

„Děkuju ti, Pepku,“ řekl Standa dojatě.

„No jo,“ uryl Pepek a odchrchlal. „Tak tě bůh, Stando.“

Dva horníci samaritáni nesou Standu na nosítkách jako svátost. Teď, když tu není nikdo z party, bolí Standu ta ruka o mnoho víc, až syká bolestí; nad sebou vidí ve vrtivém svitu kahanů samé dveřeje a pažiny, co jich je, lidi, co tu je toho dříví, vždyť je to jako dřevěný tunel; a co na nich visí těch zsinalých hub, některé veliké jako hovězí plíce, některé jako provázky a někdy jen takové jemné vločky, jako jinovatka. Ten dlouhý bledý člověk otvírá před nosítky dřevěná vrátka dokořán. „Zdař bůh,“ zdraví a salutuje. „Zdař bůh,“ mumlá Standa a cítí se najednou nesmírně důležitý. A zase ty stropnice, Standa je chvíli počítá, ale pak se mu to pomátlo a zavřel oči. Když se probudil, nesli ho

už tou nekonečnou klenutou chodbou, nad ním řetěz žárovek, — to svítí jen pro mne, myslí si Standa pyšně; jen kdyby ta mrcha ruka tak nebolela!

Už jsou na narazišti. „Zdař bůh," salutuje muž u klecí; samaritáni se sklánějí, aby Standu zvedli s nosítek, tak, pozor, chytni mě kolem krku, jen pozor, a opatrně, skoro uctivě ho vedou do klece. Standovi se točí hlava, visí někomu na krku, ale při tom mu je nesmírně povzneseně, ani už skoro neví, že ho ta ruka mučivě bolí. I ta klec vyjíždí nějak pomalu a slavnostně, Standovi se dělá příjemně slabo — „Honem, napij se," povídá ten druhý samaritán a podává Standovi k ústům čutoru. Standa to polkl a zakuckal se, byl to koňak; a hned se mu začala hrozně točit hlava blahem a bolestí. „To byla... detonace, víte?" brebentí rozčileně. „Najednou to zapraštělo a... a... a štrop padal, štrop." Standa si uvědomuje, že říká štrop místo strop, a chce to napravit. „Štrop, víte?" opakuje. „Štrop." Sám se teď tomu musí smát. „Štrop," škytá ještě jednou a nahlas se řehtá, až mu to v té ruce bolestně cuká. „No tak, no tak," bručí konejšivě ten samaritán, co mu Standa visí na krku, a bere Standu pevně kolem pasu.

„Člověče, já tě mám taky rád," vyhrkl Standa slavnostně.

Klec se zastavuje a dva samaritáni vyvádějí Standu ven. „Zdař bůh," povídá někdo a salu-

tuje. Vždyť je ještě den, žasne Standa a mhouří oči jako sova, jak je možné, že je ještě den! „Kolik je hodin?“ ptá se.

„Bude šest. Pozor, sedni si.“

„Co to je tady za krev?“ ukazuje Standa na zem u svých nohou a chmuří se. Měli by ji utřít, co je to za pořádek!

„Tak, teď se polož!“

„Proč?“

„Na nosítka, my tě odneseme.“

Standu nesou po nádvoří; u mřížových vrat Kristiny zevluje několik lidí — Jednou tady někoho nesli, vzpomíná si Standa zmateně, bože, kdy to bylo? Vždyť tady čeká i ambulance, ti dva zvedají nosítka a pomalu, pomalu je vsunují do vozu. Koho to tehdy nesli, hloubá Standa, a kdy to vlastně bylo?

Vůz se Standou se rozjel; a Standa, vozač první party, počal znovu nesnesitelnou bolestí kvílet jako dítě.

XXIII.

„Podíváme se na to," lomozil tlustý primář. „Nebojte se, chlapče, nebude to bolet. — Tak honem, sestro, svléknout, vykoupat a potom na sál!"

Standa se zoufale stydí, když ho dvě čisťounké sestry svlékají z kalhot a ponožek a vedou do vany. „Já půjdu sám," brání se, ale nedá se nic dělat; už ho mydlí a drhne taková veselá tlustá maminka s lesklými tvářemi. „Hned to bude," směje se a vytírá Standovi i nos mezi očima.

„Ale prsty si nenechám stříhat," ujišťuje Standa ponuře, odhodlán bránit se na život a na smrt, kdyby na něho ten tlustý doktor šel s nůžkami nebo čím. Ale když ho dovedli na sál, kleslo mu srdce nadobro; sedí na krajíčku židle a úzkostlivě mžiká. Jde k němu nějaký mladý doktor v bílém plášti. „Poslouchejte, neměl jste někdy záškrt nebo tyfus?" ptá se jako mimochodem.

„Neměl," mumlá Standa poděšeně.

„Tak vám dám injekci proti tetanu," povídá mladý doktor spokojeně a beze všeho spěchu si

chystá nějaké věcičky. „To nebude bolet.“ Natírá Standovi paži něčím studeným a potom se blíží s tenkou jehlou; Standa má hrozný strach. „Teď držte,“ hučí mladý doktor, bere Standovo maso mezi dva prsty a silně, rychle do něho vráží jehlu. Standa tlumeně zařval.

„No no,“ bručí mladý doktor. „Takové poranění jste vydržel, a teď brečíte při injekci!“

Standa je na rozpacích; jak mu taky říci, že *tam* byla při tom celá parta, kdežto tady je na to člověk sám; to je, pane, veliký rozdíl! Ale už se do dveří valí ten tlustý, hartusivý doktor v bílém plášti, a za ním dvě bílé sestry jako ministranti. V Standovi hrklo. „Tak položit,“ křičí tlustý primář a jde si ještě jednou umýt ruce; a než Standa pochopil, co se děje, už leží na nějakém stole a vidí nad sebou bílý strop; při tom se mu zmateně zdá, že k tomu stolu šel sám pokorně jako ovce a že mu jen někdo pomáhal lehnout. Ale to už má Standa na nose něco mokrého, a někdo mu říká, dýchejte zhluboka a počítejte do dvaceti. Standa začal počítat, ale pak si vzpomněl na ten štrop a dal se do řehotu. „Štrop padá, štrop. Pepku, to je štrop!“ Standa škytá smíchem. „Kudla, kudla, Andres je mrňous a kudla! Martínku, zpívej — Modré oči,“ začal hulákat Standa, „proč pláčete, vždyť vy moje nebudete!“ Zatím cvakaly nějaké nástroje, podržte to, sestro, povídá někdo rychle; a Standa zpívá: „Nebú-deté — a né-smíté, marně si ná

mě mý-slité. Zpívej, Martínku, ty kluku zlatá!" Nůžky, říká někdo. „Stavěli tesaři zedníkům lešení," rozezpíval se Standa, „na něm se prochází moje potěšení. Moje potěšení s modrýma očima —" Držet, povídá někdo, a nad Standou se zavřelo bezvědomí.

Když se probudil, měl nad sebou nějaký jiný bílý strop a ležel v bílé posteli. Vedle postele stojí ta bílá tlustá sestra a drží v ruce sklenici s něčím nažloutlým. „Tak tohle teď vypijte," řekla, „a pak dobrou noc." Standa dychtivě vypil hořkou sklenici a klesl zpátky na polštář. Všechno tu nějak smrdí jodoformem nebo čím, ale to už je jedno. Někde daleko to bolestně cuká, to snad je ta ruka; Standa ji zvedá a objevuje, že má místo ruky něco jako ohromné bílé poupě z fáčů.

„Bolí to?"

„Nebolí." Jen když tam už nejsou ty krvavé prsty, myslí si Standa ospale. „Kolik je hodin?"

„Půl osmé."

Půl osmé. Půl osmé. Za půl hodiny bude teda po šichtě. To nás přijde vystřídat jiná parta. Hlásí se palní dozorce Andres, lamač Adam, lamač Suchánek, tesař Martínek, zedník Matula, mladolamač Falta a vozač Půlpán Stanislav. Gut. Gut. Nejdřív přijde pšouk od havíře, pak dlouho nic a pak teprve vozač. Vozač Půlpán Stanislav. Jseš chlapík, Stando; ale to se nauč — hlavu krýt a uskočit. Ne, tak to není, to je

jinak, — jak to říkali? Aha, počítat do dvaceti a zhluboka dýchat. Zhluboka dýchat. Jedna, dvě, tři —

A vozač Půlpán Stanislav usnul jako malé dítě.

XXIV.

Když se ráno probudil, bylo mu vrnivě blaze; dnes nemusím do školy, myslí si rozkošnicky a zavírá znovu oči. Pravda, ta ruka bolí, ale nějak vzdáleně, jako by nebyla docela jeho; a v břiše má pocit prázdnoty jako vykuchané holoubě. I otevřel oči a dívá se kolem sebe: bílý pokojík plný světla, oknem je vidět koruny stromů, u protější stěny druhá bílá postel, ale prázdná; u hlav noční stolek se sklenicí vody a bílým kapesníkem, dokonce zvonek je tam — no, nádhera. Standa si zase lehl, to velké poupě z bílých fáčů si položil na prsa a slastně se protahoval. Co by se asi stalo, přemýšlí, kdybych zazvonil na ten zvonek; třeba by někdo přiběhl a zlobil by se, — co to děláte, v závodním špitále zvonit! — To já jsem nezvonil, bránil by se Standa. Ale kdyby mu aspoň někdo řekl, kde tu je záchod!

Standa zívá, neví, co ze samého blahobytu počít. Já přece jen zazvoním, říká si, však uvidíme, co to bude dělat. Kratičce, nesměle stiskl knoflík zvonku, a nedělalo to nic, žádný poplach;

bylo příjemné, světlé ticho, jen někde daleko huhlají hlasy a přebíhají něčí kroky. Standa si oddychl; ale najednou je slyšet klap klap podpatků, a do dveří vstupuje ta druhá, ta drobnější ošetřovatelka a opatrně nese tác. „Dobré jitro," povídá přívětivě, „jak jsme se vyspali?"

Standa se posadil a honem si upravuje na prsou košili. „Ale dobře," brumlá a kaboní se samými rozpaky; vzpomněl si, že ho ta bílá ošetřovatelka včera svlékala až na kůži; jenže sestřička si jeho mračení ani nevšimla a pozorně mrkajíc dlouhými řasami klade tác na noční stolek. To snad není pro mne, lekl se Standa. Konvice s čajem, na talíři míchaná vajíčka, ještě jeden talířek s plátkem šunky, a ještě krajíc chleba s máslem — Bílá sestřička mžikla jakoby nic na Standovu ovázanou ruku. „Já vás nakrmím, nechcete?"

„Ne, já sám," brání se Standa s čelem svraštěným.

„Tak vám podržím talíř." A už sedí na kraji postele a podává Standovi lžičku a talíř s vajíčky.

Co dělat, Standa musí jíst, když mu to ta ošetřovatelka drží u nosu; mračně cpe do sebe vajíčka, skloněn nad talířem, div se nedotýká čelem jejího ramene. Vidí její bílé, hladké prsty, jak drží trpělivě talíř, vidí mírně oddechovat její drobné, mladé prsy pod škrobenou zástěrou. Rychle jí vzhlédl do tváře; měla oči sklopené

na ten talíř a pod nimi modré kroužky v průsvitné líci. Usmála se mile na Standu, ale oči nezvedla. „Měl jste už hlad, že?"

„Mm," bručí Standa s plnými ústy a sklání se nad talíř. Jaké má perleťové nehty, a ty tuhé bílé manžetky na zápěstí — ještě nikdy Standa neviděl tak pěknou a jemnou dlaň; vlasy mu padají do čela, jak se kloní nad tím talířem, a cítí v nich její slabounký dech, až ho mrazí. Kruci, kdyby těch vajíček tak neubývalo! Standa se krmí co nejpomaleji —

„Už nechcete?"

„Mm." Zrovna musí mít plnou hubu! Sestřička odkládá talíř a nalévá Standovi zlatý čaj, mžiká dlouhými brvami a pootvírá úzké rty, pozor, nepřelít! „Hodně cukru?"

„Ještě," mumlá Standa, jen aby znovu viděl, jak klouže bílá kostka cukru z jejích tenkých prstů. Sestra se přívětivě dívá šedivýma očima, jak Standa pije. „V jedenáct hodin bude převaz."

„Mm." Standa si opařil hrdlo čajem, až se mu oči zalily. Sestřička zatím krájí chléb a šunku na pěkná sousta. „Tak, otevřít," povídá a mezi dvěma doušky čaje strká Standovi do úst kostky chleba s máslem; dívá se mu jasnýma očima do úst a pozorně mrká, — zřejmě nemyslí na nic, než aby jedl. Standa otvírá ústa, jako když ho maminka krmila; mračí se hrozně a polyká, že se udusit může. Je to totiž taková báječná hra: vždycky, když mu sestra chce dát

sousto do úst, pootevře sama maličko rty; Standa už na to čeká, poslušně otevře hubu a šups, už tam má sousto; pak zapíjí čajem, a sestřička zatím bere do prstů novou kostku chleba a trpělivě čeká. Standovi je k umření blaze; jako by byl maminčino malé dítě a při tom — nu, takové příjemné je to. Tak, to už je poslední sousto, naposledy se ty lehké konečky prstů dotkly Standových rtů; a Standa polkl celé sousto, až mu oči vylezly z důlků.

Sestra se přívětivě dívá na Standu a usmívá se. „Jen když vám chutnalo." Má z toho zřejmě radost, jako by to byl bůhvíjaký úspěch; a Standa by byl ochoten sníst ještě tři takové snídaně, aby se jí zavděčil. Bílá sestřička rychle a opatrně rovná nádobíčko na táce. „Bolí ta ruka?"

„Nebolí."

„Chtěl byste ještě něco?"

„Ne, nechtěl."

Ošetřovatelka už je pryč, Standa se labužnicky natahuje v posteli a ukládá si na prsou to cukající poupě z kalika. — Jí se přece nemohl zeptat, kde je záchod; snad až půjde k tomu převazu — Ani oholený nejsem, mrzí se Standa a ohmatává si pod nosem a na bradě těch pár štětinek; škoda, že tu není zrcadlo!

Otvírají se dveře a k Standovi se loudá ten mladý doktor v bílém plášti a s balíkem novin

pod paždí. „Tak co, jak je?“

„Děkuju, dobře,“ mručí Standa. „Prosím vás ... kde je tady záchod?“

Doktor mu zrovna zastrkuje pod paždí teploměr. „Vždyť máte pod postelí, ne?“

„To já nechci,“ brání se Standa.

„Tak tedy na chodbě, a vlevo. Plášť máte tamhle.“ Mladý doktor se postavil k oknu a díval se do korun stromů. „Vy se znáte ... s panem Hansenem?“

Standa soustředěně tiskne teploměr v podpaží. „Ne, jenom tak ... z Kristiny. Jednou jsem mu držel tyčku —“

„Že se po vás telefonicky ptal.“ Doktor chvilku mlčí a dívá se z okna. „On je ... Jeho otec má ve Švédsku uhelné doly. Pan Hansen pracuje na nějakém důlním patentu, prý to má být něco velikého —“ Doktor bubnuje prsty na okno. „Já myslel, že se s ním znáte. Nebo ... s jeho paní.“

Standa mlčí a vší silou tiskne paži k tělu.

„Tak ukažte!“ Doktor se obrátil a bere od Standy teploměr. „Nu, nic. Máte to dobré. Tady vám pan Hansen posílá noviny, abyste měl co číst. O jedenácté ... máte jít k převazu.“

*

Standa leží v bílé posteli jako pán a probírá se v té hromadě novin. Nač si pan Hansen ne-

vzpomněl, myslí si přetékaje vděčností; opravdu, to od něho je — no, kde by to člověk čekal! Standa ty noviny ani nečte, má jenom radost, že jich je tolik. Ale co, je-li i v těch velikých pražských listech něco o katastrofě na jámě Kristině?

Pravda že je, a celá spousta. Všude kratší nebo delší vylíčení, tuhle dokonce s nápisem: Důl smrti. „Šachta Kristina si vyžádala nové hromadné oběti!“ Prý pobouření v osazenstvu a prudké stížnosti na nedostatečná bezpečnostní opatření. Uklidňující výklad revírního úřadu. V parlamentě podána pilná interpelace. Ministerstvo vysílá zvláštní vyšetřovací komisi — (Tak to byla docela veliká věc, žasne Standa a cítí nad tím cosi jako rostoucí pýchu.) „Záchranné práce v severním úseku pokračují horečně ve dne i v noci,“ čte Standa se srdcem vzrušeně tlukoucím. „Trvá naděje, že se bezpříkladně obětavé práci horníků podaří vyrvat zasypané kamarády z jejich živého hrobu. Jsou to, jak jsme již ohlásili, dozorce Josef Mádr, otec tří dětí, důlní tesař Jan Ramas, otec jednoho dítka, a Antonín Kulda, otec sedmi dětí.“ „Heroický boj s podzemím,“ čte Standa jinde a kývá si pochvalně hlavou. „S nasazením vlastního života se vrhají záchranná mužstva do sesutých šachet.“ (To nejsou šachty, opravuje Standa, to jsou třídy na horizontě; ale jináč je to svatá pravda, — to bude parta koukat!) „V průběhu záchranných

prací v nejnebezpečnějším úseku detonačního pole se zvláště vyznamenal mladistvý hrdina —“ Standa se posadil, zamrkal, a skoro se mu zastavilo srdce. Počkat, počkat; zhluboka vydechnout a znovu číst: „... v nejnebezpečnějším úseku detonačního pole se zvláště vyznamenal —“ Počkej, jen klidně! A Standa pomalu, se svraštělým čelem slabikuje: „... se zvláště vyznamenal mladistvý hrdina, sedmnáctiletý vozač Stanislav Půlpán, jenž utrpěl vážné zranění; dále horníci Václav Bruner a Ant. Holý, kteří byli dopraveni do nemocnice s otravou důlním plynem.“ Tak tady to máme: mladistvý hrdina Stanislav Půlpán; černé na bílém to tu stojí, a víc už nevykoukáš.

Tady to máme; a mladistvý hrdina se musí položit, tak slabo mu je. Hergot, kdo to tam dal! A co tomu řekne naše parta — člověk udělá volovinu, chytá se stropu rukama, a ještě to dají do novin — prý hrdina! Celá první parta se teď Standovi vysměje; pěkný hrdina, pazour si uskřipne, místo aby strkal vozejk, jak se patří! Dědu Suchánka to zasypalo a leze tam znovu; a vidíš — žádný hrdina. Nebo Martínek. Spadne mu na hlavu kopna, Martínek zamrká a řekne, kruci, to byla síla, a jde dělat dál; a nikdo neřekne, hrdina. A Standa tady leží jako baron a vajíčka žere — no, hrdina, jen což děláš! Standa se strašlivě stydí před celou partou, bezmála by brečel hanbou. Co si pomyslí parta,

— každý udělal stokrát víc, i to zvíře Matula, i Pepek se svou držkou; a zrovna jemu, Standovi, se tohle musí stát!

Standa leží a mrká pokořeně do stropu; ta ruka ho cukavě bolí, ale to je jedno, patří mu to. Čemu se vlastně říká hrdinství, myslí si zahanbeně. Po celou dobu se tam dole bál, plné kalhoty strachu měl a tak tak že odstrkal těch pár mizerných huntů; a pak z blbosti, protože se dosud v dolech neotrkal, běží a nastavuje pracky — ještě panu Hansenovi se připletl do cesty, že málem nemohl odskočit! Tedy tohle bylo hrdinství; ale jít se sbíječkou do té zabořené chodby a potit se v masce, jako Adam nebo ten breptavý děda Suchánek, to není hrdinství, to je jenom obětavá práce. Standa si zvedá před oči svou zavázanou levičku. Tak tohle je tvé celé hrdinství, — na, tu máš! A Standa se skoro mstivě tluče tou rozdrcenou rukou do prsou. Tu máš, ať tě to aspoň bolí! Ježíši Kriste! Standa tiše vyje děsnou bolestí a cpe si roh polštáře do úst, aby to nikdo neslyšel; z očí mu proudem vytryskly slzy.

„Máte návštěvu," hlásí někdo horlivě ve dveřích.

Mladistvý hrdina se rychle posadil a utíral si slzy. „Koho — koho?" Stojí tam ta tlustá ošetřovatelka a vypadá skoro slavnostně. (Jen aby to nebyl nikdo z party, děsí se Standa.) Zatím to už z dálky pěkně zavonělo, a do dveří s kýv-

nutím dlouhého krku vstupuje paní Hansenová. Má plnou náruč těžkých růžových poupat, stojí uprostřed pokoje a něco hledá.

„Jo, židli," vzpomněla si tlustá sestra, a za chvilku je tu se židlí a staví ji k Standově posteli. Zatím Standa s otevřenými ústy poulí oči na mladou Švédku; ani neví, že mu ještě vyhrkávají žalostné slzy. Bože, ta je krásná!

Paní Hansenová si chvatně sedla k Standově posteli. „Tady máte," řekla německy a položila rychle ty růže na Standovu pokrývku. „Za to, co jste udělal... co jste chtěl udělat pro Axela. Děkuju vám." Mluvila rychle, všechno dělala nějak rychle, že Standa stěží stačil ji sledovat. Teď teprve zvedla hlavu a usmála se; Standa si honem rovnal rozhalenou košili na prsou a něco mumlal, ale paní Hansenová se na něho rychle a pozorně podívala. „Vás to bolí! Lehněte si, hned si lehněte!"

„Nein, nein," brání se Standa.

„Musíte si lehnout! Axel mi říkal, že jste mu chtěl nad hlavou zadržet strop — To je od vás tak krásné! On mi o vás povídal už dřív — často o vás mluvil. Axel je — nu, vždyť vy víte." Sklopila oči. „Já jsem nesmírně ráda, že ho tady mají lidé tak rádi. On je... hrozně milý, že?"

„Ja," vydechl Standa šťastně a přitáhl si pokrývku až k nosu, aby nebylo vidět, že není oholený.

„Jako malý hoch. Vždyť ho znáte. Axel je

dítě. Až ho poznáte blíž — To přece víte, že pracuje na nějakém důlním vynálezu, ne?"

„Ja."

„Celé noci, celé noci nad tím sedí a kreslí; a ve dne vězí v tom dole — Nikdy mi nechtěl ukázat, jak to tam pod zemí vypadá. Nechce mě vzít s sebou; říká, že to horníci nemají rádi, já míním, ženské návštěvy — Je to pravda?"

„Ja."

„Musí to být hrozný život, tam dole. Já byla učitelkou, dvacet dětí jsem měla ve škole, nahoře nad Vassijaure, až docela za polárním kruhem, víte, kde už jsou jen sobi a skřítkové; učila jsem tam číst takhle maličké laponské špunty. Byli strašně milí a chytří. Máte rád děti?"

„Ja."

„Musíte k nám přijít na čaj — později," usmála se. „Já vás mám ráda, protože máte rád Axela. A chtěl jste mu zachránit život, to je od vás hrozně slušné. My jsme tady tak sami — To přece víte, proč jsme odešli ze Švédska, ne?"

„Nein," praví Standa váhavě.

„Částečně... pro některé Axelovy názory, ale hlavně proto, že se chtěl se mnou oženit. Prostě si to vzal do hlavy, a jeho rodina mu to chtěla rozmluvit. Tak jsme se vzali a šli jsme — Všichni tady jsou k nám ohromně hodní, ale já bych chtěla, aby se Axel víc stýkal s lidmi, že?

Zvláště teď, když... nebudu mít na něho tolik pokdy. Hrajete tennis?"

„Nein. Bohužel ne."

„Škoda. Předevčírem večer Axel říkal, že musí jít za svou partou do hospody. Hrozně se těšil. Vypravoval mi o vás všech, jací jste milí a vůbec. Pan Martínek, pan Adam, pan Matula a všichni. Já jsem nesmírně ráda, že má takové kamarády; jste tak hodní, že jste ho vzali s sebou! Teď si zpívá po celý den, co u vás slyšel — Děsně falešně zpívá. Někdy vám zazpívám něco švédského nebo laponského — až později, víte?"

„Ja," mumlá Standa blaženě a může nechat oči na té živé dívčí tváři; má drobátko šikmo položené oči, ale ukrutně jí to sluší.

„Mně říkají Helga," vyhrkla nesouvisle a utkvěla těma rusalčíma očima v okně. „Já jsem tak ráda, že jsem poznala ženy vašich kamarádů — tam u vrat. Všechny se tak bojí o své muže — Řekněte mi... upřímně, jako přítel: je to tam dole... hodně nebezpečné? Já míním tam na té Axelově chodbě... a vůbec."

„Nein," ujišťuje Standa horlivě. „Vůbec ne."

Paní Hansenová se pořád tak nehnutě dívá, rovná a dívčí. „Děkuju vám. Já totiž... To přece vidíte, ne?... že budeme mít dítě," řekla jasně a soustředěně.

Standa si neví rady, co na tohle říci; je nesmírně zmaten a dojat, že mu to tak prostě a

rovnou řekla — jako příteli, jako dospělému muži; a při tom z ničeho nic ho zalila jakási mužská radost. Tak vidíš, budou mít dítě! To bude parta koukat! Jenže to já nikomu neřeknu, budu to vědět jenom já sám —

„Prosím vás,“ drolí paní Hansenová chvatně, „řekněte jim, aby dávali na Axela pozor! Když tam teď nebudete vy —“ Usmála se na Standu zarosenýma očima. „Já vím, vy si myslíte, že jsem hloupá. To dělá ten stav. Hu,“ otřásla se v ramenou. „Axel nesmí vědět, že se bojím. Tyhle růžové keře jsem si dala poslat ze Švédska,“ obrací honem řeč jinam, a najednou se zarazila a vyskočila. „Jsem já to husa! Chtěla jsem vám přinést broskve, a někde jsem je nechala ležet! Všechno teď nechávám ležet, k ničemu nejsem —“ Z čista jasna se jí vyronila z těch šikmých očí drobná slzička a čile jí stékala po tváři.

Standa se posadil. „Proboha, neplačte,“ vyrazil ze sebe zamračeně.

Paní Hansenová se nervosně zasmála. „To nic není, to přijde desetkrát denně. Já vím, že jsem protivná.“ Najednou se sklonila a beze všech okolků políbila Standu vlaze na čelo. „Děkuju vám,“ vydechla, „byl jste hrozně hodný.“

Standa sedí na posteli a dívá se za ní s otevřenými ústy. Zbývá tu ještě nějaká nevýslovná vůnička po paní Hansenové a těžká vůně červených růží. Standa je jako omámen a tak šťas-

ten, že nesmírně zvážněl; celou postel má pokrytou těmi novinami a růžemi.

Dveře se otevřely a dovnitř se klackuje mladý internista v bílém plášti. „Měl jste návštěvu, že?“ povídá jakoby lhostejně a přistoupil k Standově posteli. „To vám přinesla... paní Hansenová?“ ptá se a bere roztržitě do ruky jednu červenou růži. „Měl byste si je dát... do vázy, ne? Já vám nějakou pošlu.“

Standa neví, co říci; mladý doktor si hraje s tou růží a taky asi neví, co říci, jen mu to cuká ústy. „Prosím vás... jak se vlastně jmenuje paní Hansenová?“

„Helga.“

„Helga,“ šeptá doktor a ústa se mu křiví; vypadá, jako by chtěl tu růži políbit nebo co.

Standa se na něho vážně a překvapeně dívá; je to hezký člověk s uzavřeným obličejem a rovnými ústy —

„Budou mít dítě,“ vyhrkl Standa.

„Tak?“ Mladý doktor pomalu položil tu růži mezi ostatní a obrátil se k oknu. Teď tam stojí a dívá se ven, snad ani nedýchá. Standa taky téměř nedýchá a tichounce rovná ty růže na posteli. To jsou věci, myslí si skoro smutně. To jsou věci!

„Děkuju vám,“ řekl mladý doktor suše a šel kvapně ven, až za ním ten bílý plášť vlál.

XXV.

„Tak pojďte, vy hrdino," halasil tlustý primář, „ať se vám na to podíváme. Ukažte sem tu požehnanou ručičku. Sestro, podržte ji!"

Tlustý doktor funí a rychle odvíjí fáče, je jich snad pár set metrů. Standa si netroufá se tam podívat a jenom křečovitě drží. Nesmím ani pípnout, myslí si, i kdyby to sebe víc bolelo. Teď doktor strhuje nějaké přilepené obvazy, bolí to pekelně, mladistvý hrdina zatíná zuby a cítí, jak se mu víčka třesou mdlobou. Musím to vydržet, musím to vydržet, opakuje si zoufale, a přece jen táhle zavyl.

„Už to je," broukl doktor konejšivě, a lehce, obratně sundává dyhu, na které leží ta rozmačkaná ruka. Brejle si posunul na čelo a div nestrká nos do toho červeného tam dole, a mírně funí. Standa úzkostlivě mrká na jeho tučný týl, porostlý bílými vlásky; ale zátylek nic neříká, i zvedá Standa oči k té malé bílé sestře. Drží mu loket a pozorně mžiká jasnýma, šedýma očima na to hrozné a krvavé tam dole; právě tak přívětivě se mu dívala do úst, když ho krmila.

„Mno, mladíku," ozval se tlustý doktor, „nemáte to tak zlé. Teď musíte chvilku držet. Já

bych vám sic mohl dáti novokain, ale — Vydržíte to?"

„Vydržím," mumlá Standa odhodlaně a zavírá oči co nejpevněji.

„Tak dobře. Pincetu, sestro!"

Standa rychle dýchá. Vydržím, vydržím — mládenci, parto, Pepku, Jendo — jenom nekřičet, jenom to ne —

„Nůžky!"

Malá sestra má ústa samou horlivostí pootevřena a pozorně mžiká na to, co tam ten doktor dělá; jaké má dlouhé řasy, myslí si Standa a při tom křiví hubu hroznou bolestí. Krátce se na něho podívala a maličko se usmála.

„Vatu!"

Standa vraští čelo, cítí, že na něm vyráží studený pot —

„Klíšťky!"

Něco zachrustělo. Standa přece jenom sykl mezi stisknutými zuby a zakolísal.

„Chlapík," bručí doktor a rychle něco dělá. „Už to bude. Jehlu!"

Křečovitý stisk zubů povolil, Standa rychle oddychuje a cítí, že se mu zase vrací krev do tváří. Doktor bystře vzhlédl od své piplačky — „Utřete mu čelo, sestro!"

Vzala kus vaty a přejela mu čelo a kruhy pod očima, pozorně mžikajíc. Standa si zhluboka oddychl. Už je to lepší.

„Chvilku počkejte," řekl doktor a šel si ještě

jednou umýt ruce. Co ještě bude, trne mladistvý hrdina hrůzou, co zas se mnou budou dělat! Křečovitě polyká, aby se nedal do pláče, a obrací hlavu k oknu; ale doktor vesele šplouchá a funí téměř potěšeně. „Tak, teď vám to zavážeme, a na nějaký čásek máte pokoj. Sádru, sestro! A vaselinu!“ Tlustý doktor čile natáčí metry fáče na Standovu levičku, zasmrdělo to jodoformem, ale už je tu veseleji.

„Nač je to prkénko?“ osmělil se Standa.

„Abyste nemohl hnout rukou,“ bručel doktor. „Potom si zas dáme práci s tím, abyste tím pařátem mohl hýbat. To není jen tak, mládenče, být hrdina; to obyčejně bolí — a doktoři s tím mají páračku. Tak.“ Tlustý doktor se spokojeně dívá na své dílo; místo ruky tam má Standa obrovskou bílou palici, že by jí snad mohl vola zabít. Však také je Standa na ni hrd, dívá se na ni a zvedá ji —

„No?“ řekl tlustý doktor s uspokojením. „A teď pojďte se mnou, ale nemusíte se bát.“

Standa má kolena změklá, jako z rosolu, a následuje hrozně nerad spěšného primáře do jeho ordinace. Doktor něco hledá ve skříni s lesklými chirurgickými nástroji, a mladistvému hrdinovi znovu klesá srdce do kalhot; ale je to jen láhev koňaku a dvě sklenky. Tlustý doktor je naplnil s neobyčejnou čilostí. „Vypijte to, mladíku, jste ještě zelený. A posaďte se!“ Hbitě překlopil do sebe sklenku, zachrchlal a

nalil si znovu; načež si oběma rukama nadzvedl břicho a sedl si široce rozkročen na kraj otáčecí židle. Standa nesměle olizuje svůj koňak a dívá se po očku na starého dobráka.

„No tak," začal primář a narovnal si slavnostně brejle. „Člověče, pan Hansen má o vás veliký zájem a... jste tu vůbec jako na první třídě. Můžete si poručit, co chcete jíst, a vůbec. A pospíchat odtud nemusíte, abyste věděl. Ne že byste s tou ručičkou musel ležet — I na procházku si můžete jít, ale po šesté večer být u nás, víme? To je k vůli pořádku."

„Prosím, pane primáři," koktal Standa, „a — nebudu na tu ruku mrzák? Budu moci ještě něco dělat?"

„Co? Mrzák?" rozkřikl se tlustý doktor. „Člověče, vždyť vám na každém prstě zůstala nejmíň jedna falanga! Jenom šest článků máte pryč! Koukejte se, mladíku," a zamával zavalitými pažemi jako pinguin křídly. „Tomuhle se ještě pořád říká zlaté ruce!"

Standa až zamrkal, neboť po prvé se osmělil podívat se na ruce chirurgovy; vlastně to nebyly ruce, ale jen bachraté, neforemné polštářky s kusými pahýly — jako krtonožka, myslel si Standa; a ty krátké paže, — vždyť ten chudák snad ani nemůže ty pracičky na břiše sepnout!

Doktor zatřepal tlustými pahýly prstů před špičkou Standova nosu. „To je od roentgenu, kamaráde. Žádné hrdinství, pane. A vidíte, ještě

pořád lidé chodí k starému doktorovi, aby je řezal. Budete-li moci ještě pracovat! K smíchu!" Vydobyl odněkud veliký kapesník a silně se vysmrkal. „To se ví, hunty už strkat nebudete. A fárat, myslím, už taky nebudete muset. Oni mi telefonovali z ředitelství — Člověče nešťastná, vždyť vy jste prý študovaný člověk!"

„Já... totiž jenom pět tříd reálky," vykoktal Standa.

„No tak vidíte," zlobil se tlustý doktor. „To byste měl dodělat, mladíku. To byste měl rozhodně doštudovat... a udělat si maturitu. Oni telefonovali, že vás třeba dají do kanceláře, až se vyhojíte. Kancelářskou práci dělat můžete, — to víte, moc tititi vám nenasypou, ale o něco víc snad dostanete než jako vozač, ne? A hlavně — můžete při tom privátně študovat, co? Ne?"

„Já nevím," zajíkl se Standa.

„Abyste věděl," vyhrkl starý doktor, „sám starý pán vám to vzkazuje."

„Pan ředitel?"

„No ano. Prý už řekne mladším inženýrům, aby vám sem tam pomohli a poradili — Jen berte, člověče, vždyť je to nic nestojí! A až uděláte maturitu, — no, to se potom uvidí; prý mají nějaká stipendia na montánní akademii nebo jak se to jmenuje. Já bych si to na vašem místě ani moc nerozmýšlel," mínil tlustý doktor, nadzvedl si rukama břicho a vstal. „A teď palte, mladíku; já mám co dělat."

XXVI.

Standa leží v posteli, ne že by to muselo být, ale aby se mu líp přemýšlelo; mimo to je tak hrozně najeden, že mu je leno. Slavně ho v poledne nakrmili, jen co je pravda; kuřátko měl, závin a kde co; ta drobná sestra mu všechno nakrájela a talíř mu držela až u nosu, zatím co ta tlustá se uvelebila na židli, zkřížila ruce pod mateřskými prsy a chtěla vědět všechno možné: odkud a jak, co nebožka maminka, co teta, co paní Hansenová a tak. Na nočním stolku stojí ve velké porculánové odměrce ohromná kytice rudých růží a láhev s červeným vínem — to prý jde na krev. A taky jen tak náhodou to číslo novin, co v něm je článek o jednom mladistvém hrdinovi. Třeba se ta drobná sestřička zeptá, co to tu máte za noviny? — To nic není, řekl by mladistvý hrdina zamračeně, je tam něco o Kristině, ale ani jsem to ještě nečetl; nechcete se na to podívat? — A ona by tady stála a četla by to, pozorně by mžikala těmi dlouhými řasami, mrk, mrk —

Inu, nezeptala se, a Standa leží příjemně na

znaku, dívá se do stropu a přemýšlí o svém osudu. Tak tedy mrzák, myslí si odevzdaně, ani za vozače se už nehodím. Co dělat, musím teda do kanceláře. Taky už jsem býval v kanceláři, nad modráky jsem se hrbil a ještě po celé večery dřel doma z učebnic — Ono se řekne, privátně doštudovat! Já už jsem si toho líznul, pane; a nic z toho nebylo. Já vím, jaká je to radost. A ještě dva, tři roky se s tím otravovat, — copak, já to vydržím, myslí si Standa smutně a rozumně; ale nebude to žádný med. Budu se muset pořádně našpuntit, přemítá Standa; budu dřít jako mourovatý, — to ti, člověče, přestane, courat a okukovat, jak někde kvetou růže; doma budeš sedět na zadnici, hlavu v pěstích, a vejřit do knížek, až zblbneš. Musíte k nám někdy přijít, řekla paní Helga. Tak vidíš, jako študent — to bys klidně mohl. Študent není nic, i takový vozač je vlastně víc, ale přece jen je tu, člověče, nějaký rozdíl. Řekněme takový Martínek by tam dobře nemohl jít; takhle v hospodě, to ho může pan Hansen držet třeba kolem krku, ale kdyby ho pozvala paní Helga, to by chudák tesař seděl na krajíčku židle, pěsti na kolenou, a koukal by, aby už vypadl ven. A jaký je to silák! Takový študent — nic to není, a vidíš, třeba už může i tennis hrát a říkat redy a gejm. Jenže s tou levičkou, já nevím. (Ale aspoň švédsky bych se mohl učit, myslí si Standa trochu méně jistě.)

Standovi je smutno, protože vlastně už je všechno rozhodnuto; teď jen opisuje jako kruhy kolem té rozhodnuté věci. Na příklad parta. To je konec s partou, uvědomuje si. To už teda mezi ně nebudu patřit. Pepek by se vyškleboval — študent jsi, pán; ale i Jenda Martínek — už by mi asi neřekl: tak vidíš, ty vole, a tak. A Suchánek, Matula, Adam, všichni — už by to nikdy nebylo to. Copak, mládenci to pochopí; vidí přece, že jsem jednou mrzák a že už bych nemohl na ort. Co mám dělat, ne? Měli by vidět tady tu ruku, jak ji mám v sádře a na prkýnku! Řekli by, inu, Stando, musíš vzít, co je; a na nás se nekoukej. — Pravda, škoda je to; a Standa se steskem cítí, že už teď se vkrádá něco jako dálka nebo cizota mezi něho a první partu.

*

„Nazdar, Stando," ozvalo se nesměle ve dveřích, a Standa vyletěl z dřímoty. Stojí tam tesař Martínek s čepicí v ruce a vypadá vážně a stísněně jako způsobný chlapeček. „Jak je ti?"

„Martínku," zaradoval se Standa, „pojď dál!"

„Jo, můžu?" Mladý obr našlapuje po špičkách blíž k posteli. „Mně říkali mládenci, abych se tu přeptal. Vlastně mě jako zvolili; on chtěl jít Andres, ale hoši řekli, ať se jde za nás zeptat Martínek, jak mu je." Tesař si mocně oddychl. „A že ti mám vyřídit pozdrav."

„To jste hodní," mumlá dojatě Standa. „Sedni si tady!"

„Jo, můžu?" Tesař se opatrně snáší na židli. „Máš to tu pěkné, panečku!"

„Koukej," ukazuje mu Standa zavázanou ruku.

„No," ocenil ji tesař. „To ti dělal náš primář? To je hned vidět, ten má zlaté ruce, člověče. Máš štěstí."

„Dobrý doktor?"

„No jej. A na porody — Nám rodil kluka. On ti má takovou šikovnost v těch krátkých ručičkách, a rámusit umí —"

Standa se usmál a čichl k těm fáčům. „Něco tu smrdí, pamatuješ se?"

„No jo," zašklebil se tesař potěšeně. „Však mně to smrdělo, ještě když jsme fárali nahoru."

„Jak to vůbec bylo na šichtě?" zajímá se Standa oživeně. „Co jste dělali? Nestalo se už nic?"

„Nic. Spravovali jsme tu výdřevu — Jo, Matulu by to málem zabilo. Kámen, ale ti na vlas. Matula má štěstí, ani se nelek. To víš, že tu chodbu jim to znova zavalilo, ne?"

„A dostanou se tam?"

„Já nevím. Adam myslí, že jo. Ale jestli někdo se tam probourá skrz, tak to bude první parta. To víš, Andres tak hned nepovolí. Copak my, my beze všeho, když to půjde —"

„Co Pepek?"

„No, Pepek. Pepek kušní, ale dělá. To víš, děda Suchánek toho tolik nenadělá, ale zato má plno rozumů: že to půjde a že pamatuje horší případy a tak. To už máš tak rozděleno.“

„A co Adam?“

„Copak ten! Museli jsme ho skoro za nohu tahat z té díry, jako raka.“

„... Ťukají ještě ... ti tři?“

„... Včera je už nebylo slyšet. To víš, mají-li tam taky dušáky jako na naší straně, tak to je těžká věc, člověče.“

„A přece se bude vrtat dál!“

„No jo. Aspoň je pochovat, dokud na nich něco drží pohromadě. Nemůžou je tam nechat.“ Tesař Martínek pokojně mrká do okna. „Dnes asi budeme vidět —“

Chvilku bylo ticho. „A co,“ vzpomněl si Standa, aby začal z jiného soudku, „co pan Hansen?“

„Nic. Chodil tam a čekal, až zas něco praskne.“

„Musíte na něho dávat pozor, mládenci,“ řekl vážně Standa.

„To víš. Jo,“ vzpomněl si tesař najednou a začal hledat po kapsách. „Tadyhle bylo něco v novinách — já jsem ti to přines —“

Standa se hluboce začervenal. „Já vím,“ mručel nešťastně. „Kdo tam dává takové nesmysly! Prosím tě, nech to — Řekni, čekala zas Marie na Adama?“

„Čekala.“ Tesař se nad tím zachmuřil. „A pak ti Adam zas přišel za námi do hospody. Kruci, to nerad vidím! Takhle ubrečené oči měla,“ ukazoval tesař tlustým prstem kruh kolem očí, „a ten beran vrtohlavá to ne a ne vidět. My mu přece nebudeme říkat, jdi spat k své ženě, ne? Ti řeknu, já budu rád, až budu vidět Adama někde jinde než v té Hansově chodbě.“

„Proč?“

„Tak. Adam je taková nešťastná povaha, víš?“ Martínek se odmlčel; seděl vzpřímeně na židli, ani si netroufal opřít se, široké pěsti položeny na stehnech, a bloudil modrýma očima po nemocničním pokoji. „To je krása, ten špitál,“ vydechl s obdivem.

„Tak vy jste zas byli v hospodě?“ zeptal se Standa dychtivě. „Celá parta?“

Tesař se rozzářil. „No jo, člověče. Andres, my, Adam, všichni. Jenom tys nám chyběl.“

„A pan Hansen?“

„Taky tam byl, jako onehdy.“

„A o čem jste mluvili?“

„Jenom tak. To víš, Pepek dožíral — a Suchánek, ten má ty své staré časy. A Andres povídal o válce. Holenku, ten ti toho zažil; v Srbsku byl a v Haliči — Člověk by ani nevěřil: taková kudla, a co všechno prodělal. Moc hezky jsme si popovídali, i Hans.“

„Co říkal?“

„Nic, jen poslouchal, a někdy ti docela, jako by nám rozuměl; tak mu to hrálo v očích, a smál se — To víš, když se Pepek začne producírovat —"

„A zpívali jste?"

„No jej!"

„Adam taky?"

„Taky."

„A pan Hansen?"

„Taky. Nějaké švédské písničky nám zpíval —"

„Pěkné?"

„Pěkné, ale on byl nějak s hlasem vedle, víš? Pepek měl s sebou harmoniku, no, a tak jsme tancovali —"

„Všichni? I Adam?" vyptával se Standa okouzleně.

„Taky to zkoušel," řekl Martínek mírně, jako by ho omlouval.

„A pan Hansen taky?"

„Ne, ten se jenom díval, a tleskal nám."

„A byly tam holky?"

„Co tě nemá," děl tesař mravně. „Nějaké dvě flundry se tam zvenku přitáhly, když slyšely ten kraval, ale my jsme je hnali, člověče! To bylo jen pro partu, víš? Nikdo jiný do lokálu nesměl. Tos měl vidět, když tancoval Matula! Víš, on Pepek moc krásně hraje na harmoniku —" Martínek se usmíval ospalýma očima.

„Prima to bylo, škoda, žes tam nebyl. Však jsme vzpomínali —"

Standa se nemohl nabažit toho líčení. „A kdy jste šli domů?"

„Asi ve dvě," řekl tesař skromně. „Víš, on si Pepek ještě vzpomněl, aby se zkusilo, kdo z nás je nejsilnější. Tak jsme jako zápasili —"

„A kdo byl nejsilnější?"

„No, Matula," uznával tesař loyálně. „Ale s Pepkem jsem se taky dost zpotil. To bys nevěřil, jakou má ten kluk paťatá mrštnost. Matula při tom porazil celý šenk i s trubkama. Já myslím," dodával schlíple, „že to bude muset Hans platit."

„Proč?"

„Víš, on při tom jako soudcoval. Tak když se tam udělala ta paseka — taky nějaká kredenc spadla — tak Hans ukazoval Málkovi na sebe, že to jako bude platit. On ti je hrozně směšný, ten Hans," prohlásil Martínek uznale. „A víš ty, že i Adam má pořádnou sílu? Hergot, když tě chytne těma dlouhýma rukama, tak máš co dělat, člověče. Je ti jako řemen. Se mnou ti točil —"

„A co Andres?"

„Copak ten, to je lehká váha; ale s Pepkem se, myslím, nějak válel po zemi. To bylo zrovna, když přišla ta patrola."

„Jaká patrola?"

„No, policie," přiznával pomalu Martínek. „Skrz ten bengál, víš? Oni si mysleli, že tam je

nějaká mela; ale jeden ten polda se s Andresem znal z vojny, a tak to nějak srovnali. Ale já už jsem s tím nechtěl nic mít, a šel jsem domů s Adamem. To víš, já na to nejsem,“ dodával zdrželivě a nějak jako hodný chlapeček. „Ale s Adamem jsme si moc hezky popovídali.“

„O čem?“

„No, tak obecně. O životě... a o smrti,“ vzpomínal Martínek poněkud neurčitě. „On ti to má Adam všecko ohromně zpečetěno. Umřít, to prý je — já už nevím, jak to říkal; ale myslel jsem na tebe, že bys měl být při tom. Ty máš na to školy.“

„Odkud víš, že mám školy?“

„To víš, to se pozná.“

„Co bys řekl, Jendo,“ ozval se Standa váhavě, „— měl bych ty školy dodělat?“

Tesař se tomu usmál jako samozřejmosti. „No to víš, že měl.“

„Proč?“

„Protože na havíře nejsi. Ty chytáš strop rukama, člověče. To se hned pozná, že tam nepatříš. Jako hrdina, to snad jo, ale jako havíř ne. Kdepak! — Jo, jak to máš s tou rukou?“

„Budu mrzák,“ řekl Standa s důstojným klidem. „Prsty jsou v tahu.“

„Nemáš je strkat mezi švartny,“ bručel tesař zachmuřeně. „Ale neboj se, oni tě někam dají. Pokud má člověk jednu ruku, tak ještě může na ně dřít. Ale fárat už asi nebudeš, člověče, s tím

máš konec. Však jsi jako vozač za mnoho nestál."

Standa se jasně, přívětivě dívá na kamaráda Martínka; tvrdý jsi, tvrdý, člověče; ale život je tvrdý. „Já půjdu do kanceláře, Jendo."

„No jo. Kam bys jinam šel!"

„A budu študovat na inženýra. Potom budu fárat — třeba s jednou rukou."

„To ti na poroučení stačí," míní tesař pokojně. „To víš, rubat bys jednou rukou nemoh. Jen si študuj!"

Standa se svezl nohama s postele. „Martínku, proč máš na mne vztek?"

„Nemám. Ale když teď budeš študovat, tak jaké pak, že jo. — My jsme o tom včera mluvili," řekl z nenadání, „a taky jsme si to tak vyložili. Že bys měl jako doštudovat. Tak jsme s tím poslali Andresa na ředitelství, jako jménem party, ale tam mu řekli, jo, to my už víme, to je ten Půlpán, co se hlásil první ze všech. Tak já nevím, kdo jim to už řek. Možná že Hans."

Standa byl bez míry dojat. „Mládenci, vy jste mysleli i na tohle?"

„Inu," usmál se tesař. „To dá rozum, že mezi nás už patřit nebudeš. Jo, Verunka tě pozdravuje."

Standa sedí na posteli se svěšenou hlavou. Tak tohle už je odbyto, — jako by se něco přetrhávalo, cítí s bolestí i úlevou. To dá rozum, že mezi nás už patřit nebudeš. Teď to ještě není tak vi-

dět; ale až se dám do práce, až budu sedět nad knížkami — to bude mezi námi pořád větší dálka; přes knížky, lidi, na vás už nedosáhnu. Hergot, byli jsme takoví kamarádi; ale jak jednou přestane společná šichta, — už je tu nějaká cizota; už ani dobře nevíme, o čem spolu mluvit —

„Poslechni, Jendo," začal Standa váhavě. „Když teď budu na direkci — Já bych tam měl od Adamů trochu daleko. Co myslíš, neměl bych se stěhovat blíž?"

„To bys měl. To jo."

„Koukej, kdybys to Adamovi vyložil — Mně říkal děda Suchánek, že mají pěkný pokoj u nějakých Pokorných. Nechtěl by ses tam podívat?"

„Ale jo," souhlasil tesař živě. „To bude ten poddůlní Pokorný; on jim šel syn na vojnu — To já se stavím u Adama a hned ti tam tvé věci spolu odnesem. Aby ses už nemusel s tou rukou stěhovat."

„To jsi hodný!"

„Ale copak," zazářil Martínek. „To já moc rád."

Standa si oddychl. Tak tohle by bylo taky odbyto, a může se začít nový život. Pravda, ještě to uvnitř nějak krvácí, ale skoro příjemně; muselo to být, člověče, muselo to být. Standa vraští čelo usilovným přemýšlením. Nu co, zbývá ještě něco k přetržení? Ne, už nic vlastně; jak maličko toho zůstane, když jednou opustíš ten společný ort!

Tesař Martínek se zvedl a žmolil v rukách čepici. „No tak, Stando, byl jsem moc rád — A někdy se zas přijď podívat na děti."

„Děkuju ti mockrát — za všecko, Jendo. A pozdravuj celou první partu —"

„Jo. Já jim to vyřídím."

Mladý obr jde po špičkách ke dveřím.

„A řekni jim, Martínku — řekni jim, že jim taky za všecko děkuju."

Martínek kývá ve dveřích hlavou. „Řeknu." A souká se ven dveřmi jen pootevřenými. „Zdař bůh, Stando!"

Standa sedí na posteli a kouše se do prstů. Tak tedy mezi vás už nepatřím, že? A jinam taky ne. Co dělat, snad to tak musí být; ale člověk je hrozně sám.

XXVII.

Pravda, mnoho má Standa o čem přemýšlet; chová na prsou tu levičku jako nemocné dítě a krabatí čelo samým hloubáním. Ale když se blíží pátá hodina, nechá všechno ležet a běžet, uvelebí se na posteli s koleny pod bradou a přivírá oči. Teď už se první parta chystá sfárat. Teď se asi převlékají, stahují si košile přes hlavu a spouštějí kalhoty; je to tu silně cítit mužskou tělesností. Pepek jistě na něco nadává, děda Suchánek brebentí, Matula funí a Adam mlčky a vážně mrká z těch zapadlých očí, jako bubák. Martínek se mírně usmívá, jo, mládenci, to vám je krása, ten špitál, nebo tak něco. Standa počítá minuty. Teď už tam asi přijde Andres, má na hlavě propocený klobouk a v ruce kahan, a počítá očima svou partu. Jeden, dva, tři, čtyři — kde jen ten pátý? — „Tady," hlásí se Standa šeptem, „tady jsem!" — Tak dělejte, ať už jdeme, hubuje prachař Andres. — No jo, my hned —

Teď asi jdou řádkou ke klecím a bimbají kahany; nějak jim není do řeči. Zdař bůh, mládenci! Klec se rozjíždí do té černé šachty; Andre-

sovi tvrdne tvář, děda Suchánek ševelí rty, jako by se modlil, Matula supí, Pepek křečovitě zívá a dlouhý Adam chrání rukou kahan a mrká do prázdna; jen Martínek mírně a trochu ospale září. A pořád, bez konce běží nahoru ty černé stěny, první parta zapadá jako do bezedné studny — mládenci, chtěl by křičet Standa za nimi, zdař bůh; a při tom jako by sjížděl s nimi a díval se nahoru, kam pořád ubíhají ty černé potící se stěny.

Ryc, klec se nárazem zastavuje, a parta se kymácí tou nekonečnou klenutou chodbou pod šňůrou žárovek; napřed si vyšlapuje Andres, jen šavli mu do ruky dát, jedna, dvě, jedna, dvě, vlevo bok, a první parta mašíruje řádkou do černé těžné třídy. Standa se dívá za nimi jako z dálky; pět kahanů se kolácí a třepetá pořád dál, už se vrtí docela na dně té nekonečné tmy; teď zase do leva, ten dlouhý bledý člověk jim otvírá prkenná vrátka, zdař bůh! Dusný, těžký vzduch osmnáctky zalil Standu tak, že musí vdechovat otevřenými ústy. „Horko, že?" povídá Martínek s úsměvem, jako by šli po mezi v polích. Už je to jen kousíček, — už jsou asi tam, kde Martínek s Matulou spravovali výdřevu; těch nových podražců co tu je, a nové rozpěry jako hrom — Tamhle už je vidět kahan a koženou čepičku pana Hansena. Andres vypíná prsa a po vojensku sráží paty: Hlásí se první parta: dozorce Andres, lamači Adam a Suchánek, tesař

Martínek, zedník Matula, mladolamač Falta a vozač Půlpán. — Co, Standa je tu taky? — „To víte, že je," šeptá Standa s očima zavřenýma. „Kde jinde bych byl než s vámi!"

Teď asi parta shazuje kabáty a košile, odhaduje Standa, — jen plivnout do dlaní a může se začít. Tak vida, ti svrabaři z druhých part dali aspoň tu zavalenou chodbu do pořádku, ale jináč to zůstalo, jak jsme to tu nechali my; bude se prorážet, mládenci! Dlouhý Adam si nasazuje na hlavu kyslíkovou masku se sloním chobotem a opíná se řemením; už klečí na zemi a šup, souká se pod zalomený strop; teď začne z dálky řachat jeho sbíječka. Pepek asi kušní a taky si navléká masku; potom si klekne, smýkne zadkem a bude uvnitř. Za chvíli začne rachotit jeho lopata v rubanině. Tak teď ty, Stando! Honem nakládat, ať tu nic neleží v cestě!

Kus dál tluče Martínek s Matulou do výdřevy jako datel; pan Hansen starostlivě svítí větérkou a obchází po třídě, Andres chodí za ním a děda Suchánek si už připíná masku, aby vystřídal Adama. Teď ukaž, Stando, co dovedeš! Neboť je tam nějaký Standa Půlpán, co chodil dřív na reálku, ale teď je vozačem první party. Tak ten Standa bere lopatu a nakládá forotu do vozíku; vládne tou lopatou jako pírkem, až děda Suchánek kroutí tím sloním chobotem. To ti to dnes jde, hochu, nějak od ruky! I Andres se zastaví a kouká, — tak, poslední lopatu,

a už je hunt plný; a Standa jednou rukou, jen tak levičkou, tlačí ten hunt, běží s ním poklusem, hopla přes točnou plotnu a zabrzdit na druhé koleji; a už rachotí zpátky s novým prázdným vozíkem. Adam právě vylezl z díry, sundává si kuklu a opřen o stěnu si vytírá kostnatými klouby prstů pot z očních důlků. Standa bere lopatu a nakládá uhlím druhý hunt. Adam sleduje zapadlýma očima, jak ta lopata zrovna lítá. Ne tak rychle, Stando, mumlá s něčím jako úsměvem v očích, vždyť ti nestačíme rubat!

Pepek vyléză ven a strhuje si masku z huby; chce si zasakrovat, ale zatím střelí očima po Standově díle. Koukejme Standu, bručí; to abych zas mu šel přihodit rubaniny! — Standa si to už maže s druhým naloženým huntem, ani jej necítí v ruce. Tesař se za ním s úsměvem ohlíží, — že nám to dnes jde, co? To si musíme přichvátnout, mládenci, abysme mu stačili! — A všichni se začínají hýbat nějak rychleji, pořád rychleji; prachař Andres pobíhá po třídě jako šedá myš, kahan pana Hansena se třepetá jednou tady a hned zase až na druhém konci chodby, tesař s Matulou dělají jen takhle rukama, a už tam stojí nový detonační pár, stojky, kopna i krovy; tam z vnitřku se hrne uhlí jedním proudem, a Standa lítá s huntem sem tam, sem tam, teď už klikatě, křižuje po nějakých spletitých důlních chodbách a nemůže se zastavit. Vždyť už nenajdu cestu zpátky k partě, lekl se

15*

a procitl. Dřímal v sedě, s nosem nad tou bolavou rukou, trochu zpocen a se srdcem prudce tlukoucím.

Snad nemám horečku, myslí si Standa znepokojeně a hmatá si rukou na srdce. Ne, už zase bije pomaleji. Půl sedmé pryč — to už má parta půl šichty za sebou. Teď vyndá Martínek svůj krajíc chleba se sádlem, — on vůbec ukrutně rád jí. Tak co, mládenci, jak vám to tady přibývá? — Člověče, je to sviňská práce, odplivuje Pepek; kdyby člověk nemusel mít na kušně tu blbou masku! Ale za chvíli budeme skrz; to musíme dodělat, hergot, to přece nenecháme druhé partě! — Z díry vyléză děda Suchánek. Hoši, už to bude, brebentí radostně, už to je slyšet dutě!

Tak počkejte, povídá Andres. Prorážka je to nejhorší; jak prorazíte ten pilíř, může se to nahoře uvolnit. To se musí rozhodnout, kdo tam půjde dobrovolně. Teda já bych šel, nabízí se Andres klidně.

To by nešlo, namítá Suchánek. Pak by se třeba řeklo, jo, to tam žádný z havířů nechtěl jít. To je práce pro kopáče.

Já to udělám, mumlá Adam a už si chce nasadit masku; ale najednou je tu Standa a postaví se před Adama. Vy tam nepůjdete, Adame. Vy nesmíte.

Proč — proč bych nesměl —

Protože vás Marie miluje! Copak to nevidíte, člověče — už jednou vylezte z té své černé šach-

ty a řekněte, nu tak, Mařenko, snad to už dáme dohromady; málo-li let jsme se trápili! Vy, Adame, koukejte, abyste už byl jednou doma.

Standa má pravdu, přisvědčuje parta; koukejme kluka, kdo by to do něho řekl! Ty tam nepůjdeš, Adame, to je jednou vyřízená věc. Mládenci, kdo z nás tam vleze?

„Já," říká Standa polohlasem a kolébá se na své posteli. „Mládenci, pusťte mě tam! Já jsem ještě nic pořádně neudělal — Co na mně záleží! Koukejte, já jediný z vás nikoho nemám! No tak, prosím vás, pane Andres, prosím vás, hoši —"

Standa vidí docela zblízka zapadlé a divné oči Adamovy. Stando, huhlá Adam, je to pravda... že mě má Marie ráda? Víš to jistě?

„Vím. Vždyť já sám jsem ji miloval, člověče — Jdi, jdi k ní, ať už mám jednou svatý pokoj!"

A oni mě tam pustí, usmívá se Standa se zavřenýma očima. Prolezu až na konec... po břiše... a teď nasadit oškrt; pozor, aby se nezaklínil! Pořádně se opřít... vidíte, vždyť to nic není! Tatatata, rrrtatata, už ten pilíř povoluje, drobí se, rozpadá se, už to praská, už je na rukou cítit průvan s druhé strany. Rup! pilíř se prolomil, — mládenci, parto, už jsme skrz! Halo, jste tam ještě živi, vy tři? Je ještě živ Josef Mádr, Jan Ramas a Kulda Antonín, otec sedmi dětí? Hlásí se první parta: Axel Hansen, prachař Andres, lamač Adam, děda Suchánek,

tesař Martínek, zedník Matula, Falta Pepek a poslední na konci Půlpán Stanislav, s odpuštěním vozač. — Jenže někdo teď tahá Standu za nohu a křičí, zpátky! — Co je? Nic, jenom shora se tiše a pomalu sváží ohromný kámen, vyklesá a svírá Standovu levičku hrozným tlakem. To je konec. Nad hlavou to rachotí, a ta skála neodvratně padá a drtí vozači Půlpánovi hrudník a srdce. „To je konec," šeptá Standa a otvírá vytřeštěné oči. Vidí bílý pokoj, bílé a holé stěny, bílý a pokojný strop, a jíkavě oddychuje. Najednou takový tlak na prsou nebo co. Z ničeho nic taková strašná tíha!

Je sedm hodin. Standa vyskakuje z postele a zvoní, — kam mi dali mé šaty! Musím přece jít za partou, musím na ně počkat, až budou mít po šichtě! „Kde mám šaty," drtí mezi zuby na tu drobnou, uděšenou ošetřovatelku. „Já musím jít ven!"

Konečně mu místo šatů přivedla toho mladého doktora. Standa mu horečně vysvětluje, že musí ven, za partou, ale doktor mu mlčky vsunuje teploměr do podpaží. „Mně už nic není," drkotá Standa, „prosím vás, prosím vás, pusťte mě za naší partou!"

Mladý doktor krčí rameny, horečka žádná není, ale musí být pořádek; nemocnice není holubník. „Tak víte co," rozhodl po delších námitkách, „já budu dnes večer v závodním hotelu. Jděte si teď, kam chcete, ale před jedenáctou

se tam pro mne stavte. Vezmu vás s sebou, až půjdu zpátky do špitálu, abyste se nemusel hlásit u portýra. Dobře se bavte," řekl mladý doktor zádumčivě; patrně si myslel, že v tom je nějaké děvče.

Jenže šaty, to je právě ta potíž; Standa se nemůže dostat tou levičkou do rukávu. Malá sestřička pozorně mrká a sešpendluje mu kabát pod bradou, aby vypadal jakž takž oblečeně; ruku má pod kabátem na pásce, límec vyhrnutý, tak, a teď už může, doprovázen až za vrata, vypadnout ze špitálu.

Je už osm hodin, rychle se stmívá; a Standa běží k dolu Kristině. Teď asi nastupuje další parta, hlásí se revírní dozorce Kazimour se svým mužstvem. Mládenci si natahují košile a stěží utrousí slovo; a teď už se courají potrhanou řádkou, bimbají kahany a mlčí. Tuhle, tamhle vyskakuje večerní světélko, rozsvěcují se obloukovky nad Murnau a Rudolfovou šachtou, rudě šlehají koksárny, rozžíhají se šňůry žárovek nad černými cestami. Standa běží rychleji. Teď už snad jdou tou nekonečnou klenutou chodbou pod šňůrou žárovek. Co to šumí? Standa se zastavil a kouká nahoru. Stromy, koruny stromů! Kde se berou stromy tady v té těžné třídě? Teď už snad bude parta u klecí a fárá nahoru; hlavy se jim klátí únavou, oči se jim zavírají, a oni stoupají, pořád a bez konce stoupají; těch kahanů co bliká nahoře, plná obloha jich je, —

celý svět, celý život jako by se propadal jako stěny v šachtě, když se díváš nahoru na hvězdy. Klec stoupá dál tou černou, nekonečnou šachtou hvězdné noci; Adam se rozhlíží zapadlýma očima, Pepek se mračí a potrhává hlavou, jako by ho límec škrtil, Matula těžce supí, Andresovi tvrdne obličej, děda Suchánek ševelí rty, jako by se modlil, a tesař ospale září. Teď klec zpomaluje až někde u mléčné dráhy a zaráží, zdař bůh! A parta vychází do té nesmírné noci a komíhá maličkými světélky svých kahanů. Máme po šichtě, mládenci!

Standa se dává znovu na pochod černou alejí. Teď se už bude parta svlékat; Pepek čpí divoce potem, Matula se škrábe, děda Suchánek začíná žvatlat a Adam jde tiše pod sprchu, aby začal se svým nekonečným umýváním; drhne si rukama dlouhá stehna a vpadlý břich a vážně, nepřítomně mrká ze svých důlků. Jo, mládenci, zívne spokojeně tesař, to byla dnes šichta! Nad Kristinou září obloukovky, je už vidět planoucí okna strojovny a černou hmotu těžné věže. Standa přidává do kroku a běží poklusem k mřížovým vratům. Abych nepřišel pozdě, myslí si s náhlou úzkostí.

U vrat Kristiny není nikdo. Nečeká tam Marie ani paní Helga, není tam Ančka cumploch, nejsou tam ani ty tři ženy, co čekaly jako sochy; byla to žena Josefa Mádra, otce tří dětí, tesaře Jana Ramase, otce jednoho dítěte, a vozače

Antonína Kuldy, otce sedmi dětí. V Standovi hrklo; divné, že tu nikdo není, vždyť ještě naše parta nemůže být pryč! Někde mezi černými budovami se kmitá kahan — asi noční hlídač nebo požární hlídka. Standa trpělivě čeká. Už vlastně nepatřím tam dovnitř, říká si; jenom prsty jsem tam nechal. Vypadám jako ženská s dítětem, myslí si, jak tady chovám na prsou tu hloupou ruku; měly by tu být ty ženské, abych čekal s nimi: Andka cumploch se dvěma parchanty, paní Helga s dítětem pod srdcem, a Marie, Marie — Co že tu nikdo není, trne Standa s rostoucím nepokojem a zívá chladem a rozčilením; neboť začíná mu být zima v tom spíchnutém kabátě. Už by tu dávno měli být! Teď se tamhle vyhrnou z té chodby a budou se klátit k vrátnici, aby odevzdali svá čísla; než napočítám sto —

Z vrátnice vychází člověk a hlasitě zívá. „Prosím vás," ptá se Standa chvějícím se hlasem, „je tam ještě Andresova parta?"

„Andresova parta?" řekl člověk s podivem. „Ta už je dávno pryč. Není tam nikdo."

„Jak to, nikdo," drkotá Standa, „copak se na osmnáctce nepracuje dál?"

„Jo, na osmnáctce," bručel člověk netečně. „Vždyť jim to spadlo. Museli zastavit práci, už se tam dál nedělá."

Standu roztřásá prudká zima. „Prosím vás,"

jektá zuby, „prosím vás... vrátili se všichni... nezůstal tam někdo z první party?“

„Prý jeden,“ brumlal člověk. „Já při tom nebyl, já jsem tu teprve od osmi.“

„Kdo... kdo tam zůstal?“

„Jo,“ řekl člověk, zívl a loudal se do vrátnice. Standa stojí jako vyjevený, nemůže to jaksi pochopit. Jeden tam zůstal. Ten člověk zase vychází z vrátnice. „Chybí nám číslo sto devadesát dvě,“ povídá lhostejně, „ale kdo to je, to nevím. Zeptejte se ráno.“

A s rukama na zádech se loudá dál do černého dvora.

XXVIII.

Zeptám se Pepka nebo Suchánka, rozhoduje se Standa a už chce běžet. Ale co, zůstal-li tam právě Pepek... nebo Suchánek! Standa zůstal stát jako přibitý. Za nic na světě by teď nechtěl mluvit s plačící Anýžkou, nebo s uřvanou Ančkou cumplochem; to bych nemohl, cítí zbaběle, jen to ne! Že by se šel zeptat u Martínka, u Adama, u Andrese, — ale vždyť tam mohl zůstat kterýkoli z nich! Standa se kouše do rtů, je mu slabo rozčilením a strachem. Třeba u Málků to budou vědět, napadá ho; nebo Málek aspoň poradí, kde se přeptat. A Standa poklusem běží k Málkům.

Chvála bohu, sedí tam Pepek a opírá si hubu o dlaň právě u toho stolu, kde zasedala celá parta. Standa si oddychl.

„Dobře, že jdeš," mumlal Pepek. „Já věděl, že někdo přijde."

„Kdo — kdo," vydechuje Standa zajíkle.

„No přece Adam," mračí se Pepek a potrhuje hlavou, jako by ho škrtil límec.

Bylo ticho. Standa si sedl jako bez ducha; je to zvláštní, — takový pocit prázdnoty nebo tuposti, jenom před očima se mu všechno nějak rozplývá. Tak tedy Adam tam zůstal! Divné, Standa to vlastně cítil předem —

Pepek zvedl oči. „A já to říkal pořád, že tam jednou zůstane! A taky jo," odplivl dožraně. „Ke všemu jsem byl při tom, člověče!"

„A jak... jak se to stalo?"

Pepek si zamračeně cucá prst. „Jsem si utrhl nehet. No, jak! Zrovna se měla udělat v Hansově chodbě prorážka — Jo, a Andres ještě povídá, pozor, mládenci, ať vám to nespadne, až ten pilíř probouráte; já na to radši půjdu sám. — To víš, skrček: musí dělat fóry. Jenže... jestli je někdo na takovou rachotu, tak je to Adam, že jo; ten má ruce jako hodinář; nikdo tak čistě a zrovna jemně nevyrubá pilíř jako Adam. No jo, povídá Andres, ale tohle není obyčejná prorážka; tady nevíš, do čeho se na druhé straně probouráš a na čem tam ten strop leží. — Jen se neboj, povídá Adam, na to já mám, člověče, hmat; ale masku si nevemu, abych slyšel, jak tam pracuje strop; pět minut prý to vydržím, a dnes tam je těch plynů míň — To teda je pravda," vysvětloval Pepek, „oni tam tlačili vzduch, aby se ta chodba vyvětrala. — Tak on se ještě jako usmál, nadýchal se vzduchu a vlezl do vnitř. To jsme ho viděli naposled."

Pepek se zašklebil a strčil znovu palec do úst. „Potvora, to bolí! — My všichni jsme teda zůstali venku a poslouchali, až začne sbíjet; a já povídám, Andres, já táhnu za ním. — To jdi, řek Andres, ale vem si masku, dva bez masky vás tam nepustím. — Tak jsem si narazil kuklu a lezu za Adamem; to už bylo slyšet, jak pracuje s tou sbíječkou. Posledních pár metrů se muselo po břiše — a tam vidím Adama, totiž jenom jeho bagančata, jak leží na pupku a dělá. To víš, pro tu masku a ten Adamův oškrt jsem prdlačku slyšel, tak jen mrkám, kdyby něco — A najednou ti koukám, jak se na stropě odlupuje taková šlupka kamene, jako by se ten strop prohýbal. Adame, zpátky, křičím, ale on kdepak neslyší a vráží to tam dál. Tak já honem tu kuklu dolů a chci ho zatahat za nohu; ale jak jsem si tu masku strhnul, cítím ti na ksichtě průvan — hergot, Adam byl skrz! Taky bylo slyšet, že sbíječka běží jako na prázdno — Člověče, to ti netrvalo, ani co bys řek popel. Adame, křičím, a tahám ho za fusekli zpátky. Už to bude, povídá on, a vtom ti po levé ruce pomalu povoluje stěna a shora pomalu klesá skála — jako tenhle stůl; a já ti nevím, jestli to opravdu tak zvolna a tiše padalo nebo jestli se mi to zdálo tak strašně dlouhé —" Pepek se odmlčel a sbíral na stole nějaké drobty. „Stando," bručel, „ten musel být na to tata pryč. Ani nohou nezatřepal — já ho při tom držel za nohu. Takový balvan

to byl, a rovnou na záda — Pak teprve to zarachotilo a zavalilo ho uhlí." Pepek zmlknul a znovu se zabýval těmi drobečky na stole. „To víš jak je člověku blbě. Já ti začal Adama vyhrabávat holýma rukama — já myslel, že ty skály musím roztrhnout —"

„Kolik to bylo hodin?" šeptal Standa.

„Asi sedum," mumlal Pepek. „Člověče, a to nejhorší při tom — už bylo po něm, a ta jeho sbíječka ještě pořád běžela, jak byl o ni opřený, ... pořád tloukla oškrtem pod tím kamením, jako by ten mrtvý člověk pracoval dál." Pepek hlasitě vysmrkal do modrého kapesníku svůj hrubý mužský pláč. „Mne pak vytáhli za haksny ven, jako kus dřeva. Víš, jak Adam prorazil ten pilíř... asi tam bylo na druhé straně plno plynů a měly větší tlak. Andres říká, že ten průvan byly samé plyny a že to Adama omámilo; proto už nemoh zpátky. No jo, měl se vystřídat dřív, ale to víš, když se Adam jednou zakousnul do práce... Vždyť ještě po smrti rubal." Pepka začal znovu nějak škrtit límec. „Zatracená věc! Si říkám, kdo ví, jiný z nás by se třeba vrátil —"

„A co... co dělala parta?"

„Copak já vím," hučel Pepek. „Já byl, člověče, oddělaný, do mne děda Suchánek pumpoval vzduch; ale když jsem přišel k sobě, tak všichni byli uvnitř, jako za Adamem, — jak se do té díry vešli, to teda nevím. První se vy-

drápal Matula, držel se za hlavu, a prý zle je, celá chodba se láme. To tam chtěl ještě vlízt Suchánek, — ale uvnitř někdo křičí, ven, všichni ven! Nejdřív se dostal ven Hans, kloubky měl odřené na kost, a vymknutou nohu nebo co, kulhal kus dál, opřel se hlavou o dřevo a brečel ti jako malý kluk, ani masku si nesundal. To víš, ona to byla jako jeho chodba —"
Pepkovi se nějak křiví huba a rychle mrká. „Sakramentský prst," sykl zlostně. „To ti, člověče, pálí jako čert!"

Standa ani nedýchá. „Tak dál, Pepku —"

„Jo," pokračoval Pepek po chvilce. „Ale jen byl Hans venku, tak ryc! prasklo to zrovna za Suchánkem, a dědek ti skočil jako blecha; to praskly ty nalomené kopny, co ještě držely strop v té Hansově chodbě, pamatuješ se? Prolomily se až k počvě, a hned se na ně sesypalo nadloží. Ještě že jsem byl s Matulou o krok dál, člověče; jak jsem byl po tom plynu jako pitomý, tak bych se nebyl hnul s fleku. A Suchánek povídá, jezus, prachař je tam, a Martínek taky! Tak jsme na sebe koukli, a já už myslím, skočím pro novou partu, s tímhle my nehneme; a najednou se ten zával začal hýbat a zvedat sám, jako když si krtek zvedá krtinu. ‚Matulo, hever,' heká z toho závalu Martínek, ‚za mnou je Andres.' On ti Martínek držel z vnitřku tu prolomenou kopnu na zádech a zkoušel ji zvednout i s tím závalkem. Vidět ho

nebylo, jen se nad ním to dřevo a kamení drobet hýbalo."

Pepek oživl. „To ti bylo, člověče! Matula stál jako trdlo, nemoh to pořád pochopit; a já se Suchánkem jsme začali horempádem odhazovat rukama to kamení, abysme jako odkryli tu kopnu, co ležela na Martínkovi; ale shora se pořád sesypával nový kámen. Už bylo vidět tesaře, jak se námahou pod tím dřevem šklebí a heká, a teprve teď řek Matula ‚a jo' a mazal pro nějaký hever. ‚Mládenci,' povídá Martínek, ‚marná sláva, já už to neudržím.' Ale to už tu byl Matula a nes ti celou stojku, jako by to tužka byla; ještě že si ji nedal za ucho. ‚Můžeš to podstrčit?' povídá Martínek, jako by dělali na výdřevě. „Tak ještě kousek. Ještě dál, tady je dost vůle. Jen dál, člověče. Až tě řeknu, tak začni zvedat.' To nemáš ponětí, Stando, jaká tíha na něm ležela. ‚Tak teď,' řek, a Matula se opřel ramenem o tu stojku. Člověče, to jsem ti v životě neviděl," vyhrkl Pepek a musel se samým obdivem napít.

„To jsem teda neviděl," opakoval. „Matula zvedá ramenem tu stojku, nohy se mu takhle klepou námahou; a ta kopna se ti narovnává, zával se zvedá, a Matula tlačí to všechno, kámen i dříví, zpátky do nadloží. Hergot, to byla síla," supěl Pepek. „Já mu běžím pomoct, ale Matula jen funí, kuš, nepleť se mi tady, a zvedá to sám, — člověče, jako by držel na rameni

těch šest set metrů skály nad námi. Ti řeknu, my jsme zapomněli na Adama i na Martínka a koukali jsme s otevřenou hubou jenom na Matulu. Taková to byla... nádhera," bručel Pepek nejistě. „Škoda, žes tam nebyl. Ale to už se Martínek hrabal ven a povídá, ještě drž, Františku, ještě je tam Andres; a znova se sehnul pod tu kopnu a natahoval ruku po Andresovi. Matula už se celý klepal jako rosol, chroptěl a z nosu mu čůrkem hrkala krev, ale držel a ještě to všechno kapánek nadzved; ale to už Martínek vytahoval prachaře ven. No, a jen jsme ho odtáhli, tak rup, ta stojka se dole přelomila a celý ten zával si zase sed na počvu, jen o chlup že Matula uhnul. Taky byl nejvyšší čas," mínil Pepek kriticky. „Ještě moment, a snad by mu tou námahou prasklo srdce nebo co; hrozně ti zmodral a jenom chrčel. Copak Andres, to bylo jen pohmožděné rameno; ale o Matulu jsme měli strach, plesk ti sebou na zem jako mokrý hadr — Ještě že se mu spustila z nosu krev, to mu ulevilo; Hans ho utíral svou vlastní košilí a div ti ho nelíbal. Kruci, to byla šichta," oddychl si Pepek. „A první, co řek Andres, bylo, koukej, Pepku, štěstí, že jsem kudla a mrňous, aspoň jsem se protáhnul takovou škvírou." Pepek se dojatě vysmrkal. „Vidíš, taky přišel k rozumu. A Matula vlastně zachránil Andrese, — jak se to tak všecko rozuzlí! Je-

16

nom Adam tam holt zůstal..." Pepek si zarytě hrál prsty do krve rozbitými s několika drobty na stole. „Inu, taky se to teda rozuzlilo, že jo."

„A... bude se tam pracovat dál... aby ho aspoň vytáhli?"

Pepek zavrtěl hlavou. „Kdepak! Ti tři se už dávno museli udusit jako myši... Ještě jsme se nahoře myli — to víš, moc nám do mytí nebylo —, když k nám přišel Andres a povídá, hoši, tak osmnáctka je aus, zastavuje se tam na čas práce. Prý vrstvy v pohybu, a tak. My jsme to teda ještě viděli, jak se na osmnáctce prolomil strop, hned vedle té Hansovy chodby; ono to pořád v nadloží dávalo znamení, že něco ještě přijde, a tak jsme si na to počkali. Abysme to jako měli na beton, že už se nedá nic dělat. A taky jo. Asi za sedm minut to nahoře hrklo, no, a přišel zával, člověče, kopny praskly jako parátka, a prachař povídá, tak, mládenci, můžeme domů. To bylo asi o půl osmé." Pepek se škrábal na ježaté palici. „Adam tam má zatím hrobeček, Stando, to ti jsou vagony kamene. Tomu už jistě nečouhá noha ven, jako když jsem ho tam viděl. Pořád si myslím, kdy se ta jeho sbíječka zastavila," vyhrkl a vstal se zkrabatělou tváří. „Já přijdu hned."

Standovi stéká podle nosu dětská slzička. Tak tedy Adam. Hledí si ho představit, dlouhého a nahrblého, jak upřeně a nepřítomně mrká z těch

hlubokých důlků; ale místo toho ho vidí s maskou na hlavě, ten gumový chobot se mu vážně a důstojně bimbá, vypadá jako nějaký bůh se sloní hlavou, jen strašit. Nebo jak se zrcadlil v té skleněné kouli, — široká, rozšklebená hlava, jako by ji někdo rozsedl, a pod tím ty tenké nožičky — Jak málo jsme vlastně o něm věděli, myslí si Standa s hrdlem sevřeným. Jak málo ví člověk o člověku, a přece — jako by zemřel kus tebe sama, když někdo umře.

Pepek se vrací, má červené oči a hojně smrká. „Aby sis nemyslel, Stando," brumlá nedůvěřivě, „my jsme udělali všechno, co jsme mohli, abysme z toho Adama dostali, třeba už bylo sichr po něm. Tos neviděl, co kluci vyváděli, zrovna nehtama by ty skály trhali; ale když Andres řek ‚zpátky', tak se nedalo nic dělat. A když už to všechno spadlo, tak se nikdo nechtěl odtamtud hnout; postavili jsme kahany vedle sebe, aby jako svítily na Adamovu poslední cestu, a děda Suchánek se za nás za všechny po havířsku pomodlil. Nahoře to harašilo a sem tam se ti do toho ticha sesypal nový odlupek — Copak, funus měl Adam pěkný; Hans salutoval a takové ti slzy mu tekly — Docela nic se za to nestyděl," hučel Pepek a mnul si oči. „Andres ti taky brečel, a Matula řval jako kurva. A pak řek Martínek, tak sbohem, Adame, — ale nechali jsme mu tam svítit jeden kahan, jako místo věčné lampy, aby tam nezůstal tak potmě. Copak, my jsme byli

16*

dobrá parta, Stando. Ani by člověk nevěřil, jak jsme se k sobě šikli. Když si to tak vemeš — Adam, Martínek, ty, Matula, Hans, Suchánek, Andres — jak nám to krásně hrálo dohromady. Teď je s tím aus. Adam zůstal dole, a ty půjdeš študovat — Já se teď taky budu učit, Stando," vyhrkl jaksi rozpačitě. „Parta říká, abych udělal tu lamačskou zkoušku; Andres slíbil, že mi pomůže — Jo," vzpomněl si najednou, „abych nezapomněl. Tadyhle jsem ti přines —" Pepek vylovil z kapsy ušpiněný kus novin. „Třeba ti to ve špitále ušlo. Je tam článek o tobě."

Standa se zarděl a nejraději by se propadl. „Já vím," mumlal spěšně. „Mne to tak mrzí, Pepku — Vždyť je to hanba; já jsem vám byl tak málo platný —"

Pepek krčil rameny. „No jo, ale to se tak nebere. Teď se na příklad bude říkat, že Adam byl hrdina, že jo; ale kdyby se byl vrátil, tak by se řeklo, inu, dělal svou povinnost, stejně jako Andres nebo Suchánek, ale ty tři taky nezachránil. Tak jaké pak. Žádné hrdinství se nedá dělat, člověče; to se může jednomu jenom přihodit, aspoň u nás v dolech. My tam taky nelezeme ze statečnosti, ale protože to musí být. Myslíš, že se někdo na ten melouch hlásil z hrdinství? Ani ho nenapadlo. Na příklad já — já jsem znal toho zasypaného Kuldu, co měl sedm fakanů. Tak to se rozumí samo sebou, že jo. Kulda by taky pro mne šel, tak jaké pak — Jen si to schovej,

Stando. Na takového kluka je to dost, a myslels to dobře — Ti řeknu, že jsme z toho měli radost, i Andres měl ty noviny v kapse. Ale nejvíc chudák Adam — ten ti to čet nejmíň třikrát, a povídá, tak vidíte, hoši, to bych měl ukázat Mařence..."

Standa rychle vstal. „Počkej tady," koktal, „já přijdu hned."

Štkal jako dítě, opřen o stěnu na chodbě; ten pláč ho přepadl hrozně a nezadržitelně, muselo to z něho ven. Ani dobře nevěděl, proč: pro Adama, pro sebe, pro Marii, pro partu, — to je jedno, je toho všeho až příliš mnoho; škytal pláčem, a každým vzlyknutím se mu hluboce ulevovalo. Už to přejde, už to přechází; Standa dlouze vzdychá a utírá si nos a oči. To bylo naposledy, říká si, už nikdy v životě nebudu brečet. Teď stojí na zápraží a chladí si čelo nocí a vesmírem; dělá se v něm nesmírně klidno. Tak, teď už je to oplakáno; zvláštní, jak člověk vyspěje, když mu někdo nebo něco umře. Jako by vnitřně o hlavu vyrostl nebo co; je starší a smutnější pro celý život. S první partou je aus, řekl Pepek. Taky dobře; stejně se musí začít jiný život — u knížek sedět a dřít jako žáček; nebude ti lehké zvyknout si na to, — člověče, jako by ses z vojny vrátil a měl se znova učit ve škamnech. Standa zase cítí svou celou samotu a opuštěnost, ale už nějak jinak, jako by sám nad ní krčil rameny. Něco člověk

musí vydržet; co by tomu řekla první parta, kdyby fňukal nad svým osudem! Moc se Standa nevyznamenal, jen co je pravda; ale aspoň viděl ty druhé, ty Adamy, Pepky, Matuly, Andresy a Martínky — a to taky, člověče, něco je. Nech být, byla to dobrá parta; byl to takový hrozně mužský pocit, být s nimi...

Standa se zhluboka vzdychl. Je mu, jako by mu v prsou, pod tou raněnou levičkou, něco až bolestně tvrdlo a nabývalo hutnosti a obsahu. Je to klid, smír, statečnost nebo co; a chlapec tiše, dlouze oddychuje pod tíhou a štěstím toho, že se přeměňuje v muže. I vysmrkal silně poslední zbytek slz a vrátil se k Pepkovi.

„Poslechni," bručel Pepek, „když teď budeš v kanceláři... tak bys jim snad, koukej, moh říci, aby udělali Suchánka dozorcem. Dědek bude mít děsnou radost... a stejně jde za nějaký rok do pense. Co ti to udělá, zmínit se," mumlal Pepek. „Já... k vůli Adamovi, aby ho nějak uctili. A pak, člověče," dodával plaše a zamračeně a žmolil v potlučených prstech nějaké drobty, „víš, ona by si to první parta zasloužila!"

SPISY BRATŘÍ ČAPKŮ

Svazek XL.

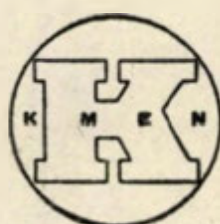
Karel Čapek

PRVNÍ PARTA

Sedmé vydání

V obálce Fr. Muziky vydala roku 1937 firma Fr. Borový v Praze a vytiskla Akciová mor. knihtiskárna Polygrafie v Brně

Prvních 50 výtisků je tištěno na Holandu Van Gelder, číslováno a autorem podepsáno

K M E N